

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΗ΄.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1955

ΑΡΙΘ. 157.

ΕΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Α΄.

Θυμᾶμαι—καὶ ποῖος δὲν θυμᾶται! —τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς, ἐκεῖνα τὰ χρόνια μὲ τὴν μαύρη δουλεία μὰ καὶ μὲ τὴν ψυχικὴ ἀνάτασι καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀντίστασι. Καὶ θυμᾶμαι πὼς ἡ ἀντίστασις αὐτὴ εἶχε, ἀνάμεσα στὶς τόσες ἐκδηλώσεις τῆς, καὶ συνθήματα ποὺ ἐγέμιζαν τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν μας. Εἶχαν ἀρχίσει τὰ συνθήματα αὐτά, μ' ἐκεῖνο τὸ V ποὺ γράφαμε καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου—τ' ἄγρια μεσάνυχτα μᾶς φώναζε τὸ ραδιόφωνο γιὰ νὰ μᾶς δίνει ὁδηγίες, πὼς θὰ τὸ γράφαμε στοὺς τοίχους. Ὅσοτερα ὅμως ὁ κατακτητὴς ἐκατάφερε νὰ τὸ ἐξουδετερώσῃ... υἰοθετώντας το κ' ἦλθαν ἄλλα συνθήματα. Καὶ μὲ τὸν καιρὸ, τὰ ἐθνικὰ συνθήματα ἄρχισε νὰ τὰ ἐκτοπίσῃ ἡ κομματικὴ διαμάχη καὶ οἱ δρόμοι μας ἐγέμιζαν πιά μὲ κομματικὲς ἐπιγραφές, μὲ λόγια σπαραγμοῦ.

Θυμᾶμαι, λοιπόν, ὅτι ἰδιαίτερην ἐντύπωσι μοῦ εἶχε κάνει μιὰ τέτοια ἐπιγραφή ποὺ ἐπρόβαλλε σὲ μιὰν ὁλόκληρη γειτονιά, σύνθημα κομματικὸ ἀπ' ἐκεῖνα μὲ τὰ κόκκινα γράμματα, ζωγραφισμένο καὶ φρεσκαρισμένο κάθε τόσο μ' ἐπιμέλεια ἀπὸ τὸ ἴδιο πάντα χέρι—φαινόταν ὁ ἴδιος γραφικὸς, θὰ ἔλεγα, χαρακτηρισ. Ἐβλεπα τίς ἐπιγραφές αὐτές κ' ἀποροῦσα. Τὸ ζήτημα ἂν συμφωνοῦσα ἢ ὄχι ἦταν ἄλλο, μὰ ἡ ἀπορία ἔμενε. Ποιὸ νὰ εἶναι ἀρὰ γε τὸ παλληκάρι ποὺ ἔχει τὴν αὐτοθυσία νὰ διακινδυνεύῃ συνεχῶς τὴ ζωὴ του μὲ τέτοια ἥρωϊκὴ ζωγραφικὴ! Γιατί αὐτὰ τὰ ἔγραφε, ὅποιος τὰ ἔγραφε, τὴ νύχτα, κρυφά, μὲ χίλιους κινδύνους, δίπλα σ' ἓνα γεμα-

νικὸ καταυλισμό. Μὰ ποῖος λοιπόν—σχεπτόμουν—εἶναι ὁ ἀτρόμητος ποὺ κάνει ἔργο του νὰ προκαλῆ κάθε νύχτα τὸν χάρο σὲ μονομαχία;

Περιέργεια, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ικανοποιηθῇ. Πρὶν φύγουν οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ἓνα μῆνα πάνω κάτω προηγουμένως, ἡ κατοχικὴ ἐπιτήρησης τῶν δρόμων εἶχε κάπως χαλαρώσει, ὁ «παράνομος» τύπος κυκλοφοροῦσε ἐλεύθερα καὶ οἱ ἐπιγραφὲς στοὺς δρόμους ἐφθασαν νὰ γράφονται χωρὶς πολλὰς προφυλάξεις καὶ τὴν ἡμέρα ἀκόμα. Ἔτσι ἓνα πρωὶ νὰ τον, τὸν βλέπω τὸν ἥρωα ποὺ ἤθελα νὰ γνωρίσω. Νάτην ἢ γνωστὴ μου ἐπιγραφή μὲ τὴν γνώριμη ἰδιομορφία τῆς, νὰ τὴν τώρα τὴν ὥρα ποὺ γράφεται! Καὶ νὰ τον καὶ τὸν ριφκίνδυνον ζωγράφο! Ἦταν... ἓνα κοριτσάκι! Δώδεκα χρόνων κοριτσάκι, δεκατέσσαρων, ἄς ποῦμε δεκαπέντε χρόνων, ποὺ δὲν ἦταν! Ἐπιτηροῦλα, ὅπως ἔδειχνε.

Ἐστάθηκα καὶ τὴν κύτταξα, κυριολεκτικὰ ἀποσβολωμένος. Αὐτὸς λοιπόν εἶναι ὁ ἥρωας μας! Τοῦτο ἐδῶ τὸ κοριτσάκι! Αὐτὸ ἦταν ποὺ νικοῦσε τὴν τρομοκρατία τῆς κατοχῆς καὶ γέμιζε τὴν νύχτα τοὺς δρόμους μας μὲ τέτοια συνθήματα!

Ἀπὸ τότε πέρασαν δέκα χρόνια. Ἡ ἐπιτηροῦλα αὐτὴ, ποὺ νὰ εἶναι ἀρὰ γε; Μπορεῖ νὰ πέθανε βέβαια, στὸ μεταξύ, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ ζῆ, μπορεῖ, ἀπίθανο ἴσως μὰ καθόλου ἀδύνατο, καὶ νὰ διαβάξῃ τούτη τὴ στήλη! Πάντως ὅμως τὴν γράφει τώρα. Γιατί αὐτὸ τὸ κοριτσάκι ἐκαλέσαμε τώρα καὶ τοῦ ζητήσαμε, ὅπως τότε ἔγραφε τὰ συνθήματα, νὰ γράψῃ τό-

ρα τὸ ἄρθρο τοῦτο, πὸν θ' ἀποτελέσει τὴν συνέχεια στὴν ἔρευνά μας στὴν χριστιανικὴ αὐτοκριτικὴ. Στὴν αὐτοκριτικὴ, πὸν χρειάζεται γιὰ νὰ προβάλλῃ στ' ἀλήθεια ὁ Χριστιανισμὸς σὰν ὀδηγητὴς τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου στὰ σύγχρονα προβλήματα πὸν τόσο τὸν βασανίζουν. Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος ἐκεῖ πὸν εἶναι σήμερα τὸ θανάσιμο ἀδιέξοδο.

Β'.

Καὶ ὁ δρόμος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ χριστιανικὴ Ὁδός. Ὅμως—σ' αὐτὸ κατέληξε ὡς τώρα ἡ ἐρευνητικὴ μας πορεία—ἡ Ὁδός αὐτὴ δὲν μπορεῖ νά ναι μόνον ἡ διδαχὴ. Πρέπει νά ναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ σύγχρονοι συνάνθρωποι μας, πὸν τὴν ἐνσαρκώνουν, τὴν προβάλλουν ζωντανή, τὴν διδαχὴ καὶ ἀγωνίζονται γι' αὐτὴ. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πρέπει νά ναι μὲ τὴν πλήρη ἔννοια τοῦ ὅρου ἄνθρωποι, νὰ δείχνουν τὸν ἄνθρωπο «ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». Πιστοί, βέβαια, μὰ ὄχι μόνο πιστοί. Πρέπει νά ναι ἄνθρωποι ἄρτιοι, ὅπως τοὺς θέλει ὁ Παῦλος, ὅπως τοὺς ἀποζητᾶν οἱ σύγχρονοι καιροί. Καὶ ἄρτιοι θὰ πῆ καὶ ἄνθρωποι πὸν σὰν ἀγωνιστὰι δὲν θὰ ἔχουν λόγὸ νὰ ζηλεύουν τὸ κοριτσάκι πὸν εἶδαμε, πὸν δὲν θὰ ὑστεροῦν ἀπὸ αὐτὸ σ' ἀγωνιστικὴν ἀρτιότητα. Ἄν ὅμως ὑστεροῦν, τότε ἄς ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα ἡ ταπεινωσύνῃ. Κακὸ νὰ χρειάζομαστε τὴν ὑπηρετιοῦλα αὐτὴ γιὰ δάσκαλο. Μὰ τρεῖς χειρότερο, μιὰ καὶ τὸ χρειάζομαστε, νὰ μὴν ἔχωμε τὴν ψυχικὴν ἰκανότητα κα' ἀνωτερότητα νὰ καρπωθοῦμε τὴν διδασκαλία πὸν μᾶς προσφέρει. Ὅποιοι πάλι νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του πὸς δὲν ὑστερεῖ, ἄς μὴ διαβάσῃ τὰ παρακάτω. Δὲν εἶναι γραμμένα γι' αὐτόν!

Γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους ὅμως, πὸν ὑστεροῦμε, πὸν ζηλεύομε, πὸν ντρεπόμαστε, μᾶς εἶναι πολύτιμη στὴν αὐτοκριτικὴ μας ἡ ζήλεια πὸν νοιώθομε βλέποντας τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα, τὴν αὐτοθυσία πὸν ἔδειχνε τὸ κοριτσάκι αὐτό. Καί, μὴ φοβᾶσθε! Δὲν ξεχνῶ πὸς τὴ στήλη τούτῃ τὴν διαβάζουν καὶ ἄνθρωποι πὸν ἐπέρασαν κα' αὐτοὶ τὴν κατοχή, καὶ χροῖνα μετὰ τὴν κατοχή, μὲ ὑπέροχη—ἴσως ἄγνωστη στοὺς πολλοὺς—αὐτοθυσία «καθ'

ἐκάστην ἀποθνήσκοντες»! Ὅμως κα' αὐτοὶ ἄς μὴν ἀσχημίσουν τὸ ἀγωνιστικὸ τους κλέος μὲ τὴ βιασύνῃ νὰ διακηρύξουν πὸς δὲν ἔχουν τίποτε νὰ διδαχθοῦν. Κι' οἱ ἡρωϊκοὶ μαχῆται ἀκόμα χρειάζονται τὴν αὐτοκριτικὴ καὶ τὴ μαθητεία!

Ἡ αὐτοθυσία λοιπόν, πὸν μᾶς δείχνει αὐτὸ τὸ κοριτσάκι εἶναι κατὰ τὸ καταπληκτικὴ. Ὅτι δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς ἐνθουσιασμὸς, δὲν ἔχει τίποτε τό, ἔστω καὶ μὲ τὴν καλύτερην ἔννοια τοῦ ὅρου, ἔξαλλο. Ἰσα-ἴσα προέρχεται ἀπὸ ὀριμότητα δυσανάλογη στὴν ἡλικία καὶ δημιουργεῖ ὀριμότητα. Ἡ ὑπηρετιοῦλα αὐτὴ ὀριμάζει ἀγωνιστικὰ μὲ τὸ ν' ἀγωνίζεται. Γιατὶ ἀγωνίζεται μ' ἐπίγνωσι. Ξέρει τί θέλει, τί ζητεῖ καὶ πρὸ πάντων ξέρει—ναί, αὐτὴ ἡ παιδίσκη—ὅτι ἔχει ἀνάγκη κάθε μέρα νὰ φρεσκάρῃ καὶ νὰ τελειοποιῇ τὴν ἀγωνιστικὴ της κατάρτισι γιὰ τίς ἰδέες της καί—μάλιστα!—τὴ θεωρία της, μὲ τὸ νὰ μορφώνῃ τὴν ἀγωνιστικὴ της συνείδησι. Ἐτσι, αὐτοθυσία καὶ ὀριμάνσις στὴν ἐπίγνωσι συμπληρώνουν καὶ δυναμώνουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, πράξις ἀγωνιστικὴ καὶ μόρφωσις κρατιοῦνται χέρι μὲ χέρι. Τὰ πέντε κολλυβογράμματα πὸν ἔμαθε τὸ κοριτσάκι αὐτό, τὰ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ διαβάσῃ τὴν θεωρία τοῦ ἀγῶνος της, τῆς παρατάξεώς της, γιὰ νὰ μορφώνεται συνεχῶς. Καὶ σὸ τέλος, μ' ἐκεῖνα ἔστω τὰ κολλυβογράμματα, δείχνει καὶ μιὰ θεωρητικὴ κατάρτισι, πὸν κάνει τὴν ὑπηρετιοῦλα αὐτὴ ἰκανὴ ν' ἀποστομῶνῃ στὴν συζήτησι πολλοὺς «σοφοὺς» μὲ τίτλους καὶ περγαμηνές. Αὐτὴ ἡ ἀκατάταστη μελέτη κα' ἀγωνιστικὴ μόρφωσις κόβει τίς ταλαντεύσεις, δίδει μονιμότητα καὶ σταθερότητα καὶ κάνει τὴν αὐτοθυσία ὄχι πιά πράξι ἢ πράξις μόνο, μὰ ζωὴ ὀλόκληρη σ' ἐνότητα συνεχῆ.

Μὰ καὶ κάτι ἄλλο, τὸ ἀκόμα σπουδαιότερο: Μὲ τέτοια ἐπίγνωσι καὶ συνεχῆ τόνωσι ἡ αὐτοθυσία ὀλοκληρώνεται. Διαποτίζει ὄλη τὴ ζωὴ, γίνεται νόημα τῆς ζωῆς. Ἐτσι, ἡ αὐτοθυσία δὲν εἶναι μόνον προσφορὰ ὡς τὸν θάνατο μὰ καὶ βίωμα ὀλόκληρο, πὸν φθάνει πέρα κα' ἀπὸ τὴ θυσία τῆς ζωῆς, σὲ κάτι ἀκόμα δυσκολώτερο: Στὴ θυσία τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἐμπρὸς στὸν κοινόν

ἀγώνα. Κατόρθωμα ἀπίστευτο σχεδόν... γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας μάλιστα. Γιατί ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἂν στὴν θυσία τῆς ζωῆς εἴμαστε πολλές φορές ὑπόδειγμα θαναμαστό, ὅμως στοῦ ἐγωϊσμοῦ, τοῦ «ἐγὼ» τῆ θυσία γιὰ χάρι ἐνὸς κοινοῦ ἀγῶνος, ὑστεροῦμε σὲ βαθμὸ ἀπίστευτο ἀλήθεια!

Γ'.

Λέει κάποιος ὁ Κικέρων⁽¹⁾ πὼς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού γιὰ τὴν πατρίδα τοὺς θυσιάζουν τὸ πᾶν, ἀκόμα καὶ τὴ ζωὴ τους, τὶς προσωπικὲς τοὺς φιλοδοξίες ὅμως δὲν τὶς θυσιάζουν. Γι' ἀπόδειξι ἐπικαλεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ Καλλικρατίδα πού, στὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο, γιὰ λόγους καθαρὰ ἀτομικῆς φιλοτιμίας, προτίμησε νὰ δώσῃ στὶς Ἀργινοῦσες μάχη ἐκ τῶν προτέρων χαμένη καὶ καταστρεπτικὴ γιὰ τὴν πατρίδα του. Τί θὰ ἔλεγεν ὅμως ὁ Κικέρων, ἂν εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὴ νεώτερη ἑλληνικὴ ἱστορία, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821! Θάβλεπε ἐκεῖ παλληκάρια, ἀγωνιστὲς μ' ἀφάνταστο ἡρωϊσμό πού γιὰ χάρι τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας δίνουν τὸν ἑαυτό τους στόχο στὸ ἐχθρικό βόλι, ἀψηφοῦν τὸν μαρτυρικό θάνατο, πνίγουν καὶ τὸ πατρικό φίλτρο ἀκόμη, τὸν ἐγωϊσμό τους ὅμως—ἅ, ὅλα κ' ὅλα—αὐτὸν δὲν τὸν θυσιάζουν στὴν πατρίδα, κ' ἄς κινδυνεύσῃ νὰ χαθῆ ὁ ἀγών. Προσφέρονται νὰ σκοτωθοῦν, ὅμως δὲν δέχονται ν' ἀδικηθοῦν ἔστω κάπως στὸν ἀγώνα, νὰ χάσουν τὴν πρωτοκαθεδρία, νὰ ὑπηρετήσουν δεύτεροι κάτω ἀπὸ ἕνα ἄλλο πρῶτο καπετάνιο καὶ προτιμοῦν (φρικτὸ μ' ἀληθινὸ) νὰ συμπράξουν μὲ τὸν τύραννο παρὰ νὰ θυσιάσουν τὸν ἐγωϊσμό τους. Τί θὰ ἔλεγε ἀλήθεια ὁ Κικέρων ἂν εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὅχι μόνο τὸν Καλλικρατίδα ἢ ἀκόμα τὴν «ὄλομένην μῆνιν» τοῦ Ἀχιλλέως, πού γιὰ ἕνα πῆσμα κόντεψε νὰ κάμῃ τὴν Ἑλλάδα—τοὺς «Ἀχαιοὺς»—νὰ χάσῃ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο, ἀλλά, ζώντας στὴν ἐποχὴ μας, εἶχε διαβάσει καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη. Στὴν κρισιμώτερη γιὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγώνα φάσι, ὁ τρομερὸς ἐμφύλιος σπα-

ραγμὸς τῶν καπεταναίων γιὰ τὸ πρωτεῖο! «Ὅταν κιντυνεῖς ἢ πατρίς αὐτὸς» (δὲν ἔχει σημασία πού) «κατατρέχει τοὺς ἄξιους ἀνθρώπους... Θὰ τὸν φάγῃ κ' ἄς κιντυνέψῃ καὶ ἡ πατρίς. Αὐτὸς τί τὸν μέλει;... Καὶ πότε θέλουν νὰ κάνουν αὐτά; Ὅταν ὁ Δράμαλης κ' ἄλλοι πασάδες μὲ τόσες χιλιάδες φοβερίζουν τὴν δυστυχισμένην πατρίδα καὶ κιντυνεῖς»⁽²⁾).

Τί καλὸ θὰ ἦταν ἂν ἀκόμα καὶ οἱ ἥρωες τοῦ 21 (καὶ πόσο περισσότεροι ἐμεῖς οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες) μπορούσαν νὰ πάρουν μερικὰ μαθήματα ἀπὸ τὸ κοριτσάκι μὲ τὶς κόκκινες ἐπιγραφές! Δὲν εἶναι πού βάζει κάτω τὴ ζωὴ του! Εἶναι, σπουδαιότερο ἀκόμα, πού δὲν δημιουργεῖ προσωπικὰ ζητήματα, πού δὲν προβάλλει ἀξιώσεις πρωτείων, πού δὲν κουράζει μὲ εὐθιξίες, μὲ παράπονα ἀκατάπαυστα, φανερὰ ἢ ὑπόκωφα, μὲ γκρίνιες, μὲ ζήλειες, μὲ «πλέγματα», μὲ «κομπλέξ».

Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔχει ὁ «ἀστὸς» ἀγωνιστῆς μὲ τὸν ἀπέραντο ἀτομισμὸ του, μὰ δὲν τὸ ἔχει (πολλὲς οἱ θαυμαστὲς ἐξαιρέσεις, ὅμως ἐξαιρέσεις) οὔτε ὁ πνευματικὸς ἀγωνιστῆς, πού ἀγωνίζεται ἀγῶνες πνευματικὸς στ' ὄνομα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Οὔτε αὐτὸς δὲν ἔχει ξεπεράσει τὴν ἀτομιστικὴ ἐνατένισι τῆς ζωῆς. Καὶ τὴν πίστι του ἀκόμα τὴν θέλει ἀσφαλιστήριο τοῦ ἐγωϊσμοῦ του, προφύλαξι ἀπὸ κινδύνους πού ἀπειλοῦν αὐτόν, προσδοκίεσ πού ἀφοροῦν αὐτόν. Δὲν θὰ ἐξετάσωμε ἐδῶ τὴν ἠθικὴν ἀξία ἢ ἀπαξία τέτοιου ἀτομιστικοῦ προσανατολισμοῦ. Ὅμως, γιὰ νὰ γίνῃ ὁ Χριστιανισμὸς μας, ἡ χριστιανικὴ μας διάθεσις, γιὰ νὰ γίνῃ δύναμις ἀγωνιστικὴ πρέπει νὰ ὑπερνηθῆ ὁ ἀτομισμὸς. Στὸν ἀγώνα «γιὰ ν' ἀνοιξῇ ὁ Δρόμος» μάχη ἀποφασιστικὴ εἶναι τούτη: οἱ σημερινοὶ χριστιανοί, στὸν πνευματικὸ τους ἀγώνα γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, νὰ ὑπερνηθῶν τὸν ἀτομισμὸ τους, νὰ τὸν ξεπεράσουν—τοῦλάχιστον ὅσο τὸν ξεπερνᾶ ἡ ὑπηρετριούλα μὲ τὶς κόκκινες ἐπιγραφές...!

(2) Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη, Ἀπομνημονεύματα, κείμενον ὑπὸ Γιάννη Βλαχογιάννη ἐκδ. β' τόμ. Α' σελ. 153, 154.

(1) Στὸ De officiis, I 84.

Δ'.

Μὰ τὸ κοριτσάκι πὺ ἐχομε στὸ ἄρθρο τοῦτο γιὰ δάσκαλο μᾶς δίνει κ' ἕνα τρίτο μάθημα, μὰ καὶ τρίτο κριτήριον γιὰ τὴν χριστιανικὴν ἀγωνιστικὴν αὐτοκριτικὴν μας. Εἶναι ἡ δύναμις πὺ μᾶς δείχνει, ἀκριβῶς μὲ τὰ μογιαγίσματά του.

Γιὰ κυτᾶχτε το! Τί δύναμι! Τί πόλεμον νέρων κάνει σ' ὄλους μὲ τὶς ἐπιγραφές του, μὲ τὰ ὀρθοσοκαλίσματά του ἔστω, αὐτὸ τὸ νιάνιαιρο! Εἶναι δύναμις αὐτό! Δύναμις πὺ τὴν νιοῦθεις καὶ τὴν ἀναγνωρίζεις, θές καὶ δὲν θές. Κι' αὐτὴ ἡ δύναμις, αὐτὴ λείπει ἀπὸ τὸν μέσον πνευματικὸν ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς μας, εἰδικώτερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον πὺ παίρνει τὸν Χριστιανισμὸ στὰ σοβαρά. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο δράμα, τὸ σαράκι τοῦ πολιτισμοῦ μας, μὰ καὶ τὸ μεγάλο σκάνδαλον πὺ σκανδαλίζει (αὐτὸς εἶναι στ' ἀλήθεια σκανδαλισμὸς) καὶ σκανδαλίζει ὄχι ἕναν, ὄχι δύο ἄτομα παρὰ μυριάδες, θάλαγα τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον γενικά. Τὸ δράμα εἶναι, ὅτι ἡ «πνευματικὴ ζωὴ» προβάλλει σὰν σιαμαία ἀδελφῆ μὲ τὴν ἀδυναμία. Καὶ αὐτὸ δυστυχῶς εἶναι ἡ ἐντύπωση καὶ γιὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐκδήλωσι τῆς πνευματικῆς ζωῆς, γιὰ τὴν ἀγάπη.

Τὸ δράμα τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶναι (ἄς τὸ ἐπαναλάβω μιὰ φορὰ ἀκόμα) ἡ διάστασις, θὰ ἔλεγα τὸ διαζύγιον, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δυνάμεως. Ὅσοι ἔχουν δύναμι δὲν ἔχουν ἀγάπη κι' ὅσοι ἔχουν ἀγάπη δὲν ἔχουν δύναμι. Καὶ δύναμι ἐνοῶ ὄχι τὴν ἱερωτικὴν, τὴν κρατικὴν, τὴν κοινωνικὴν, τὴν οικονομικὴν. Ἡ ἐσωτερικὴ δύναμις, αὐτὴ εἶναι πὺ λείπει, ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, τοῦ χαρακτῆρος. Τὸ παράπονον τοῦ σύγχρονου μέσου ἀνθρώπου εἶναι—τὸ εἶδαμε καὶ στὸ προηγούμενον ἄρθρον—πὺ ὁ ἄνθρωπος πὺ ἐπαγγέλλεται «πνευματικότητα» δείχνει (μιλάμε πάντα γιὰ τὸν κανόνα) χαρακτῆρα ἀδύνατον, ζωὴ πὺ εἶναι πινακοθήκη τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς, μὲ τὴν περίφοβον ἀντιμετώπισιν τῆς κοινωνίας μὰ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν προβλημάτων της. Τρομάζει καὶ βασανίζεται καὶ τσακίζεται ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀπὸ προβλήματα καὶ κατοπιὰς πὺ ὁ μέσος κοινωνικὸς ἄνθρωπος, χωρὶς δὲ τὴν τὴν

πνευματικὴν τροφοδοσίαν, τὰ περὶ χωρὶς καλὰ-καλὰ νὰ τὰ προσέξῃ. Κι' αὐτὴ ἡ ἀνθρωποφοβία κόβει τῆς ψυχῆς τὸ νεῦρον, παραλύει κάθε ἀγαθὴ δραστηριότητα, σβύνει κάθε ἐλπίδα γιὰ κοινωνικὴ καὶ μάλιστα ἀγωνιστικὴ ἀξιοποίησιν τὴς, καὶ πολλὰς φορὰς τόσο ἀγνῆς, πνευματικῆς προσπαθείας τοῦ κάθε ἀτόμου. Τόσες ἀγνῆς, εἰλικρινεῖς, γνήσια χριστιανικῆς προθέσεως κι' ὅμως ἡ κοινωνία δὲν τοὺς νοιώθει νὰ ἐπιδρῶν ἐπάνω της, οὔτε ὅσο ἐνωθε νὰ ἐπιδρῶ τὸ κοριτσάκι αὐτό. Δὲν εἶναι κρίμα;

Ε'.

Καὶ τώρα, ἐτελειώσαμε μὲ τὴν αὐτοκριτικὴν. Ὅχι βέβαια ὅτι τὸ θέμα ἔχει ἐξαντληθῆ—κάθε ἄλλο! Πρέπει ὅμως νὰ προχωρήσωμε πάρα πέρα. Πρέπει νὰ φθάσωμε στὸ πὺς χρειάζεται νὰ νῆαι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, πὺ θὰ προβάλλῃ σὰν πνευματικὸς ἡγέτης καὶ «ζῶμῃ» καὶ «ἄλας» καὶ «φῶς» κι' ἐλπίδα γιὰ ἕνα αὔριον καλύτερον ἀπὸ τὸ σήμερον, κι' ἐγγύθους πὺ δὲν «κοπανᾶν ἀέρα»⁽³⁾, δὲν ἐξαπατοῦν ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους ὅσοι «πενθοῦντες» γιὰ τὸ σημερινὸ κατάντημα ἐπαγγέλλονται πὺς ἀγωνίζονται γιὰ νὰ δοῦμε κάτι καλύτερον. Πρέπει νὰ ποῦμε μὲ ποῖον τρόπο ἡ «καινὴ διδαχὴ» πὺ ἐκήρυξε στὸν Ἄρειον Πάγον ὁ Παῦλος, τῶν ἐθνῶν ὁ Ἀπόστολος, θὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον μ' ἐφόδια καὶ ἀρτιότητα τοῦ ἁλίστου σὰν ἐκεῖνα πὺ ζητοῦσε ἡ ἀρχαία διδαχὴ, ἡ ἀρχαία «παιδεία», καὶ τοῦ ἁλίστου μὲ τὴν δύναμι πὺ δείχνουν οἱ σημερινοὶ κοινωνικοὶ ἀγῶνες. Μὲ ποῖον τρόπο θὰ παρουσιάσῃ τὸν σύγχρονον πνευματικὸν ἄνθρωπον, «καλὸν ἀγαθὸν» ἀγωνιστῆ, διαμορφωτῆ μᾶς καινοῦργιας μέρας.

Ὅμως, πρὶν κλείσωμε ἐδῶ, μιὰ παρατήρησι: ἄς μὴ νομίση κανεὶς πὺς ἡ χριστιανικὴ αὐτοκριτικὴ πὺ ἐπιχειρεῖται σὲ τούτῃ τῇ στήλῃ εἶναι κάτι πὺ μποροῦμε νὰ τὸ ξεφύγωμε. Ὄχι, βέβαια, ἂν πρόκειται, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, νὰ ξεγελοῦμαστε «ἀέρα δέροντες» καὶ κτίζοντας ἐπάνω στὴν ἄμμο μὲ καθησυχαστικὰς κι' ἀποκοιμιστικὰς διαβεβαιώσεις, ἐνῶ αἰφνίδιος ἐρ-

(3) Βλ. Παύλου Ἐπιστ. Α' Κορ. κεφ. θ' 26.

χεται ὁ ὄλεθρος, τότε μπορούμε νὰ μὴν κά-
νωμε τέτοιαν αὐτοκριτική. Ἐν ὅμως θέ-
λωμε νὰ βλέπουμε κατὰματα τὴν ἀλήθεια,
τότε θὰ ὁμολογήσωμε, πὼς τὸ κακὸ δὲν
εἶναι ἡ αὐτοκριτική μὰ ἡ κριτική, ποὺ κι'
ὅταν δὲν ἐκδηλώνεται, ὅμως βράζει. Βράζει
στὶς ψυχές, στὴ συνείδησι, στὸ ὑποσυνεί-
δητο ὄλων μας. Κι' ἡ στήλη τούτη
δὲν φοβᾶται νὰ τῆς ποῦν ὅτι τὰ «παρα-
λέει». Ἄλλο φοβᾶται: μὴν τῆς ποῦν ὅτι
δὲν τὰ λέει μὲ ὄση θὰ ἔπρεπε πληρότητα.

Ἄλλο, τὰ ἐλλείποντα ἐδῶ, ἄς τὰ ἀνα-
πληρώσῃ τοῦ ἀναγνώστου ἢ ἐπικριτικῆς, ἐ-

σωτερικῆ ἔστω μόνο, μὰ πλήρης κι' ἀφοβῆ
ἔρευνα κι' ὁμολογία. Κι' ὅσο γιὰ τὸν φό-
βο μήπως, τάχα, τέτοια ὁμολογία δὲν εἶναι...
σκοπιμῆ, τίποτε τὸ πιὸ ἀντιχριστιανικὸ ἀ-
πὸ τέτοιο φόβο. Μιὰ μόνο σκοπιμότης ὑ-
πάρχει: ἡ ἀλήθεια. Κι' ἡ χριστιανικὴ αὐ-
τοκριτικῆ, καύχημά μας! Μὲ τὴν ὑπέροχη
διαλεκτικῆ τοῦ πνεύματος, ὅσο ὁμολογοῦμε
τὶς ἀδυναμίες μας τόσο φανερόνεται ἡ δύ-
ναμὶς μας. Ἡ Δύναμις ποὺ ἔχομε γιὰ Θε-
μέλιο τῆς ζωῆς καὶ Γραμμὴ τῆς πορείας
μας.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΣΕ ΦΙΛΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

Κύτταξε ἐκεῖ: πεινοῦν, διψοῦν.

Λαοὶ καὶ λαοὶ

πεινοῦν καὶ διψοῦν τὴν ἀγάπην
τὴν ἀγάπην ζητοῦν.

Μιὰ λέξη, φίλε ποιητή, εἶν' ἕνας σπόρος.

Ἐνα τραγοῦδι, φίλε ποιητή,

εἶναι μιὰ φύχτα σπόροι

ποὺ πᾶν σ' ἀγρούς, περβόλια, αὐλές

στοὺς λαοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐέρω, θὰ πεῖς: «Θὰ πᾶν ὄλα καλά!»

Ναί,

μὰ δές, ἐδῶ τὸ σπόρο ποὺ θὰ ρίξης
νᾶν ἀγαθοῦ φυτοῦ.

Καρπὸ νὰ δώσῃ μὲ χυμό,

μὲ ψύχα

στὸ λιμὸ τῶν λαῶν τῶν ἀνθρώπων.

Καρπὸ ἀγάπης

Σύντεχνε, φίλε ποιητή,

γιὰ τὸ λιμὸ τῶν λαῶν τῶν ἀνθρώπων.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΜΙΜΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὸν βίον τῶν χριστιανῶν, εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν θεολογίαν εἶναι ἀναμφισβήτητος. Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐπέδρασεν ἀνθρώπου καὶ ἐξύψωσεν αὐτοὺς εἰς ἀνωτέρας χριστιανικὰς μορφάς, ὅσον ὁ Παῦλος. Ἰπῆρξεν ἐμπνευστὴς μεγάλων ἀγίων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν. Ὁ πολύμοχθος βίος του, ἡ δρᾶσις του πρὸς διὰδοξιν τοῦ φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ θαυμάσιαι ἐπιστολαὶ του, ἔχουν κάτι τὸ ὑπερκόσμιον καὶ συναρπαστικόν, ὥστε κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐγκύβη εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἀκαταγώνιστον ἔλξιν καὶ διάθεσιν πρὸς μίμησίν του. Οἱ λόγοι τοῦ Παύλου, λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, εἶναι ὡσάν τὴν φλόγα, ἡ ὁποία ὅτι ἐγγίζει, τὸ μεταμορφώνει συμφώνως πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν (E. Π. Migne 61, 573). Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πλησιάζῃ τὴν πυρὰν καὶ νὰ μὴ θερμαίνεσαι. Καὶ ὅσοι ἐπλησίασαν τὸν Παῦλον ἠσθάνθησαν καὶ τοὺς φλέγγι τὸ θεῖον πῦρ τῆς ψυχῆς του. Πολλὰ μεταρρυθμίσεις πού ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ἀναγέννησις μυριάδων χριστιανῶν ἀπὸ τότε ἕως σήμερον ὀφείλονται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν. Οἱ σύγχρονοὶ του δὲν εἶδον, οὔτε ἤκουσαν τὸν Χριστόν. Πῶς νὰ ἀναπαραστήσουν τὸν Θεὸν Σωτῆρά των, πού εἰς τὰς ἡμέρας των ἐσταυρώθη καὶ ἀνεστήθη; Δὲν τὸν εἶδον καὶ δὲν τὸν ἤκουσαν, ἀλλ' ἤκουσαν τὸν Παῦλον καὶ τοὺς ἄλλους μαθητάς. Χάρις ἰδίως εἰς τὸν Παῦλον, ἠγάπησαν τὸν Χριστόν καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ὡσάν νὰ εἶχον ἀκούσει αὐτόν τὸν Χριστόν. Ὁ Χριστὸς ὁμίλει διὰ τοῦ Παύλου. Στόμα Χριστοῦ ἦτο τὸ στόμα τοῦ Παύλου. Ἡδύνατο λοιπὸν πολὺ ὀρθῶς νὰ χαρακτηρῆζι τοὺς συγχρόνους του χριστιανούς

ὁ Παῦλος ὡς ἰδικά του τέκνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν διὰ τὸν Χριστόν μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου του. «Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα» ἔγραφεν εἰς τοὺς Κορινθίους. Εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς πιστοὺς μνημονεῦει τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ἐπέρασε μαζύ των, νοουθετῶν καὶ ἐνισχύων «ἐνα ἕκαστον ὡς πατὴρ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα» (Α΄ Θεσ. 2, 10). Εἰς δὲ τοὺς Γαλάτας ἔγραφεν, ὅτι ὑποφέρει διὰ τὴν πνευματικὴν των ἀναγέννησιν τὰς ὁδῖνας ἐνός τοκετοῦ μέχρις οὗ μεγαλώσουν καὶ πάρουν τὴν μορφὴν τοῦ Χριστοῦ: «τέκνια μου, λέγει, οὐς πάλιν ὠδίνω μέχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. 4, 19). Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς καὶ οἱ Γαλάται καὶ οἱ ἄλλοι σύγχρονοὶ των πιστοί, πού ἦσαν τέκνα τοῦ Παύλου. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τοῦ κόσμου, ὅσοι ἔχουν ὑποστῆ κάποιαν μεταμόρφωσιν καὶ διαφορὰν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μετὰ τὸ νὰ γίνουν καὶ νὰ εἶναι χριστιανοί, ὀφείλουσιν πολλὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ εἶναι πνευματικά του τέκνα. Καὶ ἕνας ἀπὸ αὐτούς, τὸ γνησιώτερον ἴσως τέκνον τοῦ Παύλου, εἶναι ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Χρυσόστομος εἶναι μία Παύλειος φύσιονγνωμία, ἕνας τύπος τοῦ Παύλου. Διὰ τὸν Χρυσόστομον ὁ Παῦλος ὑπῆρξε τὸ ἰδεῶδες πρότυπον, πού ἐμάγευε πάντοτε τὴν ψυχὴν του καὶ ἐκίνει αὐτὴν εἰς δρᾶσιν. Καίτοι, ἔλεγεν, ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Παῦλον καὶ διὰ ἀτενίσω εἰς τὴν ψυχὴν του, ἐμβλέπω εἰς αὐτήν, ὅπως εἰς μίαν ἀρχέτυπον εἰκόνα. Ἀγαπῶ ὅλους τοὺς ἁγίους, περισσότερον ὁμως ἀπὸ ὅλους τὸν μακάριον Παῦλον (Mign. 53, 95. 51, 301). Ὁ Παῦλος μετὰ κάμνει νὰ χάνω τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ νὰ κάμνω παρεκβάσεις καὶ πηδήματα εἰς τὰς ὀμιλίαις μου.

Ζητῶ συγγνώμην διὰ τοῦτο ἢ μᾶλλον μὴ με συγχωρήτε, ἀλλὰ ζηλώσατε καὶ σεις τὸν ἔρωτά μου τοῦτον (Mign. 50, 118). Ὁ ἱερός Δαμασκηνός μᾶς δίδει τὴν χαρακτηριστικὴν πληροφορίαν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χρυσόστομου πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ὁ Χρυσόστομος μαζὺ μὲ τὰς ἐπιστολάς εἶχε πάντοτε κοντά του καὶ μίαν εἰκόνα τοῦ Παύλου. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε τὸν Ὀμηρον παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του, ὁ Χρυσόστομος τὸν Παῦλον. Καὶ ἐκύτταζε, συνεχίζει ὁ Δαμασκηνός, διαρκῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Παύλου «καὶ ὡς ἐπὶ ζώντος αὐτοῦ οὕτω προσεῖχεν αὐτῆ» (Migne 91, 1278). Ὁ Παῦλος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμπνέει καὶ κινεῖ καὶ ἐνθουσιάζει τὸν Χρυσόστομον. Ὅλοι θέλομεν νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἔχωμεν κοντά μας τὰ προσφιλή μας πρόσωπα, καὶ ὅταν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν καμμίαν φωτογραφίαν των, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦμεν πολλάκις ὡσὰν νὰ ἔχωμεν ἐμπρὸς μας τὸ πρόσωπον, πὺ ἀγαπῶμεν. Ὁ Χρυσόστομος ἠθέλε νὰ βλέπῃ καὶ νὰ φαντάζεται ἐνώπιόν του, ἔστω καὶ ἐν εἰκόνι, τὴν μορφήν τοῦ Παύλου. Ὅταν ἤκουεν ἀναγνωσκομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ἔχαιρε καὶ ἐσκίρτα ἀπὸ ἀγαλλίαςιν, ὡσὰν νὰ ἤκουε τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον καὶ ὡσὰν νὰ συνωμίλει μαζὺ του, ἐλυπεῖτο δὲ βαθύτατα, διότι ὑπῆρχον χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι οὔτε τὸν Ἀπόστολον τὸν ἴδιον ἐγνώριζον καλά, οὔτε διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιστολῶν του εἶχον ἰδέαν (Mign. 60, 392).

Ἀλλὰ διατί ὁ Χρυσόστομος παρουσιάζεται τόσον θαυμαστής καὶ μιμητὴς τοῦ Παύλου, ὡσαυτὸν νὰ ἔχη λησμονήσει, ὅτι ὁ Παῦλος καὶ κάθε χριστιανός ὀφείλει τὰ πάντα εἰς τὸν Χριστόν; Ἐν πρώτοις δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἀμφοτέρων τῶν ἀγίων τούτων ἡ ζωὴ εἶναι Χριστοκεντρικὴ καὶ ὁ Χριστός εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δημιουργικῆς δράσεώς των καὶ τοῦ ἀνωτέρου βίου των. Ἀλλ' ἀκριβώς ὁ Χρυσόστομος ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζει τὸν Παῦλον, διότι δι' αὐτοῦ ἐγνώρισε καλύτερον τὸν Χριστόν, καὶ διότι ἠσθάνετο, ὅτι διὰ τοῦ Παύλου ὁμιλεῖ αὐτός ὁ Χριστός: «οὐχ ὁ Παῦλος ἐστὶν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ Χριστός ὁ τὴν ἐκεί-

νου ψυχὴν κινῶν» (Mign. 50, 666). Ἐφ' ὅσον ὁ Παῦλος ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», ὁ Χρυσόστομος ἐδικαιοῦτο νὰ λέγῃ «ὅταν δὲ Παῦλον εἶπω, τὸν Χριστόν κηρύττω» αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἐν Παύλῳ φθεγγόμενος» (Mign. 47, 393). Ἐπίσης ὁ Χρυσόστομος οὐδόλως ἐθεώρει ἄτοπον νὰ διακηρύττῃ, ὅτι ὁ Χριστός εἶπε καὶ ἔπραξε περισσότερα διὰ μέσου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἢ δι' ἑαυτοῦ, διότι ὁ Παῦλος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς περιουσίας του ἀνὰ τὸν τότε γνωστὸν περὶ τὴν Μεσόγειον κόσμον ἐκήρυξε τὸν Χριστόν καὶ τὴν πίστιν εἰς Αὐτόν: «τούτου τοῦ στόματος (τοῦ Παύλου) ἔβουλόμην, λέγει, ἰδεῖν τὴν κόνιν, δι' οὗ τὰ μεγάλα καὶ ἀπόρητα ὁ Χριστός ἐλάλησε καὶ μέλζονα ἢ δι' ἑαυτοῦ ὥσπερ γὰρ εἰργάσατο μέλζονα διὰ τῶν μαθητῶν, οὕτω καὶ ἐφθέγγετο» (Mign. 60, 678). Πολλοὶ Προτεστάνται θεολόγοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος συνομολογοῦντες καὶ οὗτοι, ὅτι ὁ Παῦλος εἶπε καὶ ἔπραξε περισσότερα ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ αὐτὸς ὁ Χριστός, εἶχον θέσει τὸ ἄτοπον ζήτημα, ἕαν εἶναι ἰδρυτὴς καὶ θεμελιωτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ Χριστός ἢ ὁ Παῦλος καὶ ἐδέχοντο, ὅτι ὁ τελευταῖος μᾶλλον ἢ ὁ Χριστός πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ ἰδρυτὴς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Εἰς τοιοῦτο συμπέρασμα κατέληγον οἱ ὀρθολογισταὶ οὗτοι θεολόγοι, διότι δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ παρέβλεπον σκοπίμως ἢ ἐθεώρουν ὑπερβολὰς τὰς σαφεῖς διακηρύξεις τοῦ Παύλου, ὅτι τὰ πάντα ὀφείλει εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα τὴν σαφῆ ὁμολογίαν του: «οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστόν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦ» (Κορ β' 4, 5). Καὶ ὁ Χρυσόστομος λοιπὸν, ὅταν διακηρύττῃ, ὅτι ἡγάπα καὶ ἀπεθαύμαζε καὶ ἐμμεῖτο τὸν Παῦλον, ἔπραττε τοῦτο, διότι ἐν τῷ Παύλῳ ἡγάπα αὐτὸν τὸν Χριστόν. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος παρὰ τὴν ἐγνωσμένην ταπεινοφροσύνην του καὶ παρὰ τὴν ὁμολογίαν του περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του, ὅτι δὲν εἶναι τέλειος (Φιλ. γ' 12' «οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελειώμαι»), δὲν διστά-

ζει νὰ προβάλλῃ τὸν ἑαυτὸν του ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους «μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 4, 16, ια΄ 1). Ὁ Χριστὸς ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον ἀποστόλους, ἁγίους καὶ μάρτυρας φωτισμένους ὑπὸ ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ ἐμπλουτίσουν πνευματικῶς καὶ νὰ ἀνυψώσουν μὲ τὸ παράδειγμά των τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων. Οὗτοι ὡς ὄργανα τοῦ Χριστοῦ συνεχίζουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος τὸ λυτρωτικὸν καὶ φωτιστικὸν Του ἔργον. Καὶ ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἁγίους διὰ λόγους πού θὰ ἴδωμεν παρακάτω προϋτίμησε καὶ ἠγάπησε τὸν Παῦλον τόσο, ὥστε ἡ καρδιά τοῦ Παύλου κατέστη «στοιχεῖον» τῆς ἰδικῆς του ζωῆς (Mign. 60, 678). Τόσον ἦτο ζυμωμένον τὸ ἦθος τὸ φρόνημά του μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου! Ὁρθῶς ἐν χειρόγραφον τοῦ αἰ΄ αἰῶνος λέγει διὰ τὴν σχέσιν ταύτην τοῦ Παύλου πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς τὸν Χρυσόστομον: «Χριστοῦ πέφυκε τὸ τοῦ Παύλου στόμα, στόμα δὲ Παύλου τὸ Χρυσόστομου στόμα».

Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ Χρυσόστομος ἠγάπα πολὺ τὸν Παῦλον, διὰ τοῦτο καὶ κατενόησεν αὐτὸν καὶ ἠρμήνευσε τὰς ἐπιστολάς τελειότερον καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐρμηνευτὴν αὐτῶν εἴτε ἀρχαῖον εἴτε νεώτερον. Τὰ πρόσωπα, πού ἀγαπῶμεν καὶ γνωρίζομεν, ἐννοοῦμεν καλύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἡ ἐρμηνεία ἢ καλὴ προϋποθέτει ψυχικὴν συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα μὲ τὴν ψυχὴν ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἐρμηνεύομεν τὰ ἔργα. Ὁ καλλιτέχνης ἐννοεῖ τοῦ καλλιτέχνου τὰ ἔργα, ὁ ποιητὴς τοῦ ποιητοῦ, ὁ φιλόσοφος τοῦ φιλοσόφου καὶ πρὸ πάντων ὁ ἅγιος μόνον ἐννοεῖ τὸν ἅγιον. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκινήσῃ τις ἕνα, μὲ τὸν ὁποῖον οὐδεμίαν ψυχικὴν συγγένειαν ἔχει. Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπῃ τις ἀπὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον πρόσωπα ἢ ἀντικείμενα πού εὐρίσκονται πολὺ ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτόν. Ὁ Χρυσόστομος ἠρμήνευσε καλῶς καὶ κατενόησε τὸν Παῦλον, διότι τὸν ἠγάπα καὶ εἶχεν ἁγίας διαθέσεις καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος. Ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώσης εὐστόχως παρατηρεῖ, ὅτι καὶ ὁ

ἴδιος ὁ Παῦλος ἀν ἐγνώριζε τὴν Ἀττικὴν γλῶσσαν καὶ ἀν ἐπεχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς ἐπιστολάς τὰς ἰδικὰς του, δὲν θὰ τὰς ἠρμήνευε κατ' ἄλλον τρόπον εἰμὴ ὅπως ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «εἰ ὁ Παῦλος ὁ θεοπέσιος ἀττικὴν εἴληφε γλῶτταν, ὥστε ἑαυτὸν ἐρμηνεύσαι, οὐκ ἀν ἄλλως ἠρμήνευσεν, ἢ ὡς ὁ προειρημένος ἀοίδιμος ἀνὴρ» ἦτοι ὁ Χρυσόστομος (Migne 78, 1347).

Πόσον ἐθαύμαζε καὶ ἠγάπα τὸν Παῦλον ὁ Χρυσόστομος φαίνεται ἀπὸ τὰς ἐπτὰ ἐγκωμιαστικὰς ὁμιλίαις καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ ἕνους διὰ τὸν Παῦλον, πού ἔχει ἐγκωμιαστικῶς εἰς ὅλα τὰ ἐρμηνευτικὰ του ἔργα (πρὸβλ. ἰδίως τὸ τέλος τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῆς). Ἐνίοτε ἀνομολογεῖ τὴν ἀνικανότητά του εἰς τὸ νὰ ἐγκωμιάσῃ ἕνα ἄνθρωπον, πού εἶχεν αὐτὸς ὁ μόνος τόσας ἀρετάς, ὅσας εἶχον ὅλοι οἱ ἄγιοι καὶ οἱ μάρτυρες καὶ οἱ προφῆται καὶ πατριάρχαι μαζύ. Ὁ Παῦλος ἠμιλλᾶτο ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους. Συγκρίνει αὐτὸν μὲ τὸν ἄθῶον Ἀβελ, μὲ τὸν γίγαντα κατὰ τὴν πίστιν Ἀβραάμ, μὲ τὸν Θεόπτην Μωϋσεά, μὲ τὸν ζηλωτὴν Ἡλίαν, μὲ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εὐρίσκει τὸν Παῦλον ἀνώτερον ὅλων. «Ἐἶτε γὰρ προφῆται ἐπεδείξαντό τι γενναῖον, εἶτε πατριάρχαι, εἶτε δίκαιοι, εἶτε ἀπόστολοι, εἶτε μάρτυρες, πάντα ταῦτα ὁμοῦ συλλαβὼν ἔχει μετὰ τοσαύτης ὑπερβολῆς, μεθ' ὅσης οὐδεὶς ἐκείνων, ὅπερ ἕκαστος εἶχε καλόν, ἐκέκτητο» (Migne 50, 473). Εἶναι ἀστεῖον νὰ συγκρίνωμεν τὸν Παῦλον μὲ τὸν σόφρονα Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος περιεφρόνησε τὰ θέλητρα τῆς γυναικὸς τοῦ Πετεφροῦ, διότι ὁ Παῦλος ὄχι μόνον τὰ σωματικὰ κάλλη, ἀλλ' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου ἔβλεπεν, ὅπως βλέπομεν ἡμεῖς τὴν σκόνιν καὶ τὴν στάχτην καὶ ἐστέκετο ἀπέναντί των ἀσυγκίνητος καὶ ἀπαθῆς, ὅπως ἕνας νεκρός. Τοιοῦτοτρόπως κατασιγάζων ὁ Παῦλος τὰ σικρῆματα τῆς σαρκός: «οὐδὲν οὐδέποτε πρὸς οὐδὲν ἀνθρώπινον πάθος ἔπαθεν» (Migne 50, 476). Καὶ ἀπὸ οἰονδήποτε μεγαλομάρτυρα τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἠρωϊκὸς Παῦλος ἐμαρτύρησε περισσότερον, διότι οἱ μάρτυρες ἐμαρτύρησαν καὶ ἀπέθανον μίαν φορὰν, ἐνῶ

ὁ Παῦλος ἐμαριύρει καὶ ἀπέθνησκεν κά-
θε ἡμέραν, ὅπως ἔλεγεν ὁ ἴδιος: «κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν, καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω» (Α' Κορ. 15, 30. Migne 61, 574).

Ὁ Χρυσόστομος περιγράφει μὲ ἀφθαστον ρητορικότητα καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου τοῦ Παύλου. Τὰ ὑψηλὰ θέματα ἐμπνέουν καὶ ἐνθουσιάζουν καλύτερον τοὺς ρήτορας καὶ καλλιτέχνας. Ἐν ἀπὸ τὰ λαμπρότερα θέματα τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο ἡ καταπληκτικὴ δρᾶσις τοῦ Παύλου καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην διὰ μόνου τοῦ πανισχύρου καὶ θαυματουργοῦ τοῦ λόγου. Ὁ λόγος τοῦ Παύλου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον: «δαίμονας ἤλασεν, ἁμαρτήματα ἔλυσεν, τυράννους ἀπεστόμισεν, φιλοσόφων γλώττας ἔφραξε, τὴν οἰκουμένην τῷ Θεῷ προσήγαγε, βαρβάρους φιλοσοφεῖν ἔπεισεν, ἅπαντα μετερρῦθμισεν τὰ ἐν τῇ γῆ» (Migne 60, 678). Ἄλλοτε παριστάνει τὸν Παῦλον ὡς λέοντα βρυχώμενον καὶ φλόγα ἐκπέμποντα, ὡς σφοδρὸν ἄνεμον τὰ πάντα παρασύροντα καὶ ἀνατρέποντα, ὡς κυβερνήτην πλοίου μέσα εἰς τρικυμιώδες πέλαγος, πανταχοῦ παρόντα, εἰς τὴν πρῶραν, εἰς τὴν πρῦμνην, εἰς τοὺς ἰστούς, εἰς τὰς κόπας, κοντὰ εἰς τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ἐνθαρρύνοντα τοὺς δειλοὺς, καὶ συγκρατοῦντα τοὺς ζαλισμένους, ὅπως πραγματικῶς ἦτο ἡ μοῖρα τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου εἰς τὴν τότε ἐντὸς τοῦ πελάγους τῶν παθῶν καὶ τῆς εἰδωλολατρείας χειμαζομένην ἑλληνορωμαϊκὴν κοινωνίαν. Ἴδου αὐτολεξεῖ ἡ εἰκὼν αὕτη, τοῦ Παύλου, ὡς διεζωγραφῆθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Καὶ καθάπερ λέων βρυχώμενος καὶ φλόγα ἀπὸ τῆς γλώσσης ἀφιεῖς, οὕτω πᾶσιν ἀφόρητος, καὶ πανταχοῦ μετεπήδα συνεχῶς, ἔδραμεν ἐπὶ τούτους, ἦλθεν ἐπ' ἐκείνους, μετέστη πρὸς τούτους, ἀπεπήδησε πρὸς ἐτέρους, ἀνέμου ταχύτερον ἐπιών, καὶ καθάπερ μίαν οἰκίαν ἢ πλοῖον ἐν, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν κυβερνῶν, τοὺς μὲν βαπτίζομένους ἀνέλκων, τοὺς δὲ ἰλιγγιώντας στηρίζων, τοῖς ναύταις παρακελευόμενος, ἐπὶ τῶν αὐχένων καθημένος, τὴν πρῶραν περισκοπῶν, σχοινία τείνων, κώπην μεταχειρίζων, ἰστὸν ἔλκων, πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπων,

πάντα αὐτὸς ὢν, καὶ ναύτης καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρεὺς καὶ ἰστίων καὶ πλοίων καὶ πάντα πάσχων, ἵνα τὰ ἐτέρων λύση κακά» (Migne 61, 372). Ὅποιος πλοῦτος εἰκότων καὶ παρομοιώσεων! Ὁ ὕμνος ἀνάλογος μὲ τὸ θέμα καὶ τὸ θέμα ὑπέροχον ὅπως καὶ ὁ ὕμνος. Μὲ παρομοίαν πυρίνην γλώσσαν περιγράφει ὁ Χρυσόστομος τὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁσὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν κόσμον εἶχε καὶ ὁ Παῦλος. Τοῦ Χριστοῦ καρδιά ἦτο ἡ Παύλου καρδιά (Migne 60, 680). Ἡ ἀγάπη τοῦ Παύλου ἦτο θερμότερα ἀπὸ τὴν φλόγα. Καὶ ὅπως ὁ σίδηρος μέσα εἰς τὸ πῦρ μεταβάλλεται εἰς πῦρ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Παῦλος «τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης ἀναφθείσας, ὅλος γέγονεν ἀγάπη» (Migne 50, 484). Ὁ Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ ἠγάπα τοὺς πάντας, ὥστε δὲν θὰ ἦτο λάθος νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου «καρδίαν τῆς οἰκουμένης» διότι ἦτο τόσον εὐρεῖα, «ὥστε καὶ πόλεις δολοκλήρους δέχεσθαι καὶ δήμους καὶ ἔθνη» (Migne 50, 578). Καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη ἦτο ἀτέραντος καὶ ἀνεξάντλητος. Ἐπεδεικνύετο πλήρης καὶ ἀκεραία πρὸς πάντας, διότι ὁ Παῦλος: «τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, καθάπερ ἂν τις ἐρώμενον, οὕτω σφοδρῶς ἠγάπα, οὐ σχιζομένης αὐτοῦ τῆς φιλίας καὶ ἀσθενεστέρας γινομένης, ἀλλ' ὁλοκλήρου ἐν ἐκἄστω μενούσης» (Β' Κορ. 6, 12. Ὁμιλ. ΙΓ'). Ἡ ἐξαιρετικὸς αὕτη χριστιανικὴ ἀρετὴ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ αὐξάνῃ εἰς ἔντασιν καὶ θερμότητα, ὅσον περισσότερο ἀπλοῦται πρὸς τὰ ἔξω. «Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει», λέγει ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν λέγων: «τῆς ἀγάπης ἔργον τὸ πλατύνειν ἐστίν» θερμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ζέουσα» (Αὐτόθι. Ὁμιλ. ΙΓ' εἰς τὴν Β' Κορ.). Ὁ Χρυσόστομος ἐπίστευεν εἰς τὴν λυτρωτικὴν καὶ δημιουργικὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης. Εἰς ταύτην ἀπέδιδε τὰς ἐπιτυχίας καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ Ἀπ. Παύλου κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν ὑπερέβαινε εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου κάθε ἄλλο συναίσθημα. Ἡ ζωὴ τοῦ Παύλου ἦτο ἀπολύτως χριστοκεντρικὴ. Κατὰ

τὸν Χρυσόστομον μακρὰν μὲν τοῦ Χριστοῦ ἢ ζωῆ τοῦ Παύλου ἦτο μία κόλασις, ἐνῶ δταν εἶχεν κοντά του τὸν Χριστὸν ἦτο ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων (Migne 50, 480).

Τοιοῦτους ὕμνους καὶ ἐγκώμια ἐπλεκεν εἰς τοὺς λόγους του ὁ μέγας Ἱεράρχης διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου. Ἰκανώτερος ὕμνητής καὶ ἐγκωμιστὴς τοῦ Παύλου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρουσιασθῆ, μολονότι ὁ Χρυσόστομος διεκλήρυτεν, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὑμνήσῃ κατ' ἀξίαν ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μόνος αὐτὸς εἶχεν ὄσας ἀρετὰς εἶχον ὅλοι οἱ ἅγιοι ὁμοῦ. Ἄλλ' ὁ θαυμαστὴς οὗτος τοῦ Παύλου δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ θαυμάζῃ καὶ νὰ ἐγκωμιάζῃ αὐτόν. Ἐφρόντισε καὶ νὰ ἀπομιμηθῇ αὐτὸν εἰς ὅλα, ὥστε ὑπέηρξεν, ὅπως προεῖπομεν, μίᾳ ἀληθῶς Παύλειος φυσιογνωμία. Καὶ τοὺς ἀκροατὰς του ὡσαύτως διαρκῶς παρώτρυνε νὰ μιμῶνται τὸν Παῦλον. Πρέπει, ἔλεγε «μὴ θαυμάζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ μιμῆσθαι τὸ ἀρχέτυπον τοῦτο τῆς ἀρετῆς» τὸν Παῦλον (Migne 50, 480). Ὁ Χρυσόστομος ἦτο εἰς ἀποστολικὸς τύπος, ὁ ὁποῖος ἀπῆται τελειότητα βίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἡμίμετρα, χαλαροὶ καὶ χλιαροὶ τύποι, συμβιβασμοὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου δὲν ἦσαν ἀνεκτὰ εἰς τὸν σοβαρὸν καὶ ἀσθηρὸν βίον του. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ γίνουιν ὡσὰν τὸν Παῦλον καὶ ἡ κοινωμία ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ εἰς κοινωμίαν ἁγίων. Εἰς τοὺς ἀντιλέγοντας, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ἕνας Παῦλος, αὐτοὶ δὲ ἦσαν κοινοὶ θνητοί, συνελῶς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπομιμηθῶσι τὸν Παῦλον, ἀπήντα ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἦτο θνητὸς ἄνθρωπος, πού εἶχε τὸ ἴδιον σῶμα, τὴν αὐτὴν τροφήν, τὴν αὐτὴν ψυχὴν, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· μόνον θέλησιν εἶχεν ὁ Παῦλος ἰσχυρὰν καὶ προθυμίαν λαμπράν: «Ζηλώσωμεν, λέγει, μιμησώμεθα, σπουδάσωμεν γενέσθαι κατ' ἐκείνον καὶ ἡμεῖς καὶ μὴ ἀδύνατον τοῦτο εἶναι νομίζωμεν. Ὁ γὰρ πολλάκις εἶπον, τοῦτο λέγειν οὐ παύσομαι, ὅτι καὶ σῶμα ἐν αὐτῷ τὸ αὐτὸ ἦν καὶ ἡμῖν, καὶ τροφαὶ αἱ αὐταὶ καὶ ψυχὴ ἢ αὐτή· ἀλλ' ἡ προαίρεσις μεγάλη καὶ ἡ προθυμία λαμπρά· καὶ τοῦτο ἐκεῖνον τοιοῦτον ἐποίησεν» (Migne 50, 496).

Ἐὰν τώρα κάμωμεν ἕνα σύντομον παραλληλισμὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Παύλου, θὰ ἴδωμεν ἀμέσως ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἐβάδισε πιστῶς ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἡγαπημένου του Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν καὶ ἀνεδείχθη μαθητὴς ἐφάμιλλος τοῦ διδασκάλου. Καὶ ὁ μέγας οὗτος ἱεράρχης ἐπέδειξε τοῦτ' αὐτὸ ἀποστολικὸν ζῆλον καὶ καταπληκτικὴν δραστηριότητα εἰς τὸ νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὴν σύγχρονον του κοινωμίαν διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων τὰς ὑψηλὰς ἀρχὰς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ἐβλεπεν, ὅτι ἡ περὶ αὐτὸν χριστιανικὴ κοινωμία δὲν ἦτο πραγματικῶς χριστιανικὴ, μία κοινωμία ἁγίων. Ὁ κόσμος, ἂν καὶ εἶχε πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν, δὲν εἶχεν ἀλλάξει, ἀλλ' εἶχε παραμείνῃ ὅπως ἦτο καὶ πρὶν, ἕνας ἀμαρτωλὸς κόσμος. Τοῦτο ἀσφαλῶς ἐξηρέθιζε τὴν ἁγίαν καὶ εὐαίσθητον ψυχὴν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως παρῶντο τὸ πνεῦμα τοῦ Παύλου, ὅταν εἶδε τὴν κατείδωλον πόλιν τῶν Ἀθηνῶν (Πράξ. ιζ' 16). Ἐμπνεόμενος λοιπὸν ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπεδόθη μὲ ἀκαταπύνητον δραστηριότητα εἰς τὸ δύσκολον καὶ πολύμοχθον ἔργον τῆς ἀνακαινίσεως καὶ μεταμορφώσεως τῶν ἠθῶν τῶν συγχρόνων του καὶ ὅλης τῆς κοινωμίας κατὰ τὰς ἀγίας ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιδιώξῃ ἀσφαλέστερον τὸν σκοπὸν τοῦτον; Ὅπως ὁ Παῦλος, οὕτω καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐπίστευεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ λόγου καὶ ἐθεώρει τὸ κήρυγμα ὡς τὸ ἀσφαλέστερον μέσον διὰ νὰ φέρῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὰς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ Παῦλος ἔλεγε «οὐαὶ γάρ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι» (Α' Κορ. θ' 16) καὶ ἄλλοτε «πῶς δὲ πιστεύσωσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος;» (Ρωμ. ι' 14), καὶ συμφώνως πρὸς τὴν πεποιθήσιν του ταύτην διαρκῶς ἐκήρυττεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου κατὰ τὰς μεγάλας περιουσίας του ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς κοινωμίας, τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον. Ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Χρυσοστόμου τὸ σπουδαιότερον μέρος καὶ τὸ βασικὸν γνώρισμα ἀπετέλεσε τὸ κήρυγμα.

Μετὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἐκήρυξεν ἄλλος περισσότερον καὶ συχνότερον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ρητορικότητα καὶ τὸ θεῖον πῦρ καὶ θεῖον περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος, διότι εἰς αὐτὰ ὁ Χρυσόστομος ὑπῆρξεν ἀνυπέρβλητος. Καὶ ὁ Χρυσόστομος λοιπὸν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ἦτοι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μελετίου (τῷ 381 μ. Χ.) μέχρι τῆς τελευτῆς του (407) ἐπὶ εἰκοσαετιᾶν περίπου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν Κων/πόλει διαρκῶς ἐκήρυττεν. Τόσον σπουδαῖον καὶ ἅγιον ἔργον ἐθεώρει τὸ κήρυγμα, ὥστε ἐκήρυττε καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἀκροαταὶ του ἦσαν ἐλάχιστοι. Ὅπως ἡ πηγὴ ρεῖ, ἔλεγεν, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἀντιλοῦν ὕδωρ ἀπὸ αὐτὴν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ κήρυξ τοῦ θεοῦ λόγου ὀφείλει νὰ κηρύττῃ καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀραιότατον τὸ ἀκροατήριον. Σήμερον ἀντιθέτως πολλοὶ ἱεροκήρυκες ἀπογοητεύονται, χάνουν τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ζῆλον καὶ δὲν κηρύττουν, ἐὰν τὸ ἐκκλησίασμα εἶναι ἀραιόν. Ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυττε κάθε Κυριακὴν, ἐνίοτε δις τῆς ἐβδομάδος, κατὰ δὲ τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Αἱ θαυμάσιαι ἐρμηνευτικαὶ ὁμιλίαι του εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν πολλοὺς καὶ ὀγκώδεις τόμους, ὡς καὶ ἄλλαι πραγματεῖαι ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων, ἐξεφωνήθησαν ὅλαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ διδάσκαλος, ἔλεγε, πρέπει νὰ σπείρῃ καθ' ἑκάστην τὸν σπόρον τοῦ εὐαγγελίου, ἵνα διὰ τῆς συνεχείας καὶ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ κηρύγματος ἐντυπωθῶσι καὶ συγκρατηθῶσιν οἱ λόγοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων: «Ὅθεν, ἔλεγεν, ἀνάγκη τῷ διδασκάλῳ σπείρειν καθ' ἑκάστην ὡς εἰπεῖν ἡμέραν, ἵνα τῇ γοῦν συνεχείᾳ δυνήθῃ κρατηθῆναι παρὰ τοῖς ἀκούοις τῆς διδασκαλίας ὁ λόγος» (Migne 48, 680). Ἡ ἐπαναλήψις εἶναι μήτηρ τῆς μαθήσεως, *repetitio est mater studiorum*, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυττε καὶ πολλάκις ἐπανελάμβανε τὰ ἴδια θέματα, διὰ νὰ ἀποτυπωθῶσι καλύτερον αἱ διδασκαλῖαι του εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἔγραφε πολλάκις περὶ

τῶν αὐτῶν πραγμάτων εἰς τοὺς πιστοὺς, λέγων: «τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές» (Φιλίπ. γ' 1). Τότε μόνον δύναται νὰ παύσῃ τις κηρύττων καὶ συμβουλευτὴς, ὅταν θὰ ἴδῃ τοὺς ἀκροατὰς μεταποιοῦντας τὰς συμβουλὰς εἰς ἔργα. «Οὗτος ἄριστος διδασκαλίας εἶναι μοι δοκεῖ τρόπος, ἔλεγεν, τὸ μὴ πρότερον ἀφίστασθαι συμβουλευόντας, ὑπὲρ ὁποῦν, ἕως ἂν εἰς ἔργον τὴν συμβουλὴν ἐξεληθοῦσαν ἴδωμεν» (Migne 54, 77). Καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν πείθονται οἱ ἀκούοντες καὶ δὲν συμμορφώνονται πρὸς τοὺς λόγους του, αὐτοὺς ὀφείλει καὶ πάλιν νὰ κάμνῃ τὸ χρέος του, συμβουλευτὴν καὶ διδασκων διαρκῶς. «Κἂν μὴ δέχονται, σὺ τὰ σαυτοῦ πράττε· κἂν μὴ πείθονται, σὺ παραίνοι καὶ συμβούλευε» (Migne 62, 780). Ἡ ἀποστολὴ λοιπὸν τοῦ καλοῦ κληρικοῦ εἶναι κυρίως νὰ κηρύττῃ, νὰ σώσῃ ψυχὰς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐθεώρει ὡς τὸ μοναδικὸν μέσον τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τῆς θεραπείας πάσης ψυχικῆς πληγῆς των, διότι: «τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον ὁ λόγος ἐστίν» (Migne 51, 354).

Ὁ Χρυσόστομος παρὰ τὴν μόρφωσίν του εἰς τὴν περίφημον σχολὴν τοῦ μεγάλου ρήτορος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Λιβάνιου, ἂν καὶ γνώστως τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἄλλων κλασσικῶν συγγραφέων, ἐν τούτοις δὲν ἐπέδειξε θεωρητικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλ' ἀπέβλεψε πάντοτε καὶ ἀποκλειστικῶς μόνον εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν του καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν των. Καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἀναδεικνύεται τύπος τοῦ Παύλου, διότι καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ θεωρῆται ὡς ἡ πηγὴ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, ἐν τούτοις καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του καὶ τὰ κηρύγματα του εἶχον πρακτικοὺς σκοποὺς καὶ ἀνεφέροντο πάντοτε εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν καὶ εἰς τὴν κατάρτισίν των κατὰ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς νέας θρησκείας. Ἀφ' ὅτου ἐβαπτίσθη εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὁ Χρυσόστομος, ἐλησμόνησε καὶ Λιβάνιον καὶ τοὺς ἄλλους ρήτορας καὶ φιλοσόφους καὶ ἐπέδωθη μὲ πάθος εἰς τὴν με-

λέτην τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἐκ τῆς ὁποίας μόνον ἤρθετο τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ παραδείγματα ὄλων τῶν ὁμιλιῶν του. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Μ. Βασίλειον, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ μετ' ἐπαίνων διὰ τὴν θύραθεν παιδείαν καὶ ἔγραψε καὶ τὴν γνωστὴν πραγματείαν «πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων», ὁ Χρυσόστομος, μιμούμενος καὶ ἐν τούτῳ τὸν ἡγαπημένον του Παῦλον, ὁμιλεῖ μετὰ τινος περιφρονησεως διὰ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους καὶ ρήτορας, μάλιστα, ὅταν συνέκρινε τὰ κατορθώματα τῶν ἀγραμμάτων κηρύκων τοῦ εὐαγγελίου πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, οἱ ὁποῖοι ὡς Ἕλληνες ἐκαυχῶντο διὰ τὰς γνώσεις καὶ διὰ τὰ χαρίσματα τοῦ λόγου (πρβλ. Α' Κορ. 1, 6: «Ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ γνώσει») τὰ ἀκόλουθα: «ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανε ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; (Α' Κορ. 1, 20. πρβλ. 2, 5 καὶ Ρωμ. 1, 21). Καὶ ὁ Χρυσόστομος παρομοίαν ὑποτιμητικὴν γλῶσσαν μεταχειρίζεται διὰ τοὺς φιλοσόφους καὶ τὰς Ἀθῆνας, μολοντί καὶ αὐτὸς ἐμορφώθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν κλασσικὴν παιδείαν καὶ χαρακτηρίζει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν «θαυμαστὴν καὶ καλὴν» (Mign. 62, 622): «Καὶ ὁ μὲν πολλὰ ληρήσας Πλάτων σεσίγηκεν, παρατηρεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, οὗτος δὲ (ὁ Παῦλος) φθέγγεται, οὐχὶ παρ' οἰκειοῦς μόνους, ἀλλὰ καὶ παρὰ Πάρθους καὶ ἐν Ἰνδία, καὶ πανταχοῦ γῆς καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτῆς οἰκουμένης. Ποῦ νῦν τῆς Ἑλλάδος ὁ τύφος; ποῦ τῶν Ἀθηνῶν τὸ ὄνομα; ποῦ τῶν φιλοσόφων ὁ λῆρος;» (Mign. 50, 47. πρβλ. καὶ 63, 501). Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης αὐστηρᾶς γλώσσης διὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ παιδείαν, τὸσον τοῦ Παύλου ὅσον καὶ τοῦ Χρυσόστομου, πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τοῦτο. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου, ἦτο ἓνας ἄνθρωπος τῶν ἄκρων, καὶ ὡς τοιοῦτος, ὁμιλῶν ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς χριστιανικῆς τελειότητος, φρονεῖ, ὅτι ὁ τέλειος χριστιανὸς ἐμφορούμενος καὶ ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἔχει ἐν τῷ Χριστῷ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ

τῆς γνώσεως. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοὺς ἀγραμμάτους ἀλιεῖς ἀνέδειξε σοφοὺς θεολόγους. Ὅταν λοιπὸν ἔχη τις τὸν φωτισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἶναι ἀπολύτως ἠνωμένος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ποίαν ὠφελιμότητα δύναται νὰ προσπορισθῇ ἀπὸ τὰ φῶτα τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν θείαν κατὰ Χριστὸν ζωὴν του; Ὅταν φωτίζεσαι ἀπὸ τὸν ἥλιον, εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ φῶς τῆς κاندῆλας; Ἄλλως τε ὁ ἅγιος Χρυσόστομος δὲν διστάζει, οὔτε φοβεῖται νὰ διακηρύττῃ, ὅτι διὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατεχομένους καὶ αὐταὶ αἱ ἅγιοι Γραφαὶ εἶναι περιτταὶ καὶ ἄχρηστοι. Ὁ Χριστὸς δὲν ἀφῆκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῦ βιβλίου τι πρὸς καθοδήγησίν των, ἀλλ' ἀπέστειλε εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐφώτιζεν αὐτοὺς καὶ καθωδήγει τί νὰ λέγουν καὶ τί νὰ πράττουν. Ἐὰν ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς καθαροί, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, τότε τὸ ἅγιον Πνεῦμα θὰ κατῴκει ἐντὸς μας καὶ θὰ ἐχάρτατεν εἰς τὰς καρδίας μας, ὅσα εἶναι μὲ μελάνην γεγραμμένα εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς: «Ἐδεῖ μὲν ἡμᾶς, λέγει ὁ Χρυσόστομος, μηδὲ δεῖσθαι τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων βοηθείας, ἀλλ' οὕτω βίον παρέχεσθαι καθαρόν ὡς τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἀντὶ βιβλίων γίνεσθαι ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ καθάπερ ταῦτα διὰ μέλανος, οὕτω τὰς καρδίας τὰς ἡμετέρας διὰ Πνεύματος ἐγγεγράφου...» (Mign. 57, 14). Ὁ Χρυσόστομος, ἀφ' ὅτου ἐχειροτονήθη καὶ ἤρχισε τὰ κηρύγματά του εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἐξαιετοῦς μοναστικῆς ζωῆς, ἀπέκοψε πάντα δεσμὸν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἔπαυσε νὰ ἀγαπᾷ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὰς καλὰς τέχνας αὐτὰς καθ' ἑαυτάς. Ὡς νέος εἶχε διακριθῆ εἰς αὐτὰς καὶ δι' εἰς τὴν ρητορείαν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ρήτορας. Ὁ Λιβάνιος πρὶν ἀποθάνῃ, ἐρωτηθεὶς ποῖον θὰ ἄφινε διάδοχον, «τὸν Ἰωάννην, ἀπήντησεν, εἰ μὴ Χριστιανοὶ τοῦτον ἐσύλησαν» (Mign. 67, 1513). Ὅταν ἔφθασεν εἰς ὠριμὸν ἡλικίαν, ἀπέβαλε τὰς ἀσχολίας καὶ τὰς προτιμήσεις τῆς νεότητος, ὅπως ὁ Παῦλος μετὰ τὸ δρᾶμα παρὰ τὴν Λαμασκὸν ἀπέκοψε τοὺς δεσμούς του πρὸς

τὰς ἰδέας καὶ τοὺς πόθους τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Χρυσόστομος μεταχειρίζεται συνηθέστατα τοὺς ὅρους φιλοσοφία καὶ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ δι' αὐτὸν φιλοσοφία εἶναι πλέον ἢ μοναχικὴ πολιτεία, ἢ κατὰ Χριστὸν ἀγία ζωὴ. Αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν δύνανται νὰ καλλιερῶσι πάντες, «οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φιλοσοφίαν» (Ὁμιλ. ΝΣΤ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Εὐαγ.).

Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χρυσόστομος οὐδέποτε ἔδειξε θεωρητικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀναλύων καὶ διαπραγματευόμενος θέματα γενικὰ καὶ ἀφηρημένα. Ὅλα τὰ ἔργα του καὶ αἱ ὁμιλίαι του εἶχον ἀπολύτως ἠθικόν, πρακτικὸν χαρακτῆρα, διότι εἰς ἓν μόνον ἀπέβλεπεν, εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν του. Μόνον ὅσα ἐχώρει ἡ δύναμις τῶν ἀκροατῶν, λέγει ὁ ἱερός Φώτιος εἰς τὴν Μυριόβιβλόν του, ταῦτα διεπραγματεύετο καὶ ὅσα συνείηεν εἰς τὴν σωτηρίαν των, διότι ὁ Χρυσόστομος «αἰεὶ καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις τοῦτο σκοπεῖν ἐποιεῖτο, τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἢ οὐδόπως ἐφρόντιζεν ἢ ὡς ἐλάχιστον». Καὶ πόσον ὑπέφερεν ὁ ἱερός ἀνὴρ, ὅταν ἔβλεπεν, ὅτι καὶ ὁ μοναδικὸς αὐτοῦ πόθος τῆς ζωῆς καὶ δράσεώς του ἀπετύγχανεν, ὅταν οἱ χριστιανοὶ παρὰ τὰς προσπαθείας του ἔμμενον ἀδιόρθωτοι καὶ ἀμετανόητοι!

Ὅπως ὁ Ἀπ. Παῦλος, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶχε πολὺ εὐαίσθητον καὶ τρυφερὰν καρδίαν. Ἦτο τύπος πολὺ συναισθηματικὸς. Ἔστενάζε καὶ ἐδάκρυεν, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι τὰ κηρύγματά του καὶ οἱ κόποι του δὲν ὠφέλουν τοὺς ἀκροατάς του. Καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὡς γνωστόν, ἦτο συναισθηματικὸς τύπος, πού συνεκινεῖτο εὐκόλως καὶ ἐδάκρυε καὶ ἐθλίβετο, ὅταν οἱ πιστοὶ προσέκρουον εἰς τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ ἀγωνίαν καὶ φόβον παρηκολούθει τὴν προκοπὴν ἐνὸς ἐκάστου πιστοῦ ἰδιαίτερος. Πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ πιστοὺς, λόγου χάριν, ἔλεγεν ὅτι «τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαύσατο μετὰ δακρύων νουθετῶν ἐνα ἔκαστον» (Πράξ. 20, 31). Τὴν δευτέραν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν ἔγραψε μὲ πολλὴν θλίψιν «καὶ διὰ πολλῶν δακρύων»,

διότι μὲ τὴν ἀνάμωστον συμπεριφορὰν των εἶχον καταλυθῆσαι αὐτὸν (Κορ. β' 2, 4). Ὁμοίως διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀπιστούντων ἀκόμη συμπατριωτῶν του Ἰουδαίων ἤψχετο καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ ἀναθεματισθῆ καὶ νὰ χαθῆ αὐτός, ἐὰν ἐπρόκειτο μὲ τὴν τοιαύτην θυσίαν νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ σωθοῦν ἐκεῖνοι (Ρωμ. θ', 1). Καὶ ὁ Χρυσόστομος, τύπος τοῦ Παύλου καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐστενάζε καὶ ἐδάκρυεν, ὅταν οἱ χριστιανοὶ του παρὰ τὰς προσπαθείας του, παρὰ τὰ συνεχῆ κηρύγματα δὲν ἤλλαζον βίον, ἀλλ' ἔζων, ὅπως καὶ πρῖν, ὡς ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι: «ὀδυνῶμαι, ἔλεγε, καὶ στένω καὶ δακρύω, καὶ ὡς εἰκῆ εἰρηκῶς, οὕτω διάκειμαι, καὶ πρὸς ἑμαυτὸν λέγω· τί μοι τὸ ὄφελος τῶν ἰδρώτων, τῶν ἀκουόντων οὐκ ἐθελόντων καρποῦσθαι τι παρὰ τῶν λόγων τῶν παρ' ἡμῶν;» (Migne 60, 226). Κατὰ τὸν ἄπ. Παῦλον καὶ ὁ Χρυσόστομος ἤψχετο νὰ χάσῃ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ἐὰν μὲ τοῦτο, ἔμμελλον νὰ σωθῶσι τὰ πνευματικὰ του τέκνα. Διότι, ὡς ἔλεγεν: «αὐτοῦ τοῦ φωτὸς γλυκίων ἐμοὶ ἢ σωτηρία ἢ ὑμετέρα» (Migne 60, 42). Ἀλλὰ μόνον μία ἀπέραντος στοργὴ πρὸς τοὺς συνανθρώπους ἠδύνατο νὰ ὑποφέρει αὐτὸ τὸ μαρτύριον τῆς ἀγωνίας διὰ τὴν σωτηρίαν των.

Καὶ πράγματι ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶχε τοιαύτην ἀπέραντον ἀγάπην πρὸς πάντας, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος. Ἀμφότεροι ὑπῆρξαν μεγάλοι κήρυκες τῆς ἀγάπης, διότι ἀνεγνώριζον, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἀγάπης δημιουργοῦνται μεγάλα ἔργα καὶ πραγματοποιοῦνται θαύματα εἰς τὴν ἁμαρτωλὴν καὶ παροδικὴν ταύτην ζωὴν. Πολλὰκις ὁ Χρυσόστομος συνθέτει ὕμνους εἰς τὴν ἀρετὴν ταύτην, οἷους ἔπλεξε καὶ ὁ Παῦλος ἐν Ρωμ. η' 35-39 καὶ Α' Κορ. ιγ', 1-3. «Ἐὰν μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων προσεκολλήθη ὁ Χρυσόστομος κατὰ προτίμησιν εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, παρατηρεῖ εἰς σύγχρονος βιογράφος του, τοῦτο ἔγινε, διότι ὁ Παῦλος ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἀπόστολος τῆς ἀγάπης. Καὶ αὐτὸς ἐπίσης, ἀκόμη καὶ ὅταν παρεσύρετο ἀπὸ ἱερὰν ἀγανακτισίν, δὲν ἦτο κατὰ βάθος, εἰ μὴ ὅλος ἀγάπῃ καὶ εὐσπλαγχνία. Ἦγάπα μὲ πάθος τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο κατέβαλε τοιαύτας προσ-

παθείας πρὸς διόρθωσίν των» (Saint Jean Chrysostome, ὑπὸ Aimé Puech, σελ. 196). Καὶ ὁ Villemain σχετικῶς παρατηρεῖ, ὅτι «οὐδεὶς ἄλλος ἠδυνήθη νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ διεγείρῃ εἰς τὰς καρδίας των τὰς ἀρετὰς τῆς εὐποιίας καὶ φιλανθρωπίας, ὅσον ὁ Χρυσόστομος». (Tableau de l'Éloquence Chrétienne au IV siècle σελ. 171). Ὅταν ὁμιλεῖ ὁ Χρυσόστομος περὶ ἀγάτης ἢ περὶ ἐλεημοσύνης, κυριολεκτικῶς ἐξίστατο, ἐγίνετο ἔνθεος, ἠκτινοβόλει καὶ περιεβάλλετο ἀπὸ θεϊαν λάμψιν, ὡσὰν νὰ ὁμιλεῖ μία προσωποποιημένη ἀγάτη. Μεγάλῃ, ἔλεγεν, εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγάτης, ἱκανὴ τοὺς δειλοὺς νὰ κάμνῃ ἀνδρείους, νὰ ἡμερώσῃ τὰ θηρία καὶ ἀπὸ λίθους νὰ κάμνῃ ἀνθρώπους. Ὅλα μεταμορφώνονται εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ἀγάτης. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν καλύτερον νὰ ὁμιλήσῃ μὲ τὰ ἰδικὰ τὸν λόγια αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, ὅπως ἐπράξαμεν εἰς ὅλον τὸ ἄρθρον τοῦτο, παραφορτώσαντες αὐτὸ μὲ παραπομπὰς ἐκ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, διότι ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκφράζουσα αὐτὸν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Χρυσόστομον—le style c' est l'homme—χάνει πολὺ, ὅταν παραφράζεται ἢ μεταφράζεται καὶ ἀπὸ δεξιότατον ἀκόμη κάλαμον: «Μεγάλῃ γὰρ αὕτη, λέγει, διδάσκαλος καὶ ἱκανὴ καὶ πλήνης ἀταγαγεῖν καὶ τροπὸν μεταρρυθμίσει καὶ πρὸς φιλοσοφίαν χειραγωγῆσαι καὶ ἀπὸ λίθων ἀνθρώπους ἐργάσασθαι. Καὶ εἰ βούλει μαθεῖν αὐτῆς τὴν δύναμιν, ἄγε μοι ἄνδρα δειλὸν καὶ ψοφοδεῆ καὶ τὰς σκιάς τρέμοντα, καὶ ὀργίλον καὶ τραχὺν καὶ θηρίον μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, καὶ λάγνον καὶ ἀσεγγῆ καὶ πᾶσαν ἔχοντα κακίαν καὶ παράδος αὐτὸν ταῖς τῆς ἀγάτης χερσὶ καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον εἰσάγαγε τοῦτο, καὶ ὄψει ταχέως τὸν δειλὸν ἐκεῖνον καὶ ἄτολμον, ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόψυχον γινόμενον καὶ πάντα τολμῶντα ραδίως» (Migne 61, 282). Ἄλλοτε πάλιν ὑπεστήριζεν, ὅτι ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἠγάπων καὶ ἠγαπῶντο, θὰ ἔλειπε πᾶσα κακία ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς κακίας.

Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲν ἔλεγε μόνον λόγια. Ἐπράττε περισσότερα παρὰ ὅσα ἔλεγεν. Ἡ Ἀντιόχεια ἦτο γεμάτη ἀπὸ φι-

λανθρωπικὰ ἰδρύματα. Ἐκεῖ ἡ Ἐκκλησία διέτρεφε τότε περὶ τὰς τρισχιλίας χήρας καὶ παρθένους, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς καὶ φυλακισμένους καὶ ξένους. Τὴν ἰδίαν μέριμναν διὰ τὴν περιθάλψιν τῶν βασανισμένων ἐπέδειξε καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἤθελε νὰ βλέπῃ τὸ ποίμνιόν του τάλαιπωρόμενον ἀπὸ στερήσεις καὶ ἀνάγκας, ὅπως δὲν ἠνείχετο αὐτὸ νὰ ζῇ μέσα εἰς τὰς ἀδικίας καὶ τὴν φανολότητα. Ἦγάπα ὅλους ὡς ἰδικὰ τὸν πλάσματα: «Ὑμεῖς ἐμοὶ πατέρες, ὑμεῖς ἐμοὶ ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐμοὶ τέκνα» διελάλει πρὸς τὸ ποίμνιόν του πρὶν ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἔξοριαν (Migne 52, 430). Πάντοτε εἶχε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του πρὸς αὐτοὺς ἡμέραν καὶ νύκτα, καθ' ὕπνον καὶ ἐν ἐγρηγόρσει. Ὑπέφερεν, ὅταν ἀπουσίαζε λόγῳ ἀσθενείας ἢ δι' ἄλλους λόγους, καὶ ἔχαιρεν, ὅταν τοὺς ἐπανέβλεπεν, ὅπως χαιρεῖ μία στοργικὴ μήτηρ, ὅταν ἐπαναβλέπῃ τὸ τέκνον τῆς ὕστερα ἀπὸ μακρὰν ἀπουσίαν: «Ἐγὼ μὲν γάρ, λέγει εἰς τὸν Α' Λόγον του περὶ μετανοίας, ὑμῶν οὐδέποτε ἠδυνήθην ἐπιλαθέσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ἀφείς, τὴν ὑμετέραν οὐκ ἀφήκα μνήμην... Καὶ οἴκοι καθήμενοι καὶ διανιστάμενοι καὶ ὀδοιποροῦντες καὶ ἀναπαυόμενοι καὶ εἰσιόντες καὶ ἐξιόντες ἐστρέφομεν συνεχῶς τὴν ὑμετέραν ὄνειροπολοῦντες ἀγάτην' καὶ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ ταύταις ἐνετροφῶμεν ταῖς φαντασίαις. Καὶ ὅπερ ὁ Σολομῶν ἔφη, ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ, τοῦτο καὶ ἡμεῖς τότε ἐπάσχομεν». Ἦτο πράγματι ἰδεώδης ποιμενάρχης, πὺν εἶχεν ἀφιερῶσει ὅλην τὴν ζωὴν του διὰ τὸ ποίμνιόν του. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερον εἰς τὸ θέμα τῆς ἀγάτης τοῦ Χρυσοστόμου, πῶς ἠννόει καὶ πῶς ἐφήρμοζεν οὗτος ταύτην, διότι ἤδη αἱ «Ἀκτίνες» εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος, τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐφιλοξένησαν ἐν ὑπέροχον ἄρθρον τοῦ φίλου μου καὶ διακεκριμένου Ρώσου θεολόγου Φλορόφσκυ ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ προφήτης τῆς ἀγάτης» (Ἰαν. 1955 σελ. 5).

Καὶ ὁ λαὸς ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ταύτην ἀγάτην τοῦ ποιμενάρχου του. Δὲν

ἦτο δυνατόν νὰ μὴ εὗρουν ἀπήχησιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀγνοῦ λαοῦ τὰ ἐνθουσιώδη καὶ εὐγλωττα κηρύγματα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ ἁγία ζωὴ του. Τὸ ποιμνιον ἦτο ψυχικῶς συνδεδεμένον μὲ τὸν ποιμένα στενωπὰς. Ὅταν ἠθέλησαν νὰ κάμουν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὀνομαστὸν ἤδη εἰς ὄλην τὴν οἰκουμένην διὰ τὴν ρητορικὴν του δεινότητα καὶ διὰ τὴν ζηλευτὴν δρᾶσιν ἱερέα Ἰωάννην, οἱ ἀρμόδιοι κρυφίως ἀπήγαγον αὐτὸν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας, διότι ἐγνώριζον, ὅτι ὁ λαὸς δὲν θὰ τὸν ἄφινεν. Ὁμοίως, ὅταν δις ἀπέστειλαν τὸν ἅγιον ἄνδρα εἰς τὴν ἔξοριαν, πάλιν κρυφίως ὠδήγησαν αὐτὸν μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ποῦ ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ποιμενάρχην του. Τὰ κηρύγματά του προὐκάλουν τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν καὶ κατεγοήτευον τόσον τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὥστε τοῦτο ἐξέσπα ἐντὸς τοῦ ναοῦ εἰς χειροκροτήματα, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδοκίμαζε καὶ ἀπέτρεπεν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος: «Ἐπαινος τοῦ λέγοντος οὐχ ὁ κρότος, ἀλλ' ὁ περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλος τῶν ἀκούοντων» ἔλεγεν (Migne 51, 171). Τί τὸ ὄφελος τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν χειροκροτημάτων, ὅταν οἱ χειροκροτοῦντες δὲν προέκοπτον εἰς τὴν ἀρετὴν; Δὲν εἶναι θέατρον ἢ Ἐκκλησία, ὥστε νὰ ἀκούουν εἰς αὐτὴν λόγους, ποῦ τέρπον: «Οὐκ ἔστι θέατρον ἢ Ἐκκλησία, ἵνα πρὸς τέρψιν ἀκούωμεν ὀφεληθέντας ἐντεῦθεν ἀπέναι χρῆ», ἔλεγεν ὁ μελισταγῆς Ἱεράρχης. «Ἐπαινος ἐμοὶ τὸ διὰ τῶν ἔργων ὑμᾶς ἐπιδειῖξαι τὰ λεγόμενα ἅπαντα· τότε ἐγὼ ζηλωτὸς καὶ μακάριος» (Migne 49, 28). Καὶ πράγματι ποτὲ δὲν ὀμίλει ὁ Χρυσόστομος διὰ νὰ εὐχαριστῆ καὶ νὰ τέρπη τοὺς ἀκροατὰς του. Ἦλεγεξεν, ἐμαστίγωσεν, ἐπληξε τὰς ἀδικίας καὶ τὰ αἰσχρὰ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν κληρικῶν, ὡς ἄλλος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ὡς ἄλλος προφήτης Ἠλίας, ὅπως αὐτὸς ὁ Παῦλος. Ἦλεγεξεν ὁμοῦ μὲ ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ μὲ αὐστηρότητα μόνον πρὸς τὰ ἐλαττώματά των. «Ἐπῆρξε, λέγει ὁ Ρώσος Βυζαντινολόγος Βασιλιεφ, σκληρὸς γιὰ τὴν ἁμαρτία καὶ γεμᾶτος εὐσπλαγχνία γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς» (Ἱστορ. Βυζ. Αὐ-

τοκρ. τόμ. Α', σελ. 126. Μετάφρ. Δ. Σαβράμη). Ὁ κήρυξ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἱατρὸς τῶν ψυχῶν, ὁ δὲ ἱατρὸς δὲν πληγώνει καὶ δὲν κτυπᾷ, ἀλλὰ τὸν πεπληγὸτα διορθοῦται καὶ θεραπεύει» (Migne 62, 272). Οὗτω καὶ ὁ Παῦλος ἔγραφεν, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, μὲ πικροὺς λόγους πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἀπὸ ἀγάπην μόνον πρὸς αὐτούς: «οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἔγραφεν, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην, ἵνα γνῶτε, ἦν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς» (Κορ. β' 2, 4).

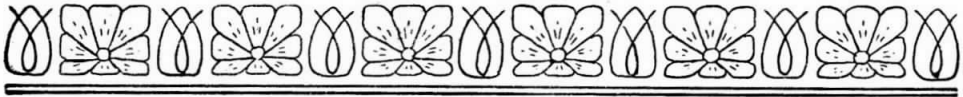
Καὶ ὅχι μόνον μὲ τὴν εὐγλωττίαν τῶν λόγων του συνεκίνει ὁ Χρυσόστομος τὰ πλήθη καὶ ἐκυρίαρχει ἐπ' αὐτῶν καὶ κατέκα τὰς ψυχὰς των, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἅγιον βίον του. Ὁ Χρυσόστομος, ὅπως εἶπομεν, δὲν ἠρκεῖτο εἰς τοὺς ὠραίους λόγους, ἀλλ' ἦτο ἄνθρωπος τῆς δράσεως, ἄνθρωπος τῶν ἔργων, καὶ ὅσα ἔλεγεν, ἐφήρμοζεν ὁ ἴδιος πρῶτος. Ὁ πρῶτος βιογράφος του, ὁ Παλλάδιος, λέγει, ἀφ' ὅτου εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὁ Χρυσόστομος ἐδέχθη τὸ βάπτισμα, οὐδέποτε ἀπὸ τὸ στόμα του ἐξῆλθον ὕβρεις ἢ αἰσχροὶ λόγοι ἢ ψεῦδη καὶ τὰ τοιαῦτα. Πάντοτε ἦτο σοβαρὸς, αὐστηρὸς, λιτὸς εἰς τὴν ζωὴν, ἀσκητῆς, ἅγιος. Ἐκήρυττε μὲ ἀπαράμιλλον δύναμιν καὶ εὐγλωττίαν, οὐ μόνον διότι εἶχε μορφωθῆ καὶ ἀσκηθῆ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Λιβανίου, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο ἅγιος καὶ εἶχε μέσα του θεῖον πῦρ, τὸ ὁποῖον ἐκράτει διαρκῶς καίον εἰς τὴν ψυχὴν του ἢ ἐπικοινωνία του μετὰ τοῦ Παύλου. Ὁ ἱστορικὸς Σωζομενὸς μὲ ὀλίγας, ἀλλὰ λίαν εὐστόχους κρίσεις ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Χρυσοστόμου ἐπὶ τοὺς ἀκροατὰς ὅχι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἁγίου του ζήλου: «Πλείστον δὲ τῶν αὐτοῦ ἀκούοντων ἐπ' Ἐκκλησίας, εἰς ἀρετὴν ὠφέλησε καὶ διόφρονας αὐτῷ περὶ τὸ θεῖον ἐποίησεν. Θεῖως γὰρ πολιτευόμενος, τὸν ἐκ τῆς οικείας ἀρετῆς ἐνετίθει ζῆλον τοῖς ἀκροαταῖς... λόγος γὰρ ὑπὸ τῶν ἔργων κοσμούμενος, πίστεως ἄξιος εἰκότως φαίνεται» (Migne 67, 1513). Δὲν ἔχει δύναμιν τὸ κήρυγμα, ὅταν δὲν ἐνισχύεται ἀπὸ τὰ ἔργα, ἀπὸ τὸν ἅγιον βίον τοῦ κηρύττοντος. Τὸ καλὸν παράδειγμα, ἔλεγεν ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος, εἶναι ἀποτελεσματικώτερον

ἀπὸ τοὺς ὠραίους λόγους: «Μεῖζων αὐτῆ ἢ διδασκαλία, ἢ διὰ τῶν τρόπων, ἢ διὰ τῆς πολιτείας» (Migne 51, 179). Οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου διαφέρουν ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς ρήτορας. Καὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ μετὰ ταῦτα ἕως σήμερον μόνον ὅσοι ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ εἶχον θεῖον ζῆλον, ἀνεδείχθησαν καὶ ἐπέδρασαν ἐπωφελῶς εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων. Εἷς τοιοῦτος ἅγιος, πεπληρωμένος ἀπὸ θεῖον ζῆλον, λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὥς εἰς ὀλόκληρον πόλιν: «ἀρκεῖ εἰς ἄνθρωπος ζῆλω πεπυρωμένος ὀλόκληρον διορθῶσαι δῆμον» (Migne 49, 34). Τὸ κήρυγμα εἶναι κατὰ τὸν κηρύττοντα. Σπουδαῖον, ὑψηλόν, πειστικὸν εἶναι τὸ κήρυγμα, ὅταν σπουδαῖος καὶ ἀνώτερος ἄνθρωπος εἶναι ὁ κηρύττων. Ὁ ἄνθρωπος ὀμιλεῖ, δὲν ὀμιλεῖ τὸ κήρυγμα. Μόνον ὁ ἅγιος ἡμπορεῖ νὰ κηρύττῃ ἐπωφελῶς: «ἐκ γὰρ τοῦ περιουσιώματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθὰ» (Ματθ. ιβ', 34). Καὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Χρυσόστομου οἱ λόγοι ἔχουν δύναμιν καὶ ρητορικότητα, τοῦτο ὅμως δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου των καὶ τὴν καλλιπέειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ψυχὴν, πὺ ἐνέπνεεν αὐτούς. Ἦτο ρητορικὴ τῆς καρδίας καὶ οὐχὶ ρητορικὴ τοῦ ἐντέχνου λόγου. Ὁ Χρυσόστομος ἠδύνατο νὰ συνθέσῃ ρητορικωτέρους καὶ τελειότερους λόγους ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, ἐν τούτοις δὲν ἔπραξε τοῦτο καὶ παρουσιάζεται ὡς ἕνας δεινὸς καὶ ἄφθαστος λαϊκὸς ρήτωρ, πὺ κηρύττει μὲ δύναμιν καὶ πάθος, διότι ἦτο ἅγιος, εἶχε θεῖον ζῆλον καὶ ἐπεθύμει σφοδρῶς νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ πῦρ τῆς ψυχῆς του καὶ εἰς τοὺς ἀκροατὰς του. Πόσον ὁ Χρυσόστομος ἦτο ἐνάρετος καὶ ἔζησε βίον ἀμεμπτον μαρτυροῦσιν ἡ Ἀντιόχεια καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Ὅταν οἱ περὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον ἀντίπαλοί του ἐκ φθόνου καὶ ἀπὸ πνεῦμα ἐκδικήσεως πρὸς τὸν ἀμείλικτον μαστιγωτὴν τοῦ φαύλου βίου των καὶ ἀπὸ λόγους ἀντιδράσεως πρὸς τὰ ἀνορθωτικά του μέτρα, συνεχρότησαν τὴν «ἐπὶ δρῦν» σύνοδον

(403 μ. Χ.), οὐδὲν τὸ ἀξιόμιμπτον ἠδυνήθησαν νὰ εὔρουν διὰ νὰ στηρίξουν τὴν κατ' αὐτοῦ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Ἀπέστειλαν ἀκόμη, λέγει ὁ Παλλάδιος, καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἄνθρώπους διὰ νὰ ἐρευνήσουν τὸ παρελθόν του καὶ σφάλματα καὶ παρεκτροπὰς τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, ἀλλὰ πάλιν δὲν εὔρουν. Ἀλλ' ἡ συγκοφαντία καὶ ἡ κακεντρέχεια ἐπεκράτησαν ἐν τέλει καὶ ὁ ἅγιος ἀνὴρ δις ἐξωρίσθη, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν καίαν, ἀπὸ τὸν Σατανᾶν, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἐνοχλητικὴν καὶ καταστρεπτικὴν δι' αὐτὸν δύναμιν τῶν λόγων του, «οἶδα γὰρ τὴν σκευωρίαν τοῦ Σατανᾶ, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἔτι φέρει μου τὴν ἐπάχθειαν τῶν λόγων τῶν κατ' αὐτοῦ γενομένων» (Παλλάδ. Διαλ. Migne 47, 27). Καὶ κατὰ τὴν σκληρὰν ἐκείνην δοκιμασίαν ὁ ἅγιος ἀνὴρ ἐπέδειξε χριστιανικὴν ὑπομονὴν καὶ γαλήνην καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ἐφοβεῖτο οὔτε ἐλυπεῖτο διὰ τὸν θάνατόν του, ἠθέλεν ὅμως νὰ ζῆ, διὰ νὰ ἐργασθῆ περισσότερον διὰ τὴν προκοπὴν τῶν πιστῶν του τέκνων. Ἀκριβῶς ὅπως ὁ Παῦλος ἔγραφεν εἰς τοὺς Φιλιπησίους (Φιλ. α', 23-26), καὶ αὐτός, τύπος τοῦ Ἀποστόλου ἐκείνου, ἔγραφεν εἰς τὸ ποιμνίον του: «οὐ θάνατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχόμεαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν προκοπὴν» (Migne 52, 428). Ἐκ τῶν μεγάλων κακουχιῶν ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐξορίαν εἰς τὰ Κόμανα τοῦ Πόντου τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 407. Καὶ τὸν μαρτυρικὸν καὶ ἅγιον βίον του ὁ μέγας Ἱεράρχης ἐτεράτισε, ψελλίσας πρὶν ἐκπνεῦσῃ, τὴν συνήθη καὶ πεφιλημένην του ρῆσιν: «δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν, ἀμήν». Δοξάζομεν τὸν Χριστόν, διότι μᾶς ἐχάρισε τὸν θεῖον Παῦλον, ἀλλ' εἴμεθα ἐγνώμονες καὶ εἰς τὸν μέγαν Ἀπόστολον, διότι ἐχάρισε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἕνα τοιοῦτον ὑπέροχον Ἱεράρχην, τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

ΒΑΣ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΣ

Ἐάν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ βραδύς ρυθμὸς, μὲ τὸν ὅποιον συνετελέσθη ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ εἰς τὰς πλέον προηγμένας χώρας, ἢ πραγματοποιηθεῖσα εἰς τὴν χώραν μας βελτιώσεις κατὰ τὸ 1954, καὶ ἰδίᾳ τὴν τελευταίαν διέτιαν, θὰ ἠδύνατο κατ' ἀρχὴν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἀρκούντως ἱκανοποιητικὴ.

Διὰ τῶν ληφθένων ἐν πρώτοις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1953 μέτρων ἐπετεύχθη ἡ ἀποκατάστασις ἰσορροπίας μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς καὶ γενικώτερον ἡ ὁμαλὴ κίνησις τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ. Ἐπίσης ὁ πληθωρισμὸς, ἢ μεγαλυτέρα πληγὴ τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου, ἀνεχαιτίσθη ἀποτελεσματικῶς.

Εἰς τὰς βελτιώσεις αὐτὰς καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιτυχίαν τῆς ἀσκηθείσης μετὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ προπαρελθόντος ἔτους οἰκονομικῆς πολιτικῆς σοβαρῶς συνέβαλεν ἡ ὑψηλὴ γεωργικὴ παραγωγὴ τῆς τελευταίας διέτιας, ἢ ὅποια ὠφείλετο εἰς τὰς καταβληθείσας κατὰ προηγούμενα ἔτη προσπάθειας, ποικιλοτρόπως ἐνισχυθείσας ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ὡς ἄνω ἐξελίξεν εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐντονωτέραν κινήσει τῶν ἐγχωρίων πόρων καὶ οὕτω κατέστη δυνατὴ ἡ ἀντιμετώπισις πολλῶν βασικῶν προβλημάτων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν μετὰ τὴν ἀπότομον περικοπὴν τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως.

Τὸ ἀνοιγμα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τὸ 1951 ἀνῆλθεν εἰς 292 ἑκατομμύρια δολάρια καὶ ἐκαλύφθη κατὰ τὰ 260 ἑκατομ. ἐκ βοήθειας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ κατὰ 32 ἑκατομ. ἐκ πολεμικῶν ἐπανορθώσεων.

Κατὰ τὰ ἔτη 1953 καὶ 1954 ἡ βοήθεια περωρίσθη εἰς 50 περίπου ἑκατομ. δολάρια

καὶ ἐτησίως καὶ ἐκ πολεμικῶν ἐπανορθώσεων εἰσεπράχθησαν μόνον περὶ τὰ 7 ἑκατομμύρια. Ὡς εἶναι προφανές, μετὰ τὴν ἀπότομον καὶ σοβαρὰν αὐτὴν μείωσιν, ἢ ἱκανοποιήσις τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας εἰς εἶδη μὴ παραγόμενα ἐν Ἑλλάδι, ἀπαραιτήτα διὰ τὴν ὁμαλὴν κίνησιν τοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς, ὡς εἶναι τὰ καύσιμα, μηχανήματα, πρῶται ὕλα κλπ., θὰ καθίστατο ἀδύνατος ἄνευ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰς συνάλλαγμα ἐσόδων ἐξ ἐγχωρίων πηγῶν.

Καὶ πράγματι, κατὰ τὸ διαρροῦσαν ἔτος ἐξ ἐγχωρίων πηγῶν εἰσεπράχθησαν περίπου 285 ἑκατομμ. δολλ., ἐξ ὧν 145 ἀπέδωσαν αἱ ἐξαγωγαὶ καὶ ἄλλα 140 περίπου οἱ ἄδηλοι, λεγόμενοι, πόροι—τουρισμὸς, ναυτιλία, μετανάστευσις κλπ. Κατὰ τὸ 1953 τὰ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν συνολικὰ ἔσοδα ἦσαν ἐπίσης ὑψηλά, ἀνῆλθον εἰς 252 περίπου ἑκατομ. δολάρια, ἐνῶ τὸ 1952 μόνις ἐπλησίασαν τὰ 200 ἑκατομ. καὶ τὸ 1951 ἦσαν ἔτι μικρότερα, περὶ τὰ 170 ἑκατομ. δολάρια. Τούτεστι τὴν λήξασαν διέτιαν ἐπραγματοποιήθη αὔξησις κατὰ 45% ἔναντι τῆς προηγουμένης.

Εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν συνετέλεσεν ἐπίσης ἡ ὑψηλότερα ἐγχωρία γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ παραγωγὴ, χάρις εἰς τὴν ὅποιαν ἐμειώθησαν αἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγαὶ ὠρισμένων εἰδῶν. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἡ αὔξησις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς θὰ ἦτο κατωτέρα τῆς πραγματοποιηθείσης ἂν δὲν ὑπῆρχε τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀναφερθέντων εἰδῶν συνάλλαγμα.

★

Κατὰ τὰς διαθέσιμους στατιστικὰς ὁ ὄγκος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τοῦ ἀπελθόντος ἔτους ἦτο κατὰ 5% μικρότερος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1953, ἀλλὰ κατὰ 20% ἀνώτερος τοῦ 1952. Ἐν σχέσει πρὸς τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ ἔτη ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τῆς τελευταίας διέτιας ἐμ-

φάνιζει μέσῃν ἐτησίαν αὐξήσιν 28 περιπυο τοῖς ἑκατόν.

Φυσικόν ἐπακόλουθον τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ βελτίωσις τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς καταναλωτικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος εἰς βιομηχανοποιημένα εἶδη. Συνέπεια δὲ τούτου ὑπῆρξεν ἡ αὐξήσις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς δραστηριότητος, μέσῃ τῆς ὁποίας ἠῤῥῆθη καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τοὺς διὰφόρους παραγωγικοὺς κλάδους.

Κατὰ τὰς διαθεσίμους στατιστικὰς ὁ μέσος δείκτης βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἔφθασε τὸ λῆξαν ἔτος εἰς τὰ 169 (1939 = 100) ἔναντι 141 τὸ προηγούμενον ἔτος καὶ 125 κατὰ τὰ ἔτη 1951 καὶ 1952. Οὕτω ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐσημείωσεν ἄνοδον, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν κατὰ 69%, ἔναντι δὲ τοῦ 1953 κατὰ 13,5% καὶ τῶν δύο προηγούμενων ἐτῶν κατὰ 36%. Μεταξὺ Νοεμβρίου 1952 καὶ Νοεμβρίου 1954 ἡ αὐξήσις ἀνέρχεται εἰς 50 ἑκατοστὰ.

Ὅτι ὁμοῦ ἔχει μεγαλύτεραν σημασίαν ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ βαθμιαίως πραγματοποιηθεῖσα κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον σοβαρωτάτη αὐξήσις τῆς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἀπετέλεσεν οὐσιώδη παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς προόδου. Τὸ ὕψος τῆς ἠλεκτροπαραγωγῆς εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἀποτελεῖ, εἰς κάθε χώραν, μέτρον ὑπολογισμοῦ πλουτοπαραγωγικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀνυψώσεως τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἡ παραχθεῖσα ποσότης ἠλεκτρικοῦ ρεύματος κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ἐν δισεκατομμύριον ὥριαίων χιλιωτῶν ἔναντι 288 μόνον ἑκατομμυρίων τὸ 1938, ἀποτελεῖ λίαν ἰκανοποιητικὴν ἐπίδοσιν. Εἶναι ὁμοῦ ἀναγκαῖον νὰ προστεθῆ ὅτι, καὶ παρὰ τὴν βελτίωσιν αὐτὴν, ἡ Ἑλλάς ὕστερεῖ ὄλων τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν χωρῶν, ὅπου ἡ ἀνά κάτοικον παραγωγή εἶναι κατὰ ἑπτὰ ἔως εἰκοσι πέντε φορὰς μεγαλύτερα τῆς ἐλληνικῆς.

★

Ἐκτὸς τῆς αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τῶν συναλλαγματικῶν εἰσοδῶν, εἰς τὴν γενικωτέραν βελτίωσιν συνε-

τέλεσεν ἡ ἀσκηθεῖσα ὀρθὴ πιστωτικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ ἐξασφάλισις δημοσιονομικοῦ ἰσοζυγίου, μέσῃ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη τελικῶς ἡ νομισματικὴ σταθερότης.

Ὁ τιμάρθιμος κόστους ζωῆς, τὸν ὁποῖον καταρτίζει ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἐσημείωσεν αὐξήσιν 5.7% μεταξὺ Ἰανουαρίου καὶ Δεκεμβρίου τοῦ λῆξαντος ἔτους, πλὴν ὁμοῦ αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς πληθωριστικὰς πιέσεις, ἀλλ' εἰς τὰσιν πρὸς προσαρμογὴν τῶν τιμῶν εἰς ἐπίπεδα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς καθορισθείσας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1953 νέας τιμὰς ξένων νομισμάτων. Οὕτω ἡ σημειωθεῖσα ἔκτοτε συνολικὴ ὑψωσις τοῦ τιμαρίθμου ἀνέρχεται εἰς 27.8%, ἐνῶ ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου καὶ τῶν ἄλλων νομισμάτων ἠῤῥῆθη κατὰ 100%.

Τὸ μέτρον τῆς νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1953 ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ὀδυνηρὸν διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς σοβαρώτατα κλονισθείσης μεταπολεμικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς. Ἡ εὐνοϊκὴ ἐξ αὐτοῦ ἐπίδρασις ἄλλωστε καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀναφερθείσης ἀνωτέρω σημαντικῆς αὐξήσεως τῶν συναλλαγματικῶν εἰσοδημάτων τῆς χώρας, ἀνευ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε κίνδυνος οἰκονομικῆς καταρρεύσεως μετὰ τὸν ἀπότομον περιορισμὸν τοῦ εἰσρέοντος ἐκ βοήθειας συναλλάγματος.

Ἡ νομισματικὴ σταθερότης μετὰ τὴν σειρὰν τῆς ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑποχώρησιν τῆς τάσεως πρὸς ἀποθησαύριον χρυσοῦ καὶ οὕτω κατέστη δυνατὴ ἡ αὐξήσις τῶν ἰδιωτικῶν παρὰ Τραπεζαῖς καταθέσεων, μέσῃ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη ἡ περαιτέρω πιστοδότησις τῶν παραγωγικῶν κλάδων δι' ὑγιоὺς χρήματος τῆς ἐγχωρίας ἀποταμιεύσεως. Μεγάλην δὲ σημασίαν ἔχει ἡ ἀναζωογόνησις τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινῆς πρὸς τὸ ἐθνικὸν νόμισμα.

Σχετικῶς αἱ στατιστικαὶ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1954 αἱ ἰδιωτικαὶ καταθέσεις ἠῤῥῆθησαν κατὰ 50%. Εἰς τὸ τέλος παρελθόντος Νοεμβρίου ἀνήρχοντο εἰς 2.835 ἑκατομμύρια νέων δραχμῶν ἔναντι 1.898 ἑκατομμυρίων τὴν

τα ποσά ἠναλώθησαν μόνο κατὰ 60 περίπου τοῖς ἑκατόν, διότι ἄλλως θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος διαταράξεως τῆς νομισματικῆς σταθερότητος. Ἡ μειονεκτικὴ αὐτὴ ἐξέλιξις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐγχωρίων κεφαλαίων λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Εἰς τὸ μέλλον δὲ τὸ πρόβλημα θὰ καταστῇ ὀξύτερον, λόγῳ τῆς τάσεως πρὸς μεγαλυτέρας καταναλωτικὰς δαπάνας, συνεπεία τῶν ὁποίων εἶναι φυσικὸν νὰ μειοῦνται τὰ διατιθέμενα διὰ τὴν αὔξησιν τῶν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, τοῦ παραγωγικοῦ δηλαδὴ ἐξοπλισμοῦ, κεφάλαια.

Ἡ πραγματικὴ οικονομικὴ βελτίωσις εἰς τὸ μέλλον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς εὐρύτερου μακροετοῦς προγράμματος οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐκτέλεσις ἐνὸς τοιοῦτου σχεδίου ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέσον ἱκανοποιήσεως τοῦ ἐντόνου λαϊκοῦ αἰτήματος πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

Τοιαῦτα προγράμματα προϋποθέτουν πρῶτον κεφάλαια περισσότερα τῶν διαθέσιμων. Ἐνα σημαντικὸν ὅμως μέρος τῶν ἀναγκασιούτων εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ διὰ τῆς βραδυτέρας βελτιώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐάν, μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ πραγματοποιουμένη ἐτησίως βελτίωσις δὲν διατίθεται ὀλόκληρος πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ' ἕνα μέρος αὐτῆς εἰς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις, τὸ ὄξυ πρόβλημα ἑλλείψεως κεφαλαίων ἀσφαλῶς θὰ ἀμβλυνθῇ.

Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον, διότι καὶ παρὰ τὰς ἐπιτευχθείσας τὰ τελευταῖα ἔτη βελτιώσεις αἱ προπολεμικαὶ ὀργανικαὶ ἀδυναμίαι τῆς οικονομίας μας ἐξακολουθοῦν νὰ ἐφίστανται. Ἐπίσης τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως παραμένει μὲ τὴν ἰδίαν ὀξύτητα.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων εὐρύτε-

ρας οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἀπαιτοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς ἀκόμη στοιχεῖα: ὁμαλὴ πολιτικὴ ζωὴ, ἀρτία κρατικὴ ὀργάνωσις, στελέχη πολλὰ μὲ συγχρονισμένην οικονομικὴν καὶ τεχνικὴν μόρφωσιν, ὡς καὶ ἡ ὑπαρξίς συστηματικῆς ἐργασίας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι τὸ πρόγραμμα εὐρύτερας οικονομικῆς ἀναπτύξεως προσκρούει εἰς τὴν παθητικότητα τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Ὅσον εὐνοϊκὰ καὶ ἂν ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸν τομέα τοῦτον μετὰ τὴν νομισματικὴν ἀναπροσαρμογὴν, τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν εἶναι ἀκόμη παθητικόν, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι αἱ ἱκανότητες τῆς χώρας πρὸς ἄμεσον βελτίωσιν τῶν συναλλαγματικῶν ἐσόδων ἔχουν ἤδη σχεδὸν ἐξαντληθῇ.

Ὅλαι αἱ παρατηρήσεις αὗται δὲν προέρχονται ἀπὸ ἀπαισιόδοξον προοπτικὴν. Ἀνεφέρθησαν διὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ μέγεθος τῶν προσπαθειῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπη νὰ καταβληθοῦν κατὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ ἔτη ἐκ μέρους κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων. Τὸν μεγαλύτερον δὲ ρόλον θὰ παίξῃ ἐν προκειμένῳ ἡ διάθεσις, καὶ ἡ ἱκανότης φυσικά, νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὴν πρόχειρον ἀντιμετώπισιν τῶν διαφόρων ζητημάτων διὰ συστηματικῆς μελέτης καὶ ἐργασίας.

Εἰς τὸ ἔτος 1955 εἰσήλθομεν εὐτυχῶς ὑπὸ καλοὺς οἰωνοὺς. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα βελτίωσις εἶναι ἀψευδὴς μάρτυς τῆς δυνατότητος πραγματοποιήσεως τῶν γενικωτέρων ἐπιδιώξεων. Εἰς τὰς ἐλευθέρας χώρας ἐξ ἄλλου ἢ προοπτικὴ δι' ἕνα καλύτερον μέλλον εἶναι παντοῦ λίαν εὐνοϊκὴ. Οἱ φόβοι ἐνὸς τρίτου παγκοσμίου πολέμου ἔχουν ἀπομακρυνθῇ. Δέν ἔχομεν παρὰ νὰ εὐχηθῶμεν τὴν πραγματοποίησιν ὅλων τῶν εὐνοϊκῶν αὐτῶν προβλέψεων καὶ διὰ τὴν χώραν μας.

ΓΕΩΡΓ. ΔΙΑΜΑΝΤΙΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ

(Έγγραφή ως ένας χαιρετισμός προς τὰς «Ακτίνας»).

Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ περιγράψῃ κανεὶς σ' ἕναν ἄλλον ἄνθρωπο τὴ θρησκευτικὴ του ζωή. Ἴσως τὸ μόνο πὸν μπορεῖ νὰ κάνη, εἶναι νὰ μιλήσῃ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ του ἐξέλιξι. Τὸ ἴδιο δύσκολο εἶναι νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ του, γιὰ τοὺς ἀναγνώστας μιᾶς ἄλλης χώρας. Θὰ πρέπει ν' ἀρκεσθῇ στὴν προσπάθεια, νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς στὴν πορεία τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ λαοῦ.

Νὰ εἶναι σημεῖον συναντήσεως καὶ διαμάχης μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὑπῆρξεν ἡ μοῖρα τῆς Φιλλανδίας μέσα στὴν ἱστορία. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβαινε τὴν ἐποχὴ πὸν μετεδόθη ὁ Χριστιανισμὸς στὴ Φιλλανδία, περίπου 1000 ἔτη μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του στὶς χῶρες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Τὸ ἐπόμενο ἔτος ἐορτάζομεν τὴν 800ῆν ἐπέτειο τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴ Φιλλανδία. Τότε, λοιπόν, πρὶν ἀπὸ 800 χρόνια, δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐνιαῖος φιλλανδικὸς λαός, ἀλλὰ φυλὲς πὸν ἀλληλοεμάχοντο. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς ἐδέχθησαν τὸ Χριστιανισμὸ ἀπὸ τὴ Δύσι καὶ προσεκολλήθησαν στὴ σφαῖρα τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας. Ἄλλες προσηλυτίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀνατολή, ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξο ἐκκλησία. Ἐνα μέρος ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀνατολικὲς φιλλανδικὲς φυλὲς, πὸν πρὶν ἦσαν ὑποτελεῖς στὸ Νοβγορόντ καὶ στὴ Μόσχα, προσηγητήθησαν ἀργότερα στὴ Φιλλανδία. Ἔτσι, κυριαρχοῦν σήμερα στὴ χώρα μας δύο δόγματα. Ἡ μεγάλη πλειονότης, τὰ 97%, ἀνήκει στὴ λουθηρανικὴ ἐκκλησία. Ὁρθόδοξος εἶναι κυρίως ὁ πληθυσμὸς πὸν κατοικοῦσε στὴν ἀνατολικὴ παραμεθόριο περιοχὴ, πρὶν ἀπὸ τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον.

Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ, μετὰ τὸν πόλεμον, εἶχε ν' ἀντιμεταπίση μεγάλες δυσκολίες, διότι τὰ μέλη τῆς, πὸν προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀποσπασθέντα ἐδάφη, ζοῦν τώρα ἀποχωρισμένα καὶ διεσπαρμένα σ' ὀλόκληρη τὴ

Φιλλανδία. Ἐν τούτοις ἔχει ἀναδιοργανωθῆ καὶ ἔτυχε σοβαρᾶς κρατικῆς ἐνισχύσεως. Γιὰ παράδειγμα, ἕνα ἑλληνοκαθολικὸ μοναστήρι, πὸν ἦταν πρὸ τοῦ πολέμου ἐγκατεστημένο σὲ θαυμασία κτίρια σὲ μία νῆσο τῆς λίμνης Λαγόδα, ἐπανιδρύθη τώρα στὴν Κεντρικὴ Φιλλανδία.

Δὲν εἶμαι σὲ θέσι νὰ παρουσιάσω ἀπὸ κοντὰ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ στοὺς κόλπους τῆς ὀρθόδοξου ἐκκλησίας. Θὰ περιορισθῶ νὰ περιγράψω τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ, ὅπως ἔχει ἐξελιχθῆ στὴ λουθηρανικὴ μας ἐκκλησία, γιὰτὶ, στὴν πραγματικότητά, αὐτὴ ἡ ζωὴ χαρακτηρίζεται ὀλόκληρον τὸν φιλλανδικὸν πολιτισμὸν.

Ἡ ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία κυριαρχοῦσε στὴ Φιλλανδία, 400 περίπου χρόνια πρὶν χτυπηθῆ ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμισιν. Εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ δύο μεγάλα ἔργα: τὴ συγχώνευσιν τῶν φυλῶν, πὸν ἀλληλοεμάχοντο, σὲ μία ἐνότητα καὶ τὸν προσηλυτισμὸν τους. Τὸ πρῶτον ἐξετελέσθη μ' ἕναν ἀξιοθαύμαστο τρόπο. Οἱ καθολικοὶ ἐπίσκοποι, πὸν ἦσαν ὅλοι Φιλλανδοὶ μετὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεως, ἔγιναν συγχρόνως πνευματικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ὀλοκλήρου τῆς χώρας. Ἐδόθη τέλος στὶς διαμάχας καὶ ἐγκαθιδρύθη σταθερὰ τάξις, πὸν ἦνωσε τοὺς Φιλλανδοὺς. Ἡ ἐκκλησία ἐπίσης ἔφερε σ' ἐπαφὴ τὸ λαὸν μας μὲ τὸ δυτικὸν πολιτισμὸν, ἔτσι, πὸν κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπῆρχαν ἄμεσοι σχέσεις μὲ τὰ πνευματικὰ κέντρα. Τὸ δεύτερον ἔργο, ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Φιλλανδῶν, δὲν ἐξετελέσθη ἀπόλυτα ἀπὸ τὴ ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία. Χριστιανικὲς καὶ εἰδωλολατρικὲς ἀντιλήψεις συνεχέονται. Μόνον ἡ Μεταρρύθμισιν, πὸν σὲ μᾶς ὠδηγήθηκε ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπον τοῦ λαοῦ, τὸν Michael Agricola, ἔφερε σὲ πέρας αὐτὸ τὸ ἔργο. Εἶναι ἐπίσης ἀξιοπρόσεκτον, ὅτι, ἐδῶ, δὲν εἶχε ἀκόμη πιάσει βαθεῖες ρίζες ἡ ρωμαιοκαθολικὴ παράδοσις, ὅπως

σὲ μερικὲς ἄλλες χώρες.

Στὴν ἐξέλιξι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Φιλλανδίας ὁ Michael Agricola κατέχει ἐξέχουσα θέσι, διότι σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἡ δημοσίευσις τοῦ πρώτου βιβλίου σὲ φιλλανδικὴ γλῶσσα. Ὅπως ὁ Λούθηρος στὴ Γερμανία, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἐδημιούργησε στὴ Φιλλανδία τὸ γραπτὸ λόγος. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δόθηκε στὸ λαὸ ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ τὸ λόγος τοῦ Θεοῦ στὴ γλῶσσα του. Τὸν 17ον αἰῶνα δραστήριοι λουθηρανοὶ ἐπίσκοποι κατέβαλον προσπάθειες, ὥστε ὁ λαὸς νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπ' αὐτὴ τὴ δυνατότητα. Ἐπίμονα ἐκαλλιεργήθησαν τὰ χριστιανικὰ ἦθη καὶ ἐνεθαρρύνθη ἡ μελέτη. Παρεμερίσθησαν λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ὁ φιλλανδικὸς λαὸς ἔγινε χριστιανικὸς, ἂν καὶ αὐτὸ στὴν ἀρχὴ περιοριζέτο μόνον στὴ σφαῖρα τῶν ἐθίμων καὶ τῆς γνώσεως.

Ἄλλη ἀγωγή ἦταν ἀναγκαία, πρὶν ἐξομαλυνθῇ ὁ δρόμος γιὰ μίαν ἐσωτερικὴν, προσωπικὴν χριστιανικὴν ζωὴν. Τέτοια ἀγωγή προσέφεραν οἱ πολλοὶ πόλεμοι καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα δεινά, πὺ ἀκολουθοῦσαν ἀλλεπάλληλα στὴ Φιλλανδία. Κατὰ τὶς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ λαὸς μας ἔζησε τὴ δυσκολώτερη περίοδο. Ὁ ἀνδρικός πληθυσμὸς ἔλαβε μέρος πρῶτα στὸν μεγάλο πόλεμο Σουηδίας-Ρωσίας. Ἐπειτα ἡ χώρα εἶχε γιὰ 12 ἔτη ρωσικὴ κατοχὴ. Ὅλα ὅσα εἶχαν πρὶν οἰκοδομηθῆ, τώρα ἐφαίνετο ὅτι θὰ κατεστρέφοντο καί, στὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν εἶχε μείνει μόνον τὸ ἓν τρίτον. Ἔτσι ὅμως τὸ ἔδαφος ἐκαλλιεργήθη γιὰ νέα σπορά, γιὰ μίαν ἐξέχουσα, βαθύτερη, θρησκευτικὴν ζωὴν. Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴν, βρισκομε σημεῖα προσωπικῆς, χριστιανικῆς ζωῆς. Στὴν ἀρχὴ ἐκέρδισαν ἔδαφος θρησκευτικῆς, ἐπαναστατικῆς ἐξεγέρσεως ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ, γύρω στὸ 1750, ξύπνησε στὸ λαὸ ἓνα πανίσχυρο θρησκευτικὸν κίνημα. Περιέπεσε σὲ φοβερὸ δέος, ὅτι δὲν εἶχε ὑπακούσει στὸ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ. Γιὰ τὸν μέσο ἄνθρωπο ἔγινε ζωτικὴ ὑπόθεσις νὰ βαδίξῃ τὸν στενὸν δρόμον, ὑπακούοντας καὶ ἐμπιστευόμενος στὸ Χριστό. Αὐτὸς ὁ νέος τρόπος ζωῆς ἐξηπλοῦτο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Μερικοὶ ἱερωμένοι προσεχώρησαν καὶ ἐπή-

ραν τὴν ἀρχηγίαν μαζὺ μὲ τοὺς «Πατέρες», πὺ προήρχοντο ἀπὸ τὸν λαόν.

Ἄλλὰ, μετὰ ἀπὸ μίαν ἡρεμώτερην περίοδο, περίπου 100 χρόνια ἀργότερα, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, ἓνα νέο κίνημα ἐνεφανίσθη, πὺ ἀπλόθησε σ' ὀλόκληρη τὴν χώρα. Ἐνας γεωργός, ὁ Ραανο Ruotsalainen, πὺ, ἔπειτα ἀπὸ μεγάλη ἐσωτερικὴ πάλη, ἐκέρδισε μίαν ἐξέχουσα ἀντίληψιν γιὰ τὴ χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς χωρικῶν καὶ γραμματισμένων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἀργότερα ἡ κίνησις αὐτὴ ἐχωρίσθη σὲ διάφορες διακλαδώσεις, ἀλλ' εἶναι σημαντικόν ὅτι ὅλες παρέμειναν μέσα στὴν ἐκκλησίαν καὶ καθὲν μίαν δὲρᾶ στὴ δικὴ τῆς σφαῖρα. Ὅλες μαζὺ ἔχουν μίαν κοινὴν γραμμὴν: δὲν θεωροῦν ἓναν ἄνθρωπον ἀκόμη Χριστιανόν, ἂν ἀπλῶς γνωρίζῃ κάτι ἀπὸ τὸ Χριστιανισμόν, ἢ ἔχη ἀποκτήσει χριστιανικὰ ἦθη. Καθένας ὀφείλει νὰ τείνῃ πρὸς μίαν προσωπικὴν ζωὴν ὑπακοῆς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐμπιστοσύνης στὸ Χριστό.

Αὐτὰ τὰ ρεύματα ἐπικρατοῦν ἀκόμη, ἰδίως στὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν καὶ συγκεντρώνουν πολλοὺς ἀνθρώπους σὲ ἐβδομαδιαῖες ἢ συχνότερες συγκεντρώσεις στὰ σπίτια τῶν μελῶν ἢ σὲ δημοσίους χώρους, ὅπου κηρύττεται ἀπὸ λαϊκοὺς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Οἱ τελευταῖοι χρόνοι ὅμως ἄλλαξαν πολὺ τὴν φιλλανδικὴν κοινωνίαν καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἔχει ἐπηρεασθῆ σὲ μὲγανό βαθμὸν ἀπ' αὐτὲς τὶς μεταβολές. Ἔως περίπου τὸ 1850, ζούσαμε στὴ Φιλλανδία σχεδὸν ἀπομονωμένοι ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ σουηδικὴ γλῶσσα εἶχε ἀπὸ καιρὸν κερδίσει διαρκῶς μὲγανύτερη σημασίαν καὶ εἶχε γίνῃ ἡ γλῶσσα τῶν μορφωμένων, διότι ἡ Φιλλανδία ἔως τὸ 1808 ἀνῆκε ὡς ἐπαρχία εἰς τὸ Σουηδικὸν κράτος. Ἔτσι, λόγῳ τῆς γλώσσης, ὅλη ἡ πολιτιστικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ ἔμενε ξένη καὶ ἀκατάληπτη στὸ λαόν. Συγχρόνως οἱ διαφορῆς καταγωγῆς ἐγίνοντο ἐντονώτερες. Μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ φορὰ αὐτὴ ἀνεκότη μὲ τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καί, σήμερον, ἡ φιλλανδικὴ εἶναι σὲ ὅλες τὶς περιοχὰς ἡ γλῶσσα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Φιλλανδίας.

Μ' αὐτὸ ἄνοιξαν οἱ πόρτες σὲ πολιτιστικὲς ἐπιρροὲς ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς. Συγχρόνως συνεπληρώθη καὶ στὴ Φιλλανδικὴ κοινωνία ἡ βιομηχανοποίησις καὶ ἐμπορικοποίησις, πού μεταβάλλουν τὴν ὅλη κοινωνικὴ κατασκευὴ μὲ ρυθμὸ διαρκῶς ἐπιταχυνόμενο.

Μαζὺν μ' αὐτὲς τὶς μεταβολὲς παρουσιάσθησαν στὴ Φιλλανδικὴ κοινωνία, περίπου ἀπὸ τὸ 1880, συμπτώματα, πού ἔβλαπταν πολὺ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ. Ἡ νοοτροπία τῶν μορφωμένων ἐπηρεάσθη ἰσχυρὰ ἀπὸ τὸν φιλελευθερισμὸ καὶ ἡ μηχανιστικὴ κοσμοθεωρία, πού ἐπεκράτησε στὴν ἐπιστήμη, ἐφαίνετο ὅτι ἔκανε ἀδύνατη κάθε πίστι στὸ Θεό. Ὁ Φιλλανδὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι μεγάλως ρεαλιστὴς καὶ θέλει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ στηρίξη τὴ ζωὴ του σὲ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο ἀξιόπιστες πραγματικότητες. Μόλις τὰ γεγονότα ἐφαίνετο ὅτι ἀντέκρουον τὸ Χριστιανισμό, πολλοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὸν ἀπωθήσουν, σὰν κάτι τὸ παλιὸ καὶ τὸ ξεπερασμένο. Αὐτὴ ἡ νοοτροπία ἐκέρδιζε ὁπαδούς, ἰδίως μεταξὺ τῶν μορφωμένων καὶ μέσα στὴν νεοσύστατη τάξι τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας. Ἀκόμη, ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἐργατῶν ἐπηρεάζετο πολὺ ἀπὸ τὸν Μαρξισμό τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Καὶ καθὼς ἡ Ἐκκλησία ἐθεωρεῖτο ὡς ὑποστηρικτρία τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ὁ πόλεμος τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐστράφη ὀξὺς ἐναντίον της.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἐσυνεχίσθη μέχρι τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου κατὰ τὸ 1918, ὁπότε ἡ Φιλλανδία ἐκέρδισε τὴν ἀνεξαρτησία της. Τότε ἄρχισαν νὰ παρατηροῦνται σημεῖα μεταστροφῆς. Ἀλλὰ πραγματικὴ στροφή ἔγινε μετὰ τοὺς τελευταίους πολέμους 1939-1940 καὶ 1941-1944. Ὁ πρῶτος, ὁ «Χειμερινὸς μας Πόλεμος», ἐπηρεάσε ριζικὰ τὴ νοοτροπία τοῦ λαοῦ.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ εἴχαμε μείνει τελείως μόνοι, χωρὶς καμμίαν ἀνθρωπίνην βοή-

θεια στὸν ἀγῶνα ἐναντίον ἐξαιρετικὰ ὑπερέρας δυνάμεως. Ἐπέστρεψαν τότε στὴ χριστιανικὴ πίστι πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού εἶχαν ἀπομακρυνθῆ, γιατί αὐτὴ τοὺς προσέφερε τὸ μοναδικὸ στήριγμα ἐμπιστοσύνης, ἐλπίδος καὶ ψυχικῆς γαλήνης. Στὴν ἀπελπιστικὴ κατάστασι πού βρισκόμαστε, μποροῦσαμε ἀκόμη νὰ πιστεύουμε στὸ μέλλον, γιατί βλέπαμε, πόσο θαυμαστὰ ὁ λαὸς μας εἶχε ὀδηγηθῆ καὶ σωθῆ διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Τότε ἡ προσευχὴ ἔγινε πραγματικότης. Ἐνεθάρρυνε αὐτοὺς πού ἐμάχοντο καὶ ἠγωνοῦντο πού εἶχαν μείνει πίσω. Ὅμοια ἦταν ἡ κατάστασις πάλι κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ δευτέρου μας πολέμου, ὅταν τὸ μέτωπο εἶχε σπάσει καὶ διηρωτώμεθα ἂν οἱ ἐχθρικοὲς ὀρδὲς θὰ ἐξεχύνοντο σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα. Παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ χώρα μας ὑφίσταται ἀκόμη, κι' αὐτό, ἀπὸ τὸν πολὺ κόσμον, ἐθεωρήθη θαῦμα θεϊκό.

Μετὰ τὸν πόλεμον, ἐνεφανίσθησαν ἐδῶ, ὅπως καὶ ἄλλου, πολλὰ ἀρνητικὰ συμπτώματα. Τὸ ξύπνημα πού ἐπροκάλεσε ὁ πόλεμος, ἐκτὸς ἀπὸ μεμονωμένες ἐξαίρεσεις, δὲν εἶχε διάρκεια. Καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀπ' αὐτὸ πού ἦταν τὶς ἡμέρες τοῦ πολέμου. Ἀλλ' ἡ μεταβολὴ ὑφίσταται ἀκόμη, ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι διαφορετικὴ. Βέβαια ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀδιαφορία ἀπέναντι τῆς θρησκείας, ἀλλὰ πολὺ λίγη πραγματικὴ ἐχθρότης. Τὸ χριστιανικὸ ἄγγελμα βρῖσκει ἀνοικτὲς πόρτες τόσο μεταξὺ τῶν μορφωμένων ὅσο καὶ στοὺς ἐργατικοὺς κύκλους. Γιὰ τοὺς Χριστιανούς αὐτὸ σημαίνει νέες δυνατότητες καὶ νέα εὐθύνη. Ἀρχίζουν νὰ ἐννοοῦν ὅτι χρειάζονται τελείως καινούργιοι δρόμοι γιὰ νὰ κερδηθοῦν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι, πού ὄλο ζητοῦν καὶ ψάχνουν. Δὲν ἰσχυρίζομεθα ὅτι ἔχομε ἤδη βρῆ τέτοιους δρόμους, ἀλλὰ τώρα τοὺς ἀναζητᾶμε μὲ νέα μέσα καὶ νέο ζῆλο.

T. P. Virkkunen

Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ(*)

ΑΘΛΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(100). 8. **Αὐταρεσκεία.** — Ἡ φύση τῆς αὐταρεσκείας κ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπινου ἐ γ ὠ εἶναι νὰ μὴν ἀγαπᾷ παρὰ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μὴ σκέπτεται παρὰ τὸν ἑαυτό του. Ἀλλὰ τί θὰ κάνει; Δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἐμποδίσαι τὸ πρᾶγμα πού ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι γεμᾶτο ἐλαττώματα καὶ κακομοιρίες: θέλει νᾶναι μέγας, βλέπει ὅτι εἶναι μικρὸς· θέλει νᾶναι εὐτυχῆς, καὶ βλέπει ὅτι εἶναι δυστυχῆς· θέλει νᾶναι τέλειος, καὶ βλέπει ὅτι εἶναι γεμᾶτος ἀτέλειες· θέλει νᾶναι ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐκτίμησης τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλέπει ὅτι τὰ ἐλαττώματά του ἀξίζουν μονάχα τὴν ἀπέχθεια καὶ τὴν περιφρόνησή τους. Αὐτὸς ὁ ἐγωϊσμός στὸν ὁποῖο βρίσκεται, τοῦ προξενεῖ τὸ πῶ ἀδικο καὶ τὸ πῶ ἐγκληματικὸ πάθος πού εἶναι δυνατό νὰ φανταστῆ κανεὶς· γιατί δείχνει ἓνα θανάσιμο μῖσος ἐναντία σ' αὐτὴ τὴν ἀλήθεια πού τὸν κακίζει καὶ τοῦ φανερώνει τὰ ἐλαττώματά του. Θὰ ἔκανε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὴν ἐκμηδενίσει, καὶ, μὴ μπορῶντας νὰ τὴν καταστρέφει τὴν ἴδια, καταστρέφει, ὅσο μπορεῖ, τὴ γνωριμία τῆς ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους· δηλαδὴ βάζει ὅλα του τὰ δυνατὰ γιὰ νὰ κρύψει τὰ ἐλαττώματά του καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ τοῦ τὰ δείχνουν, οὔτε νὰ τὰ βλέπουν.

Εἶναι βέβαια κακὸ τὸ νᾶσαι γεμᾶτος ἐλαττώματα· ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα πῶ μεγάλο κακὸ τὸ νᾶσαι γεμᾶτος καὶ νὰ μὴ θέλεις νὰ τ' ἀναγνωρίσεις, ἀφοῦ ἔτσι προσθέτεις σ' αὐτὰ καὶ τὸ ἐλάττωμα τῆς θεληματικῆς ἀπατάτης. Δὲ θέλουμε νὰ μᾶς ἀπατούν οἱ ἄλλοι· δὲ βρίσκουμε δίκαιο τὸ νὰ θέλουν νὰ τοὺς ἐκτιμοῦμε παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἀξίζουν. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, δὲν εἶναι λοι-

πὸν δίκαιο νὰ τοὺς ἀπατᾶμε καὶ νὰ θέλουμε νὰ μᾶς ἐκτιμοῦν παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἀξίζουν.

Ἔτσι, ὅταν μᾶς βρίσκουν μονάχα ἀτέλειες καὶ ἐλαττώματα πού ἔχουμε στὴν πραγματικότητα, εἶναι φανερὸ ὅτι δὲ μᾶς βλέπουν καθόλου, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ αἴτιοι· ἀντίθετα, μᾶς κάνουν καλὸ, ἀφοῦ μᾶς βοηθοῦν ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ ἓνα κακὸ, πού εἶναι ἡ ἄγνοια αὐτῶν τῶν ἀτελειῶν. Δὲν πρέπει νὰ θυμώνουμε πού τις γνωρίζουν καὶ πού μᾶς περιφρονοῦν, ὄντας δίκαιο καὶ νὰ γνωρίζουν τί εἴμαστε, καὶ νὰ μᾶς περιφρονοῦν, ἂν εἴμαστε ἀξιοπεριφρόνητοι.

Αὐτὰ εἶναι τὰ αἰσθήματα πού θὰ γεννιόντουσαν ἀπὸ μιὰ καρδιά γεμᾶτη εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνη. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ ποῦμε γιὰ τὴ δικιά μας, βλέποντάς τῆς μιὰν ὅλως ἀντίθετη ροπή; Ἡ μήπως δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι μισοῦμε τὴν ἀλήθεια κ' αὐτοὺς πού μᾶς τὴ λένε, κ' ὅτι μᾶς ἀρέσει ν' ἀπατῶνται γιὰ τὴν ἀνωτερότητά μας, κ' ὅτι θέλουμε νὰ μᾶς ἔχουν ἐκτίμησι, πού δὲν ἔχουμε στὴν πραγματικότητα;

Πόσο ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀδίκη καὶ παράλογη, βρίσκοντας κακὸ νὰ τὸν ὑποχρεῶνουν νὰ κάνει ἀπέναντι σ' ἓνα συνάνθρωπό του αὐτὸ πού, κατὰ κάποιον τρόπο, θὰ ἦταν δίκαιο νὰ κάνει ἀπέναντι σ' ὅλους τοὺς συνάνθρωπους του! Γιατί, εἶναι σωστὸ νὰ τοὺς ἀπατᾶμε;

Αὐτὴ ἡ ἀποστροφή γιὰ τὴν ἀλήθεια ἔχει διάφορους βαθμούς· ἀλλὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὅλοι τὴν ἔχουν σὲ κάποιον βαθμὸ, γιατί εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὴν αὐταρεσκεία. Αὐτὴ ἡ κακὴ λεπτότητα εἶναι πού ὑποχρεώνει ἐκείνους πού βρίσκονται στὴν ἀνάγκη νὰ κακίσουν τοὺς ἄλλους, νὰ διαλέγουν τόσους ἐλιγμούς καὶ συμβιβασμούς, γιὰ ν' ἀποφύγουν νὰ τοὺς δυσαρεστήσουν. Πρέπει νὰ λιγοστῆσουν τὰ ἐλαττώματά

(*) Συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο τεῦχος.

μας, να κάνουν πώς τὰ συγχωροῦν, ν' ἀνακατέψουν ἐπαίνους καὶ δείγματα ἀγάπης κι' ἐκτίμησης. Παρ' ὅλα αὐτά, τοῦτο τὸ γιαιτρικὸ δὲν παύει νὰ εἶναι πικρὸ στὴν αὐταρέσκεια. Παίρνει ὅσο μπορεῖ λιγώτερο, καὶ πάντα μ' ἀηδία, κι' ἀκόμα πολλές φορὲς μὲ μιὰ κρυφὴ ἀγανάκτηση ἐναντία σ' αὐτοὺς ποὺ τῆς τὸ προσφέρουν.

Ἔτσι, συμβαίνει, ἂν κανεὶς ἔχει κάποιον ὄφελος ἀπὸ τὴν ἀγάπην μας, νὰ ἀποφεύγει νὰ μᾶς κάνει μιὰ ἐξυτηρέτηση ποὺ ξέρει ὅτι μᾶς εἶναι δυσάρεστη· μᾶς φέρνονται ὅπως θέλουμε νὰ μᾶς φέρωνται: μισοῦμε τὴν ἀλήθεια, μᾶς τὴν κρύβουν· θέλουμε νὰ μᾶς κολακεύουν, μᾶς κολακεύουν· μᾶς ἀρέσει νὰ ἀπατώμαστε, μᾶς ἀπατᾶνε.

Γι' αὐτὸ καὶ κάθε βαθμὸς καλοτυχίας ποὺ μᾶς ἀνεβάξει στὴν κοινωνία, μᾶς ἀπομακρύνει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, γιατί κανεὶς φοβάται περισσότερο νὰ στενοχωρήσει αὐτοὺς ποὺ ἡ ἀγάπην τους εἶναι πιὸ ὠφέλιμη καὶ ἡ ἀποστροφή πιὸ ἐπικίνδυνη. Ἐνας ἡγεμόνας μπορεῖ νὰναι ὁ περιγέλωτος ὀλόκληρης τῆς Εὐρώπης, κι' αὐτὸς νὰ μὴν ξέρει τίποτα. Αὐτὸ δὲ μοῦ κάνει ἐντύπωση: τὸ νὰ λές τὴν ἀλήθεια εἶναι ὠφέλιμο γι' αὐτὸν ποὺ τὸ λές, ἐπιζήμιον ὅμως γι' αὐτοὺς ποὺ τὸ λένε, γιατί γίνονται μισητοί. Κι' αὐτοὶ ποὺ ζοῦν μὲ τοὺς ἄρχοντες προτιμᾶνε τὰ συμφέροντά τους ἀπὸ τοῦ ἄρχοντα ποὺ ὑπηρετοῦν· γι' αὐτὸ δὲν κυτᾶνε νὰ τὸν ὠφελήσουν βλάπτοντας τὸν ἑαυτὸ τους.

Αὐτὸ τὸ κακὸ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πιὸ μεγάλο καὶ πιὸ συνηθισμένο στὶς πιὸ μεγάλες τύχες· ἀλλὰ κι' οἱ πῶς μικρὲς δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένες, γιατί πάντα ὑπάρχει κάποιον ὄφελος νὰ σὲ ἀγαπᾶνε οἱ ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ, ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀτέλειωτη αὐταπάτη· δὲν κάνουμε τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ἀλληλοαπατώμαστε καὶ νὰ ἀλληλοκολακευώμαστε. Κανεὶς δὲ μιλάει γιὰ μᾶς μπροστὰ μας, ὅπως μιλάει πίσω μας. Ἡ ἔνωση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἔχει θεμελιωθεῖ πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀμοιβαία ἀπάτη· καί, λίγες φιλίες θὰ ἔμεναν, ἂν καθένας ἤξερε τί λέει ὁ φίλος του γι' αὐτόν, ὅταν δὲν εἶναι παρών, κι' ἄς μιλάει τότες εὐλιχρινὰ καὶ χωρὶς πάθος.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι λοιπὸν μασκάρωμα, ψέμα καὶ ὑποκρισία, καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπέναντι στοὺς ἄλλους. Δὲ θέλει νὰ τοῦ λένε τὴν ἀλήθεια, ἀποφεύγει νὰ τὴν πῆ στοὺς ἄλλους. Κι' ὅλες αὐτὲς οἱ ροπές, τόσο μακρὰ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ λογικὴ, ἔχουν ἔμφυτη ρίζα στὴν καρδιά του.

(92). 9. Τί εἶναι οἱ φυσικὲς μας ροπές, ἂν ὄχι οἱ μαθημένες μας ροπές; Καὶ στὰ παιδιὰ, αὐτὲς ποὺ πῆραν ἀπὸ τὴ συνήθεια τῶν πατέρων τους, ὅπως τὸ κυνήγι στὰ ζῶα;

Μιὰ διαφορετικὴ συνήθεια θὰ μᾶς δώσει ἄλλες φυσικὲς ροπές, αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὴν πείρα· κι' ἂν ὑπάρχουν ἀδιάσπαστες ἀπὸ τὴ συνήθεια, ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μαθημένες ἐναντία στὴ φύση, ἀδιάσπαστες ἀπὸ τὴ φύση καὶ ἀπὸ μιὰ δευτέρῃ συνήθεια. Αὐτὸ ἐξαορτᾶται ἀπὸ τὴν προδιάθεση.

(97). 10. Τὸ σημαντικώτερο πρᾶγμα σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ εἶναι ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος: ἡ τύχη τὴν κανονίζει. Ἡ συνήθεια μᾶς κάνει χιτῖστες, στρατιῶτες, μαραγκοὺς. «Εἶν' ἐξαιρετος μαραγκός», λένε· καί, μιλώντας γιὰ τοὺς στρατιῶτες: «Εἶναι πολὺν τρελλοί», λένε. Καὶ οἱ ἄλλοι, ἀντίθετα: «Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸν πόλεμο· οἱ ὑπόλοιποι ἄνθρωποι εἶναι γῦφτοι». Ἀκούγοντας ἀπὸ μικροὶ νὰ ἐπαινοῦν αὐτὰ τὰ ἐπαγγέλματα καὶ νὰ περιφρονοῦν ὅλα τ' ἄλλα, διαλέγομε· γιατί ἀπὸ φύση ἀγαπᾶμε τὴν ἀλήθεια καὶ μισοῦμε τὴ βλακεία. Αὐτὲς οἱ λέξεις μᾶς συγκινοῦν: δὲν τὴν παθαίνουμε παρὰ στὴν πράξη. Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμη τῆς συνήθειας ποὺ, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἡ φύση τοὺς ἔκανε μονάχα ἀνθρώπους, κάνουμε ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα τῶν ἀνθρώπων· γιατί χῶρες ὀλόκληρες εἶναι χιτῖστες, ἄλλες ὀλόκληρες στρατιῶτες κλπ. Βέβαια ἡ φύση δὲν εἶναι καὶ τόσο ὁμοιομορφη. Ἡ συνήθεια λοιπὸν τὸ κάνει· αὐτὸ, γιατί πιέζει τὴ φύση· ἀλλὰ κάποτε ἡ φύση τὴν ὑπερνικάει καὶ συγκρατεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ ἔνστιχτό του, ἀντίθετα μὲ κάθε συνήθεια, καλὴ ἢ κακὴ.

(252). 11. .... Γιατί δὲν πρέπει νὰ μὴ ξέροντε τί εἴμαστε; Εἴμαστε αὐτόματο δπως καὶ πνεῦμα· καὶ γι' αὐτὸ συμβαίνει τὸ μέσο μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ πειθὴ νὰ μὴ εἶναι μονάχα ἡ ἀποδείξις. Πόσο λίγα πράγματα εἶναι ἀποδειγμένα! Οἱ ἀποδείξεις δὲν πείθουν παρὰ τὸ πνεῦμα. Τίς πῶδ ἰσχυρὸς καὶ τίς πῶδ ὤμῆς ἀποδείξεις μᾶς τίς δίνει ἡ συνήθεια· καταχτάει τὸ αὐτόματο, πὸν παρασύρει τὸ πνεῦμα, χωρὶς αὐτὸ νὰ καταλαβαίνει τίποτα. Ποῖος ἀπόδειξε ὅτι αὐριο θάναι μέρα, κ' ὅτι θὰ πεθάνουμε; Καὶ τί ὑπάρχει πῶδ ὤμῶ; Ἡ συνήθεια λοιπὸν μᾶς πείθει γι' αὐτά· αὐτὴ κάνει τόσους καὶ τόσους Χριστιανούς, αὐτὴ κάνει τοὺς Τούρκους, τοὺς ἄθεους, τὰ ἐπαγγέλματα, τοὺς στρατιῶτες κλπ. Τέλος, χρειάζεται νὰ καταφύγουμε σ' αὐτὴν ὅταν καμμιὰ φορὰ τὸ πνεῦμα ἰδῆ πὸν εἶναι ἡ ἀλήθεια, γιὰ νὰ νιώσουμε καὶ νὰ στεριώσουμε αὐτὴ τὴν πίστη πὸν μᾶς ξεφεύγει κάθε στιγμή· γιατί τὸ νὰ ἔχουμε τίς ἀποδείξεις τῆς πάντα μπροστά μας εἶναι μεγάλη δουλειά. Χρειάζεται ν' ἀποχτήσουμε μιὰ πῶδ εὐκόλη πίστη, κ' αὐτὴ εἶναι τῆς συνήθειας πὸν, χωρὶς βιασίνη, χωρὶς προσποίηση, χωρὶς ἀποδείξεις, μᾶς κάνει νὰ πιστεύουμε τὰ πράγματα καὶ κλείνει ὄλες μας τίς δυνάμεις σ' αὐτὴ τὴν πίστη, σὲ τρόπο ὥστε ἡ ψυχὴ μας νὰ τὸ κάνει αὐθόρμητα. Ὅταν πιστεύουμε μονάχα μὲ τὴ δύναμη τῆς πεποίθησης, καὶ τὸ αὐτόματο ἔχει τὴν τάση νὰ πιστεύει τὸ ἀντίθετο, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετό. Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστέψουν καὶ τὰ δύο μας μέρη: τὸ πνεῦμα, μὲ τίς ἀποδείξεις, πὸν ἀρκεῖ νὰ τίς ἔχει δεῖ μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του· καὶ τὸ αὐτόματο, μὲ τὴ συνήθεια, καὶ μὴ ἐπιτρέποντάς του νὰ κλίνῃ στὸ ἀντίθετο. *Inclina cor meum, Deus*⁽¹⁾.

Τὸ λογικὸ δουλεύει ἀργά, μὲ τόση προσοχὴ καὶ μὲ τόσους κανόνες, πὸν πρέπει νὰ ἔχει πάντα μπροστά του, ὥστε συνεχῶς ἔξασθενεῖ καὶ σασιζει, μὴ ἔχοντας μπροστά του ὄλους τοὺς κανόνες. Τὸ αἰσθημα δὲ δουλεύει ἔτσι· δουλεύει γιὰ ἕνα λεπτό, καὶ πάντα εἶν' ἔτοιμο νὰ δουλέψῃ. Πρέπει

(1) «Κλίνων τὴν καρδίαν μου, ὦ Θεέ...» (Ψαλμοί, ἠ' 36).

λοιπὸν νὰ βασίσουμε τὴν πίστη μας στὸ αἰσθημα· ἀλλοῶς, θάναι πάντα μιὰ πίστη πὸν τρεμοσβύνει.

(536) 12. Ὁ ἄνθρωπος εἶν' ἔτσι φτιαγμένος πὸν, μὲ τὸ νὰ τοῦ λένε ὅτι εἶναι βλάκας, τὸ πιστεύει, καί, μὲ τὸ νὰ τὸ λέει στὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ, τὸν κάνει νὰ τὸ πιστέψῃ. Γιατί ὁ ἄνθρωπος κάνει μόνος του μιὰ συζήτηση μέσα του, πὸν εἶν' ἀνάγκη νὰ κανονίζουμε καλά: *Corrumpunt mores bonos colloquia prava* (2). Πρέπει νὰ σωπαίνουμε ὅσο μπορούμε, καὶ νὰ μὴ συναναστρεφώμαστε παρὰ μόνον τὸ Θεό, πὸν ξέροντε ὅτι εἶναι ἡ ἀλήθεια· κ' ἔτσι, θὰ τὴν ἀποχτήσουμε.

(324) 13. Ἡ κρίση τοῦ λαοῦ εἶναι σωστή, παραδείγματος χάρι: 1ον) Ἐπειδὴ διάλεξε τὴ διασκέδαση⁽³⁾ καὶ τὸ κυνήγι ἀπὸ τὸ θήραμα. Οἱ ἡμιμαθεῖς κοροϊδεύουν αὐτὴ τὴν ἐκλογὴ καὶ περηφανεύονται παρασταίνοντάς τιν γιὰ τρέλλα τοῦ κόσμου· ὅμως, σύμφωνα μὲ μιὰ λογικὴ πὸν αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουν, ὁ λαὸς ἔχει δικη· 2ον) Ἐπειδὴ ξεχώρισε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, ὅπως ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ ἢ τὰ πλούτη. Ὅλοι περηφανεύονται πάλι δέχοντας πόσο παράλογο εἶναι αὐτό· εἶν' ὅμως πολὺ λογικὸ (οἱ κανίβαλοι κοροϊδεύουν ἕνα παιδί-βασιλῆα)· 3ον) Ἐπειδὴ προσβάλλεται ἅμα δεχτεῖ ἕνα ράπισμα ἢ ἐπειδὴ ποθεῖ τόσο πολὺ τὴ δόξα. Καὶ μακάρι νάναί ἔτσι, ἔνεκα τῶν ἄλλων οὐσιαστικῶν καλῶν πὸν ἔχει. Ἐνας ἄνθρωπος πὸν δέχτηκε ἕνα ράπισμα χωρὶς ν' ἀντιδράσει τὸν γεμίζουν μὲ βρισιὲς καὶ βιόσεις· 4ον) Δουλεύει γιὰ τὸ ἀβέβαιο· βαδίζει πάνω στὴ θάλασσα· περπατᾷ πάνω σὲ μιὰ σανίδα.

(297) 14. *Veri juris*⁽⁴⁾. Δὲν ἔχουμε

(2) «Φθειροῦσιν ἦθη χρηστὰ ὀμιλία κακαί». (Πρὸς Κορ. ιε' 33).

(3) Ἡ διασκέδαση, στὸν Πασκάλ, σημαίνει κάθε τι πὸν μᾶς ἀπόσπᾷ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας, ἀπὸ τὴ μελέτῃ ἢ ἀπὸ τὴ διαπίστωση τῆς ἀθλιας φύσης μας, ἔστω καὶ κυνηγῶντας ψεύτικα ἀγαθὰ.

(4) Αὐτὲς οἱ δύο λέξεις εἶναι παρμένες ἀ-

πιά· ἂν εἶχαμε, δὲ θὰ παίρναμε γιὰ κἀνόνα δικαιοσύνης ν' ἀκολουθοῦμε τὶς συνήθειες τοῦ τόπου μας. Γι' αὐτό, μὴ μπορῶντας νὰ βροῦμε τὸν δίκαιο, βρήκαμε τὸν δυνατὸ κλπ.

(298). 15. Δικαιοσύνη, δύναμη. —Εἶναι δίκαιο νὰ φυλάμε τὸ δίκαιο, εἶν' ἀνάγκη νὰ ὑπακούουμε στὸν πῶς δυνατὸ. Ἡ δικαιοσύνη χωρὶς τὴ δύναμη εἶναι ἀνίσχυρη· ἡ δύναμη χωρὶς τὴ δικαιοσύνη εἶναι τυραννική. Ἡ δικαιοσύνη χωρὶς τὴ δύναμη ἀμφισβητεῖται, γιατί ὑπάρχουν πάντοτε κακοὶ ἄνθρωποι· ἡ δύναμη χωρὶς

τὴ δικαιοσύνη κατηγορεῖται. Πρέπει λοιπὸν νὰ ξεγαρῶσουμε τὴ δικαιοσύνη μὲ τὴ δύναμη· καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει ὁ δίκαιος νὰ εἶναι δυνατός, ἢ ὁ δυνατὸς νὰ εἶναι δίκαιος.

Ἡ δικαιοσύνη εἶναι πάντα συζητήσιμη, ἡ δύναμη εἶναι πάντα παραδεχτή, καὶ χωρὶς συζήτηση. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔδωσαν δύναμη στὴ δικαιοσύνη, γιατί ἡ δύναμη δὲν παραδέχτηκε τὴ δικαιοσύνη, λέγοντας ὅτι εἶναι ἄδικη καὶ ὅτι ἡ ἴδια εἶναι δίκαιη.

Κι' ἔτσι, μὴ μπορῶντας νὰ κάνουμε δυνατὸ τὸν δίκαιο, κάναμε δίκαιο τὸν δυνατὸ.

(Σκέψεις) ΠΑΣΚΑΛ

πὸ μιὰ φράση τοῦ Κικέρωνα (Τὰ καθήκοντα, γ' 17) ποὺ σημαίνει: «Τοῦ πραγματικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθινῆς δικαιοσύνης δὲν ἔχουμε κανένα σταθερὸ καὶ θετικὸ δείγμα, ἔχουμε μόνο μιὰ σκιά τῆς καὶ εἰκόνης τῆς».

Μετάφραση καὶ σχόλια

ΒΑΣ. ΕΠΙΘΥΜΙΑΔΗ

Ο ΝΟΤΗΑΣ

Σήμερα στὴν πόρτα μου ἄκουσα
Πρώτῃ μέρα νὰ φυσᾷ,
Νὰ φυσᾷ πάνω στὰ κύματα,
Καὶ στὰ δέντρα νὰ κυλά
Τ' ἀνοιξιὰτικο τραγούδι του,
Κι' ἦρθε πάλι ὁ Νοτηᾶς!

Κι' ἐνοστάλησα τὴ χώρα μου
Ποὺ ἀπὸ πάντα νοσταλγῶ,
Ποὺ ἤμουνα μικρὸ κορίτσι—
Κι' ἀπὸ τότε καρτερῶ
Νὰ μὲ πάῃ στ' ἀραξοδόλι μου
Πρίμο τ' ἀγεράκι.

Καὶ νὰ δῶ τὶς μυγαλιτίσες
Νὰ μὴ ρίχνουν τὸν ἀνθό,
Καὶ ν' ἀκούσω πῶς εἶν' τάχα
Τὸ παλιὸ μου, παιδικὸ
Τραγουδάκι, στῶν ἀγγέλων
Τ' ἀχτιδένια τους βιολιά.

Ἄχ, κι' ἄς ἦταν μέρα σήμερα
Ποῦρθε πάλι ὁ Νοτηᾶς
Νὰ χτυπήσῃ μου τὴν πόρτα,
Νὰ τοῦ πῶ. Ἐκεῖ ποὺ πᾶς,
Πάρε με μαζί καὶ μένα!
Τὴν καρδιά μου,

Κρέμασέ τὴν συννεράκι
Πάνω στὰ πλατειὰ φτερά
Τῆς ξεκούραστης πνοῆς σου—
Κι' ὅσο πᾶς—ὄλο βαθειά,
Τόσο πῶς καλά, Ἀγέρα,
'Ανοιξιὰτικε μου Ἀγέρα!

Κι' ὁ Νοτηᾶς θὰ μὲ πάρῃ,
Ἄς μὴν εἶν' καὶ σήμερα,
Καὶ θὰ πᾶμ' ἐκεῖ,
Ποὺ τόσα ἐφήμερα
Βρίσκουν σταθερὴ μορφή.
Καὶ θὰ πᾶμ' ἐκεῖ,
Ποὺ ὅ,τι ἀγαπήσαμε
Θάρρη νὰ μᾶς βρῇ
Στὸ λευκὸ του φῶρεμα.

Πέρασε πάλι ὁ Νοτηᾶς,
Κι' ἔφυγε πάλι—
Κι' ἐγὼ ἔμεινα ξοπίσω.
Κι' ἔλεγε, ὅμως, ὁ Νοτηᾶς,
Τόλεγε μέσ' τὸ φύσημα:
«Γιὰ σένα, θὰ γυρίσω!»

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΜΑΣ

Τὸ θέμα τῶν βιβλιοθηκῶν, πού συνδέεται μὲ τὸ γενικότερο ζήτημα ἂν διαβάσουν, τί διαβάζουν καὶ τί πρέπει νὰ διαβάζουν οἱ Ἕλληνες, θεωρεῖται καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ βασικὰ προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ μᾶς κοινωνίας. Γιατί ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐλευθέρου χρόνου σὲ ἀνάγνωσι ἢ μελέτη, πού ἡμπορεῖ νὰ γίνη κυρίως στὶς βιβλιοθήκες, θὰ συντελέσῃ στὴν ἀνύψωσι τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς στάθμης τῆς κοινωνίας.

Εἶναι μιὰ θλιβερὴ διαπίστωσις πὼς ὁ λαὸς μας, μὰ καὶ οἱ θεωρούμενες ὡς ἀνώτερες τάξεις, δὲν διαβάζουν ὅσο πρέπει. Θησαυροὶ δόλοκληροὶ ἐντύπου, παλαιότερας καὶ προσφάτου ἐκδόσεως, παραμένουν σωροὶ στὰ ράφια τῶν βιβλιοπωλείων ἢ τῶν συγγραφέων. Κι' ὅταν ἀκόμα βρίσκονται «ἐναποθηκευμένα» στὶς διάφορες βιβλιοθήκες μας, πάλι εἶναι ζήτημα ἂν ἐκπληρῶνουν ἔτσι τὸν προορισμὸν των. Γιατί βέβαια προορισμὸς των δὲν εἶναι νὰ «ταξινομοῦνται» στὶς βιβλιοθήκες καὶ ν' ἀποτελοῦν ἓνα μουσειακὸ εἶδος ἢ ἔκθεμα. Σκοπὸς καὶ ἀποστολὴ τοῦ ἐντύπου εἶναι νὰ διαβάζεται. Καὶ δυστυχῶς τέτοια παράδοσι συστηματικῆς μελέτης καὶ ἀναγνώσεως δὲν ἐδημοουργήθη ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα.

Ἀφίνοντας σήμερα κατὰ μέρος τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα τοῦ ἂν διαβάξῃ καὶ τί διαβάξῃ ὁ Ἕλληνας, θὰ ἐξετάσουμε, χωρὶς νὰ τὸ ἐξαντλήσουμε, τὸ ζήτημα τῶν βιβλιοθηκῶν μας. Ἀπὸ τὴν ἔξυπνη ὀργάνωσι καὶ καλῇ λειτουργίᾳ τῶν βιβλιοθηκῶν, ἄλλωστε, ἐξαρτᾶται, κατὰ μέγα μέρος, καὶ ἡ λύσις τοῦ βασικοῦ προβλήματος νὰ τεθῇ τὸ ἐντυπο, καὶ εἰδικότερα τὸ βιβλίον, στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀναγεννητικῆς προσπάθειας γιὰ τὴν ἀνύψωσι τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Γιατί μονάχα στὶς βιβλιοθήκες ἡμπορεῖ ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἀναγνώστη νὰ βρῇ σήμερα ὅ,τι θέλει γιὰ τὴ μορφωτικὴ καὶ πνευματικὴ του ἀνάπτυξι. Ἔτσι ἓνα μεγάλο βᾶρος τῆς εὐθύ-

νης γιὰ τὸ ἂν διαβάξῃ καὶ τί διαβάξῃ ὁ Ἕλληνας πέφτει στὶς βιβλιοθήκες μας, καὶ κυρίως στὶς δημόσιες, δηλαδὴ στὶς προσιτὲς στὸ κοινὸ.

Γι' αὐτὲς τὶς δημόσιες βιβλιοθήκες θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Ἀσχολούμεθα τώρα μὲ τὶς βιβλιοθήκες τοῦ κέντρου, γιατί δὲν θάτανε εὐκολο σ' ἓνα ἄρθρο νὰ περιλάβουμε ὅλες τὶς δημόσιες βιβλιοθήκες τῆς χώρας. Οἱ διαπιστώσεις ὅμως καὶ τὰ ζητήματα πού θὰ θέσουμε ὕστερα, ἰσχύουν ἀσφαλῶς, ἂν ὄχι καὶ σὲ μεγαλύτερη κλίμακα, καὶ γιὰ τὶς βιβλιοθήκες ὁλοκληροῦ τῆς Ἑλλάδος.

★

Κυριώτερες δημόσιες βιβλιοθήκες μας τοῦ κέντρου εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς καὶ ἡ Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, κατὰ δεύτερο λόγο δὲ οἱ Δημοτικὲς Βιβλιοθήκες Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς «Ἐταιρίας Φίλων τοῦ Λαοῦ».

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος συνεστήθη τὸ 1829 ἐπὶ Καποδίστρια, μὲ πρώτη ἔδρα τὴν Αἴγινα, ἀπὸ τὸ 1834 δὲ ἐγκατεστάθη στὰς Ἀθήνας. Τὸ 1838 συνεχωνεῦθη μὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ τὴν ὁποία εἶναι κοινὴ ἔκτοτε. Τὸ 1904 ἡ βιβλιοθήκη μετεφέρθη στὸ σημερινὸ ὠραῖο κτίριον τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου, πού ἀνηγέρθη μὲ δαπάνην τῶν ἀδελφῶν Βαλλιάνων (Βαλλιάνειος). Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη εἶναι δημοσία ὑπηρεσία, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, εἶναι δὲ χωριστὸ νομικὸν πρόσωπον μονάχα ὡς πρὸς τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ δέχεται δωρεάς. Συντηρεῖται ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ὑπουργεῖου Παιδείας, μὲ τὴν διάθεσι εἰδικοῦ κονδυλίου. Τὰ βιβλία τῆς ἡ βιβλιοθήκης τὰ προμηθεύεται ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴν διὰ νόμου ἀποστολὴν δύο ἀντιτύπων τῶν κάθε κατηγορίας ἐντύπων (βιβλίων,

περιοδικών, εφημερίδων κλπ.) που εκδίδονται στην Ελλάδα⁽¹⁾. Έννοείται πως η βιβλιοθήκη είναι υποχρεωμένη ν' αγοράζει παλιές εκδόσεις που της λείπουν, καθώς και τα εκδιδόμενα στο εξωτερικό βιβλία, περιοδικά κλπ., ἀναλόγως τῶν οικονομικῶν δυνατοτήτων της.

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη εἶναι γενικὴ βιβλιοθήκη, δηλαδή περιλαμβάνει κάθε κατηγορίας βιβλία, ἰδιαίτερα ὅμως κάθε τι πού ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ξένα βιβλία καὶ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ ἔντυπα. Ἡ Βιβλιοθήκη περιέχει περίπου 600.000 τόμους. Μεταξὺ τῶν περιεχομένων τῆς βιβλιοθήκης περιέχονται 130 ἀρχέτυπα, 2.500 περίπου παλαιότυπα⁽²⁾, 3000 χειρόγραφα καὶ περὶ τὰ 200.000 ἱστορικὰ ἔγγραφα.

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἔχει σοβαρὲς ἀνάγκες, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερη εἶναι ν' αὐξηθῆ τὸ διατιθέμενον γι' αὐτὴν ἐτήσιο κονδύλιον γιὰ νὰ ἤμπορῆ νὰ προμηθευεῖται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ τὶς ἀξιολογότερες τοιλάχιστον ἐκδόσεις, πού ἐνδιαφέρουν μιὰ γενικὴ βιβλιοθήκη. Ἀκόμα ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐπανδρωθῆ μὲ ἐπαρκῆ καὶ κατὰλληλο προσωπικὸ. Ἐχει ἀκόμα ἀνάγκη χώρου γιὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ μοναδικὸ ἀναγνωστήριό της καὶ τοὺς χώρους ἐναποθηκεύσεως τῶν βιβλίων της.

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη λειτουργεῖ κάθε μέρα πρωτὶ καὶ ἀπόγευμα ἀρκετὲς ὥρες, προσέρχονται δὲ καθημερινῶς περὶ τὰ 500 κατὰ μέσον ὄρον πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁ-

ποίων οἱ συστηματικῶς μελετῶντες ἀνέρχονται σὲ 100 περίπου, οἱ ἄλλοι δὲ προστρέχουν γιὰ νὰ συμβουλευθοῦν προχειρῶς λεξικά, ἐπιστημονικὰ βιβλία, παλαιὰ περιοδικὰ ἢ εφημερίδες⁽³⁾.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς συνεστήθη ἀπὸ τὴν Α' Ἐθνοσυνέλευσιν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1845, οὐσιαστικῶς ὅμως ἤρχισε νὰ λειτουργῆ τὸ 1846. Ἡ Βιβλιοθήκη εἶναι ἐγκατεστημένη σὲ τμήμα τοῦ τελευταίου ὀρόφου τοῦ κτιρίου τῆς Βουλῆς (Παλαιὰ Ἀνάκτορα), ὑπάγεται δὲ ὑπηρεσιακῶς στὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ συντηρεῖται ἀπὸ εἰδικὸ κονδύλιον τοῦ προϋπολογισμοῦ της⁽⁴⁾.

Ἡ βιβλιοθήκη διαθέτει 800.000 περίπου τόμους κάθε κατηγορίας, κυρίως ὅμως βιβλία ἀναφερόμενα σὲ πολιτικά, νομικά, οικονομικά καὶ κοινωνικά θέματα. Προμηθεύεται τὰ βιβλία της ἀπὸ μὲν τὸ ἐσωτερικὸ ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀποστολὴ ἐνὸς ἀντιτύπου τοῦ κάθε ἐντύπου πού ἐκδίδεται στὴν Ἑλλάδα, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ἀπὸ δὲ τὸ ἐξωτερικὸ δι' ἀγορᾶς. Κυρίως προμηθεύεται βιβλία ἀναφερόμενα στὰ ἀνωτέρω θέματα (πολιτικά, νομικά κλπ.), ἢ καὶ ἀναφερόμενα ἐν γένει στὴν

(3) Τὶς παραπάνω πληροφορίες τὶς ὄφειλουμε στὸ διευθυντὴ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης κ. Εὐάγ. Φωτιάδη, πού εἰδείξε καὶ δείχνει πάντα ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδο ὄχι μονάχα τῆς Ἐθνικῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐνδιαφερόντος του αὐτοῦ εἶναι ὅτι, ἐλλείψει εἰδικῆς βιβλιοθηκονομικῆς σχολῆς στὴν Ἑλλάδα, καταρτίζει μέσα στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἱκανὰ στελέχη στῆ βιβλιοθηκονομίᾳ, ἀκόμα δὲ καὶ νέους καὶ νέες πού ἔχουν τὴν ἐφεσι νὰ καταρτισθοῦν στὸν τομέα αὐτὸ ὄχι ἐπαγγελματικά, μὰ γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ἐθελοντικὰ σὲ βιβλιοθηκῆς ὀργανισμῶν καὶ ἰδρυμάτων.

(4) Διὰ τὴν Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς βλ. λεπτομερῶς Στ. Σκοπετέα «La bibliothèque de la Chambre, εις «L' Hellénisme Contemporain» 1954, σελ. 214-226. Εἰς τὸν κ. Σκοπετέαν, ἀνώτερον ὑπάλληλον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὄφειλουμε τὶς πληροφορίες γύρω στῆ βιβλιοθήκη αὐτῆ. Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς ἔχει μιὰ λαμπρῆ παράδοσι διευθυντῶν, πού τὴν ἀνύψωσαν. Οὕτω, στὰ 109 χρόνια τῆς λειτουργίας της τρεῖς διευθυνταὶ ἐκάλυψαν τὰ 105, ἦτοι ὁ Τερτσέτης 28, ὁ Καλογερόπουλος 57, καὶ ὁ σημερινὸς διευθυντὴς κ. Νικ. Βέρρος, ἀπὸ τοῦ 1935.

(1) Ὁ νόμος αὐτός, παλαιότατος, ἐκωδικοποιήθη μὲ τὸν Ἀναγκαστικὸν Νόμον 883/1943, ὑπεχρέωσε δὲ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας πού ἐκδίδουν ὀποιοδήποτε ἔντυπον στὴν Ἑλλάδα, νὰ ἀποστέλλουν δύο ἀντίτυπα στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ ἀπὸ ἕνα στῆ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς καὶ στὶς Δημοτικὰς Βιβλιοθηκῆς Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Γιὰ ἄλλες κρατικῆς ἢ δημοτικῆς βιβλιοθηκῆς ὁ νόμος ἐπιβάλλει τὴν ἀποστολὴ ἀντιτύπων μονάχα γιὰ τὰ ἐκδιδόμενα στὴν χωρικὴ περιφέρεια τῆς Ἑδρας των.

(2) Στὴν ἐπιστημονικὴ ὀρολογία ἀρχέτυπα λέγονται ὅλες οἱ ἐκδόσεις ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας μέχρι τοῦ 1500 μ.Χ., παλαιότυπα δὲ (διὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔντυπα) τὰ ἐκδοθέντα ἀπὸ τὸ 1500 μέχρι τὸ 1830 μ.Χ.

Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὰ διεθνοῦς κύρους συγγράμματα, κάθε εἶδους.

Ἡ βιβλιοθήκη διαθέτει πολλὰ χειρόγραφα, ἰδίως θρησκευτικοῦ περιεχομένου τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀπὸ τοῦ 12ου μ.Χ. αἰῶνος. Περιλαμβάνει ἐπίσης δλόκληρη σχεδὸν τὴν ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι τοῦ 1832 βιβλιογραφία, ἀπὸ Ἑλλήνας συγγραφεῖς ἢ στὴν Ἑλληνικὴν, καθὼς καὶ κώδικας καὶ κάθε εἶδους ἔντυπα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 (ἐφημερίδες, προκηρύξεις, διακοινώσεις κ.ἄ.). Περιλαμβάνει ἀκόμα τὴν πληρεστέραν σωζομένην σειρὰν τῆς ἐκδοθείσης στὴν Βιέννη πρώτης Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Ἐφημερίς», πὺ ἐξεδίδετο ἀπὸ τὸ 1790-1797.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει καὶ παράρτημα, στὸ κτίριο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς (εἴσοδος ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἀνθίμου Γαζῆ), πὺ περιλαμβάνει καὶ τὴν Μπενάκειον Βιβλιοθήκη, δηλαδὴ τὴν δωρηθεῖσαν ἀπὸ τὸν Μπενάκη βιβλιοθήκη, πὺ περιέχει καὶ τὰ βιβλία τοῦ Ψυχάρη. Στὸ παράρτημα αὐτὸ μετεφέρθησαν ὠρισμένοι κλάδοι τῆς Βιβλιοθήκης (Φιλολογία, Θεολογία, Ἐφημερίδες κ.ἄ.).

Τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα τῆς στενότητος τοῦ διαθέσιμου χώρου γιὰ τὴν ἐναποθήκευσι τῶν ἀθρόως εἰσερχομένων βιβλίων, καθὼς καὶ τῆς ἐπανδρώσεώς της μὲ εἰδικευμένο προσωπικὸ.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς λειτουργεῖ καθ' ὄλον τὸ ἔτος, διαθέτει δὲ ἔξῃ αἰθούσας ἀναγνωστηρίου καὶ δύο στὸ παράρτημα τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς. Λειτουργεῖ τίς ἐργάσιμες ὥρες τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Περίπου 100 ἀναγνώστες κάθε μέρα προσέρχονται στὰ ἀναγνωστήριά της στὸ κεντρικὸ κτίριο καὶ ἄλλοι τόσοι στὸ παράρτημα τῆς ὁδοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ.

Ἡ Γεννάδειος Βιβλιοθήκη συνεστήθη τὸ 1926 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γενναδίου, διπλωμάτου καὶ πρεσβευτοῦ σὲ διάφορες ξένες χώρες, ἰδίως δὲ στὸ Λονδίνον, πρὸς τιμὴν τοῦ πατέρα του Γεωργίου Γενναδίου (1786-1854), τοῦ γνωστοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ ἔθνικοῦ ἀγωνιστοῦ, μὲ τὴν δωρεὰ τῆς πατρικῆς του βιβλιοθήκης ἀπὸ 24.000 τόμους. Ἡ

βιβλιοθήκη εἶναι ἰδιωτικὴ, ὑπάγεται δὲ στὴν Ἀμερικανικὴ Σχολὴ Κλασσικῶν Σπουδῶν (American School of Classical Studies), καὶ συντηρεῖται ἀπὸ εἰδικὸ κονδύλιο τῆς Σχολῆς. Τὸ ὠραῖο κτίριο, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ βιβλιοθήκη στὴν ὁδὸν Σουηδίας, στὶς νοτιοανατολικὰς κλιτύες τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἐκτίσθη δαπάναις τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐταιρίας Carnegie Corporation.

Ἡ Γεννάδειος Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει σήμερα 50.000 περίπου τόμους, διαθέτει δὲ κυρίως συλλογὲς κλασσικῶν συγγραφέων, βιβλία μὲ ἐντυπώσεις ξένων περηγητῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, βιβλία γύρω ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ Τουρκοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν περιόδων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ βιβλιοθήκη ἀκόμα διαθέτει πολλὰ ἀρχέτυπα καὶ παλαιότυπα (βλ. ὑποσημείωσιν 2), σπανίους γεωγραφικὸς χάρτας, 300 πολύτιμα χειρόγραφα καὶ 600 βιβλία μὲ βιβλιοδεσία ἱστορικῆς ἢ μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Μεταξὺ τῶν σπανίων ἐκδόσεων τῆς εἶναι καὶ ἡ «Γραμματικὴ» τοῦ Κ. Λασκάρεως (τὸ πρῶτον ἐκτυπωθὲν Ἑλληνικὸν βιβλίον, πὺ ἐξεδόθη στὸ Μιλᾶνον τὸ 1476) καὶ ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» τοῦ Κορνάρου (Βενετία 1713).

Ἡ Γεννάειος Βιβλιοθήκη λειτουργεῖ καθημερινῶς, πρῶτὴ ἀπὸγευμα. Διαθέτει μιὰ μονάχα αἴθουσα ἀναγνωστηρίου, μὲ περιορισμένες θέσεις. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἐκλεκτικὴ στὴν εἴσοδο ἀναγνωστών. Ἐξυπηρετοῦνται περίπου 30 ἀναγνώστες κάθε μέρα.

Ἡ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν συνεστήθη, στὸν πρῶτον της πυρῆνα, στὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, ἀνεπτύχθη ὁμως στὰ τελευταῖα χρόνια. Ὑπάγεται ὑπηρεσιακῶς στὸν Δήμο Ἀθηνῶν καὶ συντηρεῖται ἀπὸ εἰδικὸ κονδύλιο τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ. Διαθέτει σήμερα 24.000 περίπου τόμους, προμηθεύεται δὲ τὰ βιβλία ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀποστολὴ ἐνός ἀντιτύπου ἀπὸ τὰ ἐκδιδόμενα στὰς Ἀθήνας βιβλία, ἀπὸ δωρεές, ἀπὸ ἀγορὰς καὶ ἀπὸ ἀνταλλαγὴν τῶν πολλαπλῶν της. Διαθέτει δύο μικρὰς αἴθουσας ἀνα-

γνωστηρίου. Τὸ ἀνεπαρκὲς διαθέσιμον κονδύλιον γιὰ τὸν πλουτισμὸ καὶ τὴν συντήρησίν της καὶ ὁ περιορισμένος χώρος της εἶναι τὰ δύο βασικώτερα προβλήματα ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν. Ἡ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν λειτουργεῖ τὶς ἐργασίμες ὥρες τῶν δημοτικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐξυπηρετεῖ δὲ περίπου 80 ἀναγνώστες ἡμερησίως⁽⁵⁾.

Ἡ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Πειραιῶς, ἐγκατεστημένη στὸ Μέγαρο τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου, διαθέτει σήμερα πάνω ἀπὸ 50.000 τόμους κάθε κατηγορίας. Λειτουργεῖ ὀλόκληρη τὴν ἡμέρα ὡς ἀργὰ τὴν νύκτα καὶ ἐξυπηρετεῖ ἱκανοποιητικὰ τὶς ἀνάγκες τῆς γείτονος.

Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ «Παρνασσοῦ» εἶναι ἡ ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη τοῦ γνωστοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ἐγκατεστημένη στὸ ἐπὶ τῆς πλατείας Ἁγίου Γεωργίου Καρύτση κτίριό του. Ὁ πρῶτος πυρῆν της ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ συλλόγου, ἐπλουτίζετο ὅμως συνεχῶς ἀπὸ δωρεές, ἰδιαίτερα δὲ ἀπὸ ὀλόκληρες βιβλιοθήκες, ὅπως τῶν Νικ. Λεβίδη, Ἄνδρ. Ἄνδρεάδη, Δημ. Πετρίδη καὶ Ἰππ. Καραβία, ὥστε σήμερα νὰ περιλαμβάνη περὶ τοὺς 38-40.000 τόμους. Ἡ βιβλιοθήκη εἶναι τώρα στὴν διάθεσιν τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου, ἤδη ὅμως ἀπὸ τινῶν ἐτῶν γίνεται βιβλιοθηκονομικὴ ταξινόμησι γιὰ νὰ τεθῆ στὴ διάθεσιν τοῦ κοινοῦ. Καὶ τώρα εἶναι προσιτὴ στὸ κοινὸ, τὶς πρωϊνὰς ὥρες, γιὰ ὠρισμένους κλάδους της ποὺ εἶναι ταξινομημένοι. Διαθέτει δύο ἀναγνώστῆρια: Ἐνα γιὰ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου καὶ ἕνα γιὰ τὸ κοινόν. Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ «Παρνασσοῦ» συντηρεῖται εἴτε ἀπὸ δωρεές εἴτε ἀπὸ ἀγορές, σὲ περιορισμένη ὅμως κλίμακα, γιὰτὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ συλλόγου δὲν τὸ ἐπιτρέπει. Ἀγοράζει ἐπίσης τὶς κυριώτερες Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς «Ἐταιρίας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ»,

ποὺ περιλαμβάνει 50.000 περίπου τόμους, δὲν εἶναι ἀκόμη βιβλιοθήκη κοινόχρηστος, γιὰτὶ ταξινομεῖται γιὰ νὰ τεθῆ προσεχῶς στὴ διάθεσιν τοῦ κοινοῦ. Περιλαμβάνει κυρίως ἔργα κλασσικῆς φιλολογίας, θεολογίας, ἱστορίας, καὶ νομικῆς, καθὼς καὶ τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Θεοδ. Δεληγιάννη. Βρίσκεται στὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου, στὴν ὁδὸν Εὐρυπίδου 12.

Τὸ θέμα τῶν λαϊκῶν λεγομένων βιβλιοθηκῶν εἶναι μεγάλης σημασίας γιὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, δὲν κατεβλήθη ὅμως ὡς τώρα γι' αὐτὰς ἡ δέουσα προσοχή. Δὲν ἐξετάζομε σήμερα εἰδικῶς τὸ σπουδαῖον θέμα τῶν λαϊκῶν βιβλιοθηκῶν, ποὺ ἴσως μᾶς ἀπασχολήσῃ σὲ ἄλλο ἄρθρον, ἡμποροῦμε ὅμως νὰ ποῦμε πὼς πρότυπο τέτοιας λαϊκῆς βιβλιοθήκης, μὲ ζεστή καὶ φιλικὴ ἀτμόσφαιρα, ἦταν παλαιότερα ἡ βιβλιοθήκη τῆς «Ἀγάπης» στὸν Πειραιᾶ. Σήμερα δὲ λειτουργοῦν πολὺ καλὰ τέτοιαι λαϊκὰ βιβλιοθήκες στὰς Πάτρας, χωρὶς ν' ἀποκλείεται νὰ λειτουργοῦν ἐξίσου καλὰ καὶ σ' ἄλλαι πόλεις.

★

Οἱ δημόσιαι βιβλιοθήκες μας πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ γιὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολὴν των. Ὄταν λυθῆ ἱκανοποιητικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπαρκείας καὶ τῆς καλῆς λειτουργίας τῶν βιβλιοθηκῶν, κατὰ ἕνα μέγα μέρος λύεται καὶ τὸ γενικώτερον πρόβλημα τῆς καλῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας τοῦ λαοῦ. Γιὰτὶ στὶς δημόσιαις κυρίως βιβλιοθήκαις θὰ πρέπη νὰ προστρέχη ὁποτεδήποτε ὁ ὁποιοσδήποτε γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὶς ἐλεύθερας ὥρας του στὴν μελέτη ἢ τὴν ἀνάγνωσιν, προτιμώντας αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀπασχολήσεως ἀπὸ ἄλλα. Βέβαια οἱ δημόσιαι βιβλιοθήκαις θὰ φιλοξενήσουν καὶ τὸν ἐρευνητὴ ἢ τὸν ἐπιστήμονα, τὸν λόγιον, τὸν φοιτητὴ, ποὺ θὰ τοὺς καθοδηγήσουν στὶς ἐρευνὰς καὶ στὶς μελέτας των. Αὐτοὶ ὅμως, ἔτσι κι' ἄλλοιως, ξέρουσι νὰ διαβάσουν καὶ ἔχουν τὴν ἔφεσιν τῆς μελέτης. Πὼς ὅμως θὰ προσελκύσομε τὸ μεγάλο κοινὸ στὶς βιβλιοθήκαις, πὼς θὰ τὸ μάθουμε νὰ διαβάζη καὶ νὰ κἀνῃ ἐπιλογὴν τοῦ ἐντύπου; Νὰ τὸ πρόβλημα. Καὶ οἱ δημόσιαι βιβλιοθήκαις μας ἔχουν τὸν λόγο.

(5) Ὁ Δῆμος ἀποφασίζει ἐκάστοτε καὶ διαθέτει δωρεὰν βιβλία ἀπὸ τὰ πολλαπλὰ τῆς βιβλιοθήκης του σὲ ἄλλους δήμους, κοινότητας, κοινωφελεῖς ὀργανισμοὺς, στὸ στρατὸ κλπ., πρὸς πλουτισμὸν τῶν βιβλιοθηκῶν των.

Τί γίνεται πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτή; Πολὺ λίγα πράγματα. Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, στὸ ὁποῖον ὑπάγονται οἱ πῶ πολλὰς ἀπὸ τὶς δημόσιες βιβλιοθήκες τῆς χώρας, οἱ δῆμοι, οἱ διάφοροι ὀργανισμοί, ἔχουν καθήκον νὰ μεριμνήσουν γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Τί χρειάζεται νὰ γίνη; Μὰ εἶναι φανερό ἀπὸ τὰ παραπάνω πὺ ἐξετέθησαν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔγινε λόγος γιὰ τὶς καλύτερα ὀργανωμένες δημόσιες βιβλιοθήκες μας.

Χρειάζεται καλὴ ἐπιλογὴ καὶ ἀνανέωσι τῶν βιβλίων των. Ὁ πλουτισμὸς τῶν βιβλιοθηκῶν μὲ ὅλες τὶς καλὰς ἐκδόσεις εἶναι ἓνα βασικὸ πρόβλημα πὺ πρέπει νὰ λυθῆ γιὰ νὰ ἔχουμε καλὰς βιβλιοθήκες. Χρειάζεται ἀκόμα νὰ διαθέτουν ἐπαρκῆ καὶ κατάλληλο ἄχωρο γιὰ ἀναγνωστήρια καὶ γιὰ τὴν ταξινομημένη ἐναποθήκευσι τῶν βιβλίων των. Ἰδιαιτέρα ὁ ἄχωρος πὺ διατίθεται γιὰ ἀνάγνωσι πρέπει νὰ εἶναι νοικοκυρεμένος καὶ νὰ δίδῃ τὴν ἐντύπωσι τῆς ζεστασιᾶς καὶ τῆς ἀνέσεως. Ἡ βιβλιοθήκη πρέπει νὰ τραβᾷ τὸν ἀναγνώστη, νὰ μὴν τὸν διώχῃ. Δὲν χρειάζεται πολυτέλεια γι' αὐτό. Λίγο καλὸ γούστο καὶ πολλὴ ἀγάπη φτάνει.

Ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ κοινοῦ πρέπει ἐπίσης ἰδιαιτέρα νὰ προσεχθῆ. Κι' αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴν ὑπαρξὶ καταλλήλου, ἐπαρκοῦς καὶ εἰδικευμένου προσωπικοῦ. Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ βρῆσκῃ γρήγορα καὶ πρόθυμα ὅ,τι θέλει, μὲ τὶς λιγότερες δυνατὰς διατυπώσεις. Πρέπει νὰ βλέπῃ στὸν ὑπάλληλο τῆς βιβλιοθήκης τὸν φίλο καὶ σύμβουλο, κι' ὄχι τὸν ψυχρὸ γραφειοκράτη, πὺ νὰ τὸν βλέπῃ σὰν νοῦμερο, ἂν ὄχι σὰν ἓνα ἐνοχλητικὸ ἐπισκέπτη. Ἐνα ἄλλο μεγάλο πρόβλημα τῶν βιβλιοθηκῶν εἶναι τὸ τῶν ὠρῶν τῆς λειτουργίας των. Οἱ βιβλιοθήκες δὲν εἶναι δημόσιες ὑπηρεσίες γιὰ νὰ ἔχουν τὸ συνηθισμένο ὠράριο τῶν ὑπουργείων καὶ τῶν τραπεζῶν. Πρέπει νὰναὶ προσιτὰς στὸ κοινὸ ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ, χωρὶς διακοπὴ. Κυρίως δὲ νὰναὶ ἀνοικτὰς τὶς μεσημβρινὰς καὶ τὶς βραδυνὰς ὥρες, πὺ ἢμπορεῖ ὁ ὁποιοσδήποτε ἐργαζόμενος νὰ ἔχῃ ἐλεύθερες ὥρες γιὰ νὰ

διαβάσῃ κάτι. Γιατί ἔτσι πὺ λειτουργοῦν, οἱ πῶ πολλὰς ἀπὸ τὶς δημόσιες βιβλιοθήκες μας εἶναι ὄωρον ὄωρον γιὰ τὸν ἐργαζόμενο. Γιατί κλείουν τότε ἀκριβῶς ὄταν εἶναι αὐτὸς ἐλεύθερος νὰ πᾶῃ νὰ διαβάσῃ. Πῶς λύεται τὸ ζήτημα τοῦ προσωπικοῦ γιὰ τὴν ὑπερωριακὴ ἐργασία, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Αὐτὸ ὄμως σημαίνει ὄτι χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ ἐπαρκὲς καὶ ἐναλλασσόμενο προσωπικὸ, ὄπως συμβαίνει στὶς δημόσιες βιβλιοθήκες ξένων χωρῶν.

Τὰ ἐξασφαλίζουν ὄλα τὰ ἀνωτέρω οἱ δημόσιες βιβλιοθήκες μας; Ὅτανε δύσκολο νὰ ποῦμε ναί, παρ' ὄλον ὄτι, ἀπὸ τὶς κυριώτερες τοῦλάχιστον ἀπ' αὐτὰς, καταβάλλεται μὶα ἐπιμετὴ προσπάθεια ἀπὸ τοὺς διευθυντὰς καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς προσωπικὸ των νὰ τὶς κάνουν ν' ἀνταποκριθοῦν στὴν ἀποστολὴ των. Κι' ὄ,τι δὲν γίνεται στὶς μεγάλες βιβλιοθήκες τοῦ κέντρου—ἀπὸ ἀβελτηρία τῶν ἀρμοδίων, ἀπὸ παραγνώρισι τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς των ἢ ἀπὸ ἔλλειψι μέσων καὶ καταλλήλου προσωπικοῦ—ισχύει πολὺ περισσότερο γιὰ τὶς μικρότερες βιβλιοθήκες, καὶ ἰδίως γιὰ τὶς ἐπαρχιακὰς. Ὅταν οἱ βιβλιοθήκες μας ἀποκτήσουν ὄσα παραπάνω ἀναφέραμε, τότε μονάχα θὰ ἢμπορέσουν νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ των. Οἱ βιβλιοθήκες πρέπει νὰ τραβοῦν τὸν ἀναγνώστη, καί, ὄταν τὸν προσελκύσουν, νὰ ξέρουν νὰ τὸν κάνουν ν' ἀγαπήσῃ τὸ καλὸ ἔντυπο καὶ νὰ τὸν καθοδηγήσουν στὴν καλὴ ἐπιλογὴ τῶν βιβλίων πὺ θὰ διαβάσῃ.

Οἱ βιβλιοθήκες μας, ὄταν λειτουργήσουν ὄπως πρέπει, θὰ παίξουν ἓνα ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἐπίλυσι τοῦ προβλήματος τῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας τοῦ λαοῦ μας μὲ τὸ κατάλληλο ἔντυπο καὶ θὰ τὸ συνηθίσουν νὰ προτιμᾷ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῆς ψυχαγωγίας ἀπὸ ἄλλα, πὺ τοῦ προξενοῦν σωματικὴ καὶ ἠθικὴ βλάβη. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψι αὐτὴ ἢ καλὴ λειτουργία τῶν βιβλιοθηκῶν θὰ συντελέσῃ στὴν ἄνοδο τῆς στάθμης τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας καὶ στὴ γενικώτερη ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐξυγίανσι.

Η ΕΛΕΝΙΤΣΑ

Ἡ σκηνὴ στὸ σαλόνι-τραπεζαρία ἐνὸς σύγχρονου ἀθηναϊκοῦ σπιτιοῦ. Ἐπιπλωσις σὲ σοβαρὸ στῦλ. Τίποτα δὲν εἶναι καινούργιο, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα μπουκέτο φρέσκα τριαντάφυλλα μέσα στὸ κινέζικο βάζο. Ὅλα ὁμως εἶναι καλοβαλμένα, μὲ γούστο. Αἰσθάνεσαι μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀρχοντιᾶς.

Στὴ μέση τοῦ δωματίου, κοντὰ στὸ μεγάλο τετράγωνο τραπέζι, συζητοῦν ἡ ζωντοχήρα ἀδελφὴ τῆς Ἐλενίτσας καὶ οἱ δυὸ ἀδελφοὶ τῆς, μεσόκοποι, εὐπαρουσίαστοι. Πῶ καὶ, σὲ μιὰ πολυθρόνα, ζεσταίνοντας τὰ πόδια του μὲ μιὰ κουβέρτα, κάθεται ὁ θεῖος τους, ἐπιβλητικὸς, παρ' ὅλα τὰ ὀγδόντα του χρόνια. Κοντὰ του κάθεται ἡ μητέρα τους, καλοστεκούμενη κι' αὐτὴ σὰν τὸν ἀδελφὸ τῆς.

Γίνεται «οἰκογενειακὸ συμβούλιο». Τὸ θέμα εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς Ἐλενίτσας. Ἡ ἀπουσία τῆς τοὺς διευκολύνει νὰ μιλήσουν ἐλεύθερα.

Ὁ πρῶτος ἀδελφός: Ἡ Ἐλενίτσα τὰ πέρασε τὰ τριάντα καὶ γαμπρὸ δὲν βρῖσκομε...

Ἡ μητέρα (διαμαρτύρεται): Ἔ, ὄχι καὶ μὲν καὶ τὰ τριάντα! Πολλὰ τὰ λές...

Ὁ πρῶτος ἀδελφός: Γιὰ σταθθεῖ (λογαριάζει)... Χίλια ἐννηακόσια τέσσερα γεννήθηκα ἐγώ. Ἐχομε σήμερα χίλια ἐννηακόσια πενήντα τέσσερα. Πενήντα ἀκριβῶς εἶμαι ἐγώ. Τὴν Ἐλένη τὴν περνᾶω δέκα ὀκτῶ χρόνια (χαίδεψε τὸ πηγούνι του καὶ χαμήλωσε τὴ φωνή του)... Ἀγαπητοὶ μου εἶναι τριάντα δύο ἐτῶν! Μάλιστα!

Ἡ μητέρα (μπλέκοντας τὰ χέρια): Πῶ-πῶ! Πῶς περνᾶει ὁ καιρὸς!

Ὁ θεῖος (ἐνῶ στερεώνει μὲ προσοχὴ ἓνα τσιγάρο στὴν πίπα του): Ἄς εἶμαστε θετικοὶ στὴ συζήτησι... Ὑπάρχει κανένας ἔκκρομηὶς ὑποψήφιος;

Ὁ δεύτερος ἀδελφός: Ὑπάρ-

χει (ξερόβηξε)... Δηλαδή, ὑπῆρχε. Ὁ ξάδελφος τοῦ Μανωλάκη. Ταιριαχτὸς σὲ ὄλα. Γύρω στὰ σαράντα πέντε, κοινωνικῶς ἀντίστοιχος, εὐπορώτατος, εὐπαρουσίαστος...

Ἡ μητέρα (μὲ χαρὰ): Ἔ, τῆς εἶπες ἐσὺ τῆς Ἐλενίτσας γι' αὐτόν;

Ἡ ἀδελφὴ: Τὴν ρώτησα ἐγώ... Τὴν ξέρετε τὴν Ἐλενίτσα. Εἶναι ἡ καὶ μὲν τὸσο ἀπλὸς ἄνθρωπος. Δὲν εἶχε ἀντίρρηση, ἐφ' ὅσον καὶ ὄλοι μας θὰ τὸ βρῖσκουμε ταιριαχτό. Μόνο παρακάλεσε νὰ μὴν τὴν ποῦν μικρότερη, ὅπως θέλει ἡ μητέρα.

Ἡ μητέρα: Περίεργο κορίτσι! Εἶναι ἀνάγκη νὰ δείξῃ καὶ τὴ ληξιαρχικὴ πρᾶξι γεννήσεώς της ἡ εὐλογημένη; Μοῦ θυμίζει τὸν παπποῦ τῆς, ποῦ ἐδήλωσε στὸν μακαρίτη τὸν πατέρα σας ὅταν ἀρραβωνιαζόμουνα (γέλασε δυνατὰ)... ὅτι εἶχα ἐλαφρὰ πλατυποδία στὸ ἀριστερὸ μου πόδι! Τί ἄνθρωπος! «Δὲν θὰ ἐπιτρέψω σὲ κανέναν νὰ μοῦ πῆ ποτὲ πῶς τὸν γέλασα μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο...», ἔλεγε.

Ὁ θεῖος (γυρίζοντας πρὸς τὸ μέρος τῆς): Πάντως δὲν τὸν ἐμπόδισε αὐτὸ τὸν Μιχάλη νὰ σὲ πάρῃ. Καὶ ἐξετίμησε ἔτσι περισσότερο τὴν οἰκογένειά μας... Ἄμ, δὲν εἶναι ἡ εἰλικρίνεια ποῦ θὰ βλάψῃ ἓνα καλὸ γάμο!

Ἡ μητέρα: Ἔ, αὐτὰ ὁμως εἶναι ἐξαιρέσεις...

Ὁ δεύτερος ἀδελφός (Προσπαθεῖ νὰ βολευθῇ καλύτερα στὴν καρτέλα του): Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς τὰ καταφέρνει ἡ Ἐλενίτσα καὶ διατηρεῖ τὴν ψυχραιμία της σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι! Τί νὰ σὰς πῶ, ἐγὼ ἀρχίζω νὰ ἀπελπίζωμαι...

Ὁ πρῶτος ἀδελφός (μὲ ἐκπληξι): Δὲ λὲς «δόξα Σοι ὁ Θεός»; Θὰ ἤθελες μαζὺ μὲ τὴν ἄλλη στενοχώρια νὰ εἶχαμε καὶ τοὺς ἐκνευρισμούς της;

Ἡ ἀδελφή (χαϊδεύοντας τὸ τραπέζοματσηλο): Νὰ σὰς πῶ, ἐγὼ καμαρώνω τὴν κρίσι καὶ τὴν δύναμι τῆς Ἑλενίτσας... Ἄν τὴν εἶχα καὶ ἐγώ, δὲν θὰ ἤμουνα χωρισμένη, μὲ δυὸ παιδιά, νὰ κνηγᾶμε τὸν προκομένο τὸν πατέρα τους γιὰ τὴ διατροφή τους... Χωρὶς νὰ λογαριάσω τὰ ἔξι μαρτυρικά χρόνια πὺ πέρασα κοντά του! (Τὰ μάτια τῆς ὑγράνθηκαν). Χίλιες φορές καλύτερα ἀνύπαντρη, παρὰ νὰ εἶναι κανεὶς τὸ θῦμα ἐνὸς ἄτυχου γάμου!

(Ἡ μητέρα ἀναστενάξει. Οἱ ἄλλοι μένουν σιωπηλοὶ καὶ σκυθρωποί. Μία σκιά πικρίας ἔχει πέσει στὸ σαλόνι. Ὁ γέρο θεῖος γι' ἀντιπερισπασμὸ βγάξει τὴν ταμπакιέρα του καὶ προσφέρει στοὺς ἀνηπιούς του τσιγάρο).

Ὁ θεῖος: Εἶναι ἀμερικάνικα. Μοῦ τὰ ἔφερε ὁ Γιάννης ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του στὴν Ἀποστολή...

Ὁ πρῶτος ἀδελφός (παίροντας τὸ τσιγάρο): Θεῖε, μὲ κακομαθαίνεις. Εἶδες τίς ἀνακοινώσεις γιὰ τὴν ἐπίδρασι τοῦ τσιγάρου στὸν καρκίνο τοῦ πνεύμονος;

Ὁ θεῖος (τοῦ κάνει νόημα νὰ μὴν ἐξακολουθήσῃ αὐτὸ τὸ θέμα καὶ δείχνει μὲ τρόπο τὴν μητέρα τους): Ὑποθέσεις, πὺ δὲν ἔχουν ἐλεγχθῆ ἀκόμα. Αὐτοὶ πὺ τὰ γράφουν διάβασα ὅτι εἶναι οἱ μεγαλύτεροι θεωριακλῆδες. (Γυρίζει πρὸς τὸν ἄλλο ἀνηπιό του). Πές μὰς λοιπὸν τί ἔγινε μὲ τὸν ξάδελφο τοῦ Μανωλάκη, τὸν ὑποψήφιο...

Ὁ δεῦτερος ἀδελφός (ξεσκοινίζοντας μὲ ἀμχανία τὸν λαμοδέτη του ἀπὸ ἀνύπαντρες σκονίτσες): Ὁ ὑποψήφιος ἤθελε νύφη εἴκοσι μὲ εἴκοσιπέντε ἐτῶν, «φρός-μαίγκρ» καὶ πὺ ψηλὴ ἀπ' αὐτὸν... διὰ λόγους εὐγονίας, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι κοντός! Ἀκόμα, διαμέρισμα ἐπιπλωμένο καὶ ἀσφαλὲς εἰσόδημα τοῦλάχιστον πέντε χιλιάδων νέων δραχμῶν. Ἄλλοιῶς, λέει, δὲν παντρεύεται!

Ἡ μητέρα (μὲ ἀγανάκτησι): Ἄς πᾶν νὰ τὰ βρῆ ὁ ξεμωραμένος!

Ὁ θεῖος (κουνώντας τὸ κεφάλι του): Καὶ εἶναι σαρανταπεντάρης εἶπες... Ἄμ, ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια χωρὶς ν' ἀποφασίζη κανεὶς νὰ παντρευτῆ, τὸν παντρεῖ τὸν μπούσουλα. Ἡ μικρός-μικρός παντρεύου...

(γυρίζοντας πρὸς τὴν ἀδελφή του)... Δέστα! Καλὰ δὲν σοῦ λέω νὰ παντρεύουμε τὸν Τάκη μου πὺ πάτησε τὰ τριάντα; (Βάζει καινούργιο τσιγάρο στὴν πίπα του).

Ἡ μητέρα: Καὶ μὲνε τώρα τὸ πέταξες τὸ τσιγάρο. Μὴ βάζης ἄλλο, νὰ χαρῆς! Εἶδες τί εἶπε ὁ Κώστας γιὰ τὸν καρκίνο, μακρὸν ἀπὸ μᾶς...

Ὁ θεῖος (ἀναστενάξει): Ἄχ, ἀγάπη μετὰ βασάνων! Τί μᾶς ἔκανες, Κώστα, μὲ τίς ἀνακοινώσεις σου...

Ὁ δεῦτερος ἀδελφός (πανικόβλητος): Φοβᾶμαι ὅτι ἡ Ἑλενίτσα θὰ μείνη γεροντοκόρη...

Ὁ θεῖος (σὰν νὰ μὴν τὸ πιστεύῃ): Ἡ Ἑλενίτσα «γεροντοκόρη»; Δηλαδή, μὴ ἀπόκομη, ζηλιάρα, παράξενη, πὺ σουρώνει μέρα τὴ μέρα, συντροφιὰ μὲ ἕνα παπαγάλο, πὺ βρίζει τοὺς ἄντρες... Αὐτὸ ἐννοεῖς;

Ἡ μητέρα (μπλέκει τὰ χέρια μὲ ἀπόγνωσι): Ὁ Θεὸς νὰ φυλάη!

Ὁ δεῦτερος ἀδελφός: Ἄ, τέτοια δὲν πρόκειται βέβαια νὰ γίνῃ ἡ Ἑλενίτσα.

Ὁ πρῶτος ἀδελφός: Σ' αὐτὸ συμφωνῶ κι' ἐγώ. Ἄλλωστε θὰ εἶχε ἤδη τέτοιες ἐκδηλώσεις...

Ὁ θεῖος: Σωστό!

Ὁ δεῦτερος ἀδελφός: Γιὰ τὸν κόσμο θὰ εἶναι ὅμως γεροντοκόρη καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἀδελφούς μὴ μομφή. Νὰ μείνη ἡ ἀδελφή μας ἀνύπαντρη!...

Ὁ θεῖος (κοφτά): Ἔσεῖς δὲ φροντίζετε;

Καὶ οἱ τρεῖς: Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῆ κανεὶς...

Ὁ πρῶτος ἀδελφός: Τί τὰ θέλετε ὅμως... Παρανοιάστηκαν πολλοί, ἀλλὰ δὲν τῆς ἄξιζαν.

Ὁ θεῖος: Χμ! Εἶναι ἕνα κορίτσι ἡ Ἑλενίτσα! Ἄπ' τὰ λίγα...

Ὁ πρῶτος ἀδελφός (συνεχίζει σὰν νὰ κἀνῃ αὐτοέλεγχο): Δὲν ἀποβλέψαμε οὔτε στὰ πολλὰ λεπτὰ οὔτε σὲ ἀξιώματα καὶ δόξες. Ζητήσαμε πάντα ἕνα ἀνθρώπο μὲ χαρακτῆρα, πὺ νὰ μπορῆ νὰ συνεννοητῆ μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ ν' ἀγαπήσῃ τὴν οἰκογένειά του... Μᾶς παρου-

σιάστηκαν ὅμως καὶ «φροῦτα»!... Ὁ ἕνας ἤθελε νὰ ζήσουν μὲ τὴ μαμά του καὶ τ' ἀδέλφια του, ὅλοι μαζί σὲ ἕνα σπίτι μὲ ἀπόλυτη... πεθεροκρατία. Κλεισμένη ἡ Ἑλενίτσα μέσα στὸ καφάσι. Ἔτσι, λέει, γινόταν στὴν πατρίδα του στὰ βάρη τῆς Ἀσίας...

Ἡ μητέρα: Παναγία, βόηθα!

Ὁ ἀδελφός (συνεχίζει): Ὁ ἄλλος, ὁ Κασκαβαλέτης, κοντός, ἀλλοίθωρος, μαλλιάρός, ἴδιος πίθηκος, ἤθελε, λέει, «ἄλλο τύπο», γυναῖκα μὲ «ἐλληνικὴ κατατομὴ»...

Ὁ θεῖος (ἀγανακτισμένος τώρα): Ἔ, τὸν ἀφιλότιμο! Νὰ τὸ πῆ αὐτὸ γιὰ καμμιά ἄλλη, καλά. Ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἑλενίτσα, μιὰ κοπέλλα ὠμορφη, καλαίσθητη, περιποιημένη... (Βγάζει καὶ νέο τσιγάρο. Ἡ μητέρα τῆς Ἑλενίτσας ἰκανοποιημένη ἀπ' τὰ λόγια του τοῦ τὸ συγχωρεῖ).

Ἡ ἀδελφή: Θυμήσου καὶ τὸν Ἀδαμαντίδη πού γύρευε (μιμεῖται μὲ συρτὴ φωνή) «ἀκριβῶς ἕνα σεμνὸ καὶ χαριτωμένο κορίτσι σὰν τὴν Ἑλενίτσα»... Γιὰ νὰ τὸν γηροκομήσῃ στὰ τελευταῖα του χρόνια!

Ὁ θεῖος (ἀποφθεγματικά): Εἶχε δίκιο: «Εὐγρησίας ἄσυλον» γύρευε ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ ἀδελφός (ξεσπώντας): Ἄσε τὸν ἄλλο τὸν ἐρίφη ἀπὸ τὴν Νότιο Ἀμερικὴ πού «λόγῳ πεποιθήσεων» εἶχε ὀρκισθῆ ἰσόβιον χορτοφαγίαν, ἦταν πανθεϊστὴς καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλη λόξα τὸν ἔδεσνε... Ἔ, δὲν εἶμαι θρησκώλητος, ἀλλὰ πάλι νὰ κάνω γαμπρὸ κι' ἔναν ἀντίχριστο δὲν τὸ κάνω! Μὰ οὔτε ἡ Ἑλενίτσα θὰ κἀνὴ ἀβαρίες σὲ ὅ,τι πιστεύει...

Ὁ θεῖος: Ἄ, καὶ ὅ,τι πιστεύει ἡ Ἑλενίτσα εἶναι σωστό, μετρημένο, ἰσορροπημένο... Ἄμ, τέτοιες κοπέλλες καὶ τέτοιοι νέοι θὰ κάνουν πραγματικὸ γάμο! Ἄχ!... Καὶ εἶναι ὠραῖο πρᾶγμα ὁ γάμος αὐτός. Ἐμένα νὰ ρωτήσετε (βούρκωσαν τὰ μάτια του). Ὅχι πὼς δὲν ἔχει ἀγῶνα καὶ θυσίες. Ὅχι! Μὰ μέσα σ' αὐτὸν βρίσκεις τὸν ἑαυτό σου. Ἔτσι εἴμαστε μὲ τὴ μακαρίτισσα τὴ θειά σας (ἔσπασε ἡ φωνή του ἀπὸ συγκίνησι. Γύρισε πρὸς τὴν ἀδελφὴν του): Μοῦ σκεπάζεις, σὲ παρακαλῶ, λίγο τὰ πόδια μου... Ἐκεῖ, μπράβο (συνεχίζει). Καὶ σᾶς, σᾶς μακαρίζω παιδιὰ μου πού βρήκατε καλὲς γυναῖκες... Γιὰ τὰ

κορίτσια μας εἶναι δυσκολώτερα τὰ πρᾶγματα. Εἶναι βλέπεις αὐτὴ ἡ σπάνις τῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ τοὺς πολέμους. Στὴ Γερμανία λογαριάζουν σὲ δυὸ ἑκατομμύρια τίς παραπανίσιες γυναῖκες. Τί νὰ γίνῃ; Νὰ χαρამίσουμε τὰ κορίτσια μας δίναντάς τα στὸν πρῶτο τυχόντα, σὰν ἀζητητὸ ἐμπόρευμα; Νὰ τ' ἀφίσουμε ἀνύπαντρα; «Γεροντοκόρη» σοῦ λένε.

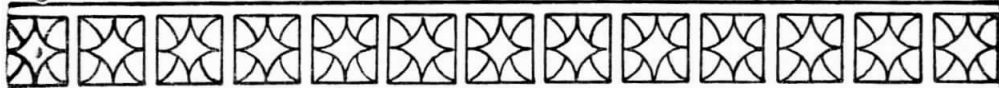
Ἡ ἀδελφή (μὲ θέρη): Κι' ὅμως ἡ Ἑλενίτσα «γεροντοκόρη», ὅπως τὴν ἐνοεῖ ὁ κόσμος, δὲν θὰ γίνῃ ποτέ. Κι' ἄς μὴν παντρεφτῆ... «Γεροντοκόρη» εἶναι μιὰ γυναῖκα πού δὲν ἔχει σκοπὸ στὴ ζωὴ της, πού δὲν ἔχει οἰκονομικὴ αὐτάρκεια, κοινωνικὴ ἀποστολή, περιβάλλον—καὶ μαρτζώνει. Ἡ Ἑλενίτσα—δόξα τῷ Θεῷ—τὰ ἔχει ὅλα αὐτὰ. Ἐργάζεται σ' ἕνα ἴδρυμα μὲ τόσο σπουδαία κοινωνικὴ ἀποστολή. Ἐχει τὸ μισθὸ της, αὔριο τὴ σύνταξί της. Τὸ μητρικὸ της ἐνοστικὸ βρῖσκει μιὰ διέξοδο: Εἶναι ἑκατοντάδες φορὲς μάνα γιὰ τοὺς ἀρρώστους τοῦ νοσοκομείου της. Καὶ τῆς τὸ ἀναγνωρίζουν. (Σταμάτησε λίγο). Δὲν εἶναι καλῶτερα ἔτσι παρὰ νὰ κἀνὴ ἕνα ἀτυχο γάμο σὰν κι' ἐμένα; Μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴν τὴν ποῦν γεροντοκόρη;

Ὁ θεῖος (δείχνοντας μὲ τὸ δάκτυλο τὴν ἀνηψιά του): Ἡ ἀδελφὴ σας ἔχει ὀκτακόσια δράμα μυαλό... Νομίζω πὼς ἂν σκεπτόντουσαν ἔτσι ὅλοι οἱ γονεῖς θὰ πάντρευαν τὰ κορίτσια τους μὲ περισσώτερη ἐπιτυχία καὶ μὲ ψυχραιμία.

Ἡ ἀδελφή: Κι' ἔτσι θὰ περιορίζονταν καὶ οἱ ἀποτυχημένοι γάμοι. Ἐναν στοὺς πέντε τοὺς ὑπολογίζει ἡ στατιστικὴ... (Εἰρωνικά). Βλέπεις οἱ χιλιάδες ζωντοχῆρες, οἱ ἐγκαταλελειμμένες, οἱ δυστυχισμένες πού ξεροψήνονται κοντὰ σὲ ἕνα τύραννο ἢ ἕνα ἀπατεῶνα δὲν εἶναι «γεροντοκόρες»!

Ἡ μητέρα (Ἐνῶ σηκώνεται γιὰ νὰ τοὺς σερβίρῃ τὸ τσάι πού ἔφερε ἡ κοπέλλα τοῦ σπιτιοῦ. Θριαμβευτικά): Θὰ πέσῃ ἔτσι, βρὲ ἀδελφέ, καὶ ἡ μύτη τῶν γαμπρῶν!...

Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, κουρασμένα ἀπὸ τὸ «ἀκανθῶδες» θέμα, ἔσκυψαν μὲ ζήλο στὰ φλυτζάνια τους.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ

Ἐναγνώστης μας μᾶς διατυπώνει μίαν χαρακτηριστικὴν, ἴσως, ἀπορίαν :

«Καὶ εἰς τὰς «Ἀκτίνας» καὶ εἰς τὴν «Διακήρυξιν» καὶ εἰς τὸ βιβλίον «Ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ σκέψις» καὶ εἰς ἕτερα φιλοσοφικά, παρατηρῶ, ὅτι ὁσάκις ὁ γράφων τὰ σχετικὰ ἄρθρα προτίθεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰ γραφόμενα διὰ γνώμων καὶ ἐργασιῶν ἐιδικῶν ἐπιστημόνων, μεταχειρίζεται γνώμας ξένων σοφῶν δια κάθε ζήτημα. Καὶ σκέπτομαι : Εἰς τὴν πατρίδα μας, πού πρώτη ἔδωσε τὰ φῶτα στὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχουν σήμερον ἐργάται ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, φιλόσοφοι, βιολόγοι, ἰατροφιλόσοφοι, ψυχίατροι τῶν ὁποίων ἡ γνώμη νὰ ἔχῃ τὸσον κῆρος ὅσον καὶ αἱ γνώμαι τῶν ξένων ;

Ἔχω πολλάκις ἀκούσει, καὶ τὸ πιστεύω, ὅτι μερικοὶ τῶν ἐπιστημόνων μας εἶναι ἀνώτεροι πολλῶν φημιζομένων εὐρωπαίων. Γιατί δὲν τοὺς βλέπομεν εἰς τὰ, ὡς ἀνωτέρω ἀναφερόμενα, βιβλία ; Ἡ μήπως ἡ νοστορία τοῦ Ἑλληνος πείθεται περισσότερον εἰς τὰ γραφόμενα, ὅταν ἴδῃ ὅτι «αὐτὸ το λέγει καὶ ὁ τάδε εὐρωπαῖος ;»

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπορίαν εἶναι πρόχειρος ὄντως. Καὶ μόνον τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχει πλέον δλόκληρος ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἀναφερομένη εἰς τὴν χριστιανικὴν πνευματικὴν στροφὴν μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων, εἶναι ἀκριβῶς ἀπόδειξις, ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες δὲν ὑπολείπονται εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Δεκαοκτὼ τόμοι ἐνὸς περιοδικοῦ ἐιδικοῦ διὰ τὸ θέμα, ἡ «Διακήρυξις», σειρὰ ἐιδικῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων, ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Νέστορος τῆς Ἱατρικῆς ἐπιστήμης, τοῦ κ. Μ. Γερουλάνου μέχρι τῶν ἐκδόσεων τοῦ «Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς» καὶ τῶν τῶσων ἄλλων βιβλίων πού δὲν ἠξεύρομεν ποῖον πρῶτον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ δὲν θὰ ἔπρεπεν οὔτε ἓνα νὰ παραλείψωμεν, ἔ τῶσος ἀμητὸς νομίζομεν ὅτι κάτι εἶναι, τέλος πάντων ! Ἐπιτελεῖται, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἐργασία, ἀλλ' ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ τί γίνεται ἐδῶ καὶ τοῦ τί γίνεται εἰς ἄλλας χώρας συνίσταται εἰς τὸ ἔξης : Ἄλλοῦ, ὅτι γράφεται τὸ προσέχουν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα

ὅ,τι γράφεται τὸ φθονοῦν ! Ἄλλοῦ ὑπάρχει ὁ προσηκτικὸς ἀναγνώστης. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ζηλέψῃ καὶ θὰ ἐπικρίνῃ χωρὶς νὰ διαβάσῃ, ὅπως, ἐδῶ πού τὰ λέμε, δὲν διαβάσει πάντοτε οὔτε ὁ... θαυμαστής !

Ἐκεῖνο, λοιπόν, πού λείπει εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ νὰ διαβάζωμεν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰς παραπομπὰς καὶ ἐπικλήσεις ξένων ἐπιστημόνων, πρῶτον καὶ ἡ ἐπικλήσις τῶν ἑλλήνων ἐπιστημόνων γίνεται, εἰς τὰς «Ἀκτίνας» τοῦλάχιστον. Ἐξ ἄλλου ὅμως, ὅτι ἓνας ἐπιστήμων εἰς τὴν μελέτην του θὰ ἔχῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ πολὺ περισσότερους ξένους ἐπιστήμονας παρὰ Ἕλληνας, τοῦτο εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ ὅτι ἡ γῆ μας δὲν χωρίζεται εἰς δύο ἴσα μέρη, τὴν Ἑλλάδα ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸν ὑπόλοιπον πλανήτην ἀφ' ἑτέρου, ἀλλά, ἀπλούστατα, ἡ Ἑλλάς εἶναι μία χώρα ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ δῆ, ἔξ ἀπόψεως ἀριθμοῦ κατοίκων καὶ ἄρα καὶ γραφόντων ἐπιστημόνων μικρὰ χώρα, ἐνῶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος εἶναι,—τί νὰ κάμωμεν—μεγάλος !

Ἄς φροντίζωμεν, λοιπόν, πῶς νὰ ἀξιοποιῶμεν τὴν ἐργασίαν πού γίνεται καὶ ἐδῶ καὶ ἄλλοῦ. Καὶ σιγὰ—σιγὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία θὰ ἀξιοποιηθῇ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν μας καὶ ἔτσι θὰ δοθῇ καὶ ἡ ἐνθάρρυνσις διὰ μίαν περαιτέρω τόνωσιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΗ

Μᾶς ἐδόθη καὶ ἄλλοτε εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ζήτημα πού λέγεται : ἰατροὶ πού πεινοῦν ! Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἔχομεν ἐπιτελέσει ἔκτοτε εἰς τὴν χώραν μας πολλὰς προόδους. Καὶ ὑπάρχει τὸ δράμα τῶν ἱατρῶν πού ἐργάζονται ἀμισθεῖ εἰς τὰ νοσοκομεία.

Ἡ ἐν ἀμαρτίαις πρόφασις διὰ τὴν τοιαύτην ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τῶν μόχθου εἶναι, ὅτι τάχα οἱ ἐν λόγῳ

εἰδικεύομενοι ἰατροὶ ἐκπαιδεύονται μᾶλλον παρὰ βοηθοῦν καὶ ἐπομένως δὲν δικαιούνται ἀμοιβῆς. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως, ἐννοεῖται, δὲν συμβαίνει τέτοιο πρᾶγμα. Οἱ ἰατροὶ μας, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται εἰς τὰ νοσοκομεῖα, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πανεπιστημιακὰ, ὑπηρετοῦν καὶ ὠφελοῦν τὸ ἴδρυμα εἰς τὸ ὅποιον ἐργάζονται. Βεβαίως ἐκπαιδεύονται ἐργαζόμενοι, ὅπως καὶ κάθε ἰατρὸς καὶ κάθε ἐπιστήμων «γηράσκει ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος». Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἄλλο καὶ τὸ νὰ ὑποτίθεται ὅτι οἱ νέοι ἰατροὶ εἰς τὰ νοσοκομεῖα τίποτε ἄλλο δὲν κάνουν παρὰ νὰ ἐκπαιδεύονται, εἶναι ἄλλο. Τὸ δεύτερον εἶναι ἀνακριβέστατον. Καὶ τὸ νὰ ἀρνοῦνται τὰ νοσοκομεῖα μας εἰς τοὺς ἰατροὺς τῶν τὴν στοιχειωδῶς ὀφειλομένην ἀμοιβήν, αὐτὸ δὲν δικαιολογεῖται ἀπὸ τίποτε. Οὔτε ἀπὸ τὰς οικονομικὰς ἀνάγκας τῶν νοσοκομείων, αἱ ὅποια οικονομικὰ ἀνάγκαι δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐπιβάλλουν τοιαύτην ἐκμετάλλευσιν. Εἰς τὸ κάτω-κάτω, δὲν ξεύρομεν ἐὰν εἶναι φιланθρωπικὸν ἓνα ἴδρυμα, τὸ ὅποιον στηρίζει τὰ οικονομικὰ του ἐπὶ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς πικρίας. Καὶ δὲν ξεύρομεν τί εἶδους ἰατρικῆ βοήθεια παρέχεται μὲ θεμέλιον τὴν πικρίαν.

Οἱ ἰατροὶ αὐτοί, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται, πεντακόσιοι περίπου ἄμισθοι, ἄλλὰ καὶ ἄλλοι ἔμμισθοι ἀνεπαρκέστατα ἀμειβόμενοι, ἔχουν ὑποβάλει ἓνα ὑπόμνημα εἰς τοὺς ἀρμοδίους, τὸ ὅποιον νιοθετεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱατρικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν. Ἄς ἐπιτραπῇ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν στήλην νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς φωνῆν, ἐκ χριστιανικῆς σκοπιᾶς. Αὐτὴ ἢ ἀδικία πρέπει νὰ σταματήσῃ!

ΜΠΑΙΝΤΕΚΕΡ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ἐὰν εἶχαμεν τὴν δυνατότητα νὰ ἀπονεύωμεν ἓνα βραβεῖον εἰς τὸ καλύτερον βιβλίον, πὺν ἐξεδόθη τοῦτον τὸν τελευταῖον καιρὸν, θὰ ἐνεφανίζετο ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα πὺν θὰ διεξεδίκουν τοιοῦτο βραβεῖον, τὸ βιβλίον πὺν ἔγραψεν ἡ συνεργάτις μας δικηγόρος Δις Εὐᾶ Πολιτάκου, μὲ τὸν τίτλον: «Ὁδηγὸς κοινωνικῆς

Προνοίας», ἔκδοσις τοῦ συλλόγου «Τὸ Ἑλληνικὸν Φῶς».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔχει προορισμὸν νὰ εἶναι ὀδηγὸς δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐργάζονται εἰς ἔργα χριστιανικῆς «Προνοίας», νὰ τοὺς κατατοπίσῃ εἰς τὸ τί ἠμποροῦν νὰ κάμουν. Εἶναι ἓνας «Μπαίντεκερ» τῆς ἀγάπης, πὺν δείχνει πὺν ἠμπορεῖ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη νὰ ἀποταθῇ διὰ νὰ εὐρη περίθαλψιν διὰ τὰ πρόσωπα ὑπὲρ τῶν ὁποίων προνοεῖ. Ἀναφέρει τὰ διάφορα εὐαγγῆ καθ' ὅλου ἰδρύματα πὺν ὑπάρχουν εἰς τὴν διοίκησιν Πρωτεύουσος, ὀργανώσεις καὶ ἰδρύματα κοινωνικῆς Προνοίας. Καὶ αὐτὰ μὲ μίαν ταπεινόφρονα ἐπιμέλειαν, πὺν ἐκτείνεται εἰς τὰ μικρά, εἰς τὰς λεπτομερείας, ἀφοῦ αὐταὶ ἀκριβῶς αἱ λεπτομέρειαι θὰ καθοδηγήσουν εἰς τὸ ἔργον τῆς τῆν «Πρόνοιας». Φθάνει μέχρι τοῦ νὰ εἶναι τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ τηλεφωνικὸς κατάλογος τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Βλέπετε π. χ. νὰ ἀναγράφεται: Κέντρον ἀποκαταστάσεως ἀναπήρων παιδιῶν Π.Ι. Κ.Π.Α., διεύθυνσις: Βούλα, Κεντρικὰ γραφεῖα Ἱπποκράτους 5, τηλ. 614 428.

Ἔτσι ὁ ἐργάτης τῆς Προνοίας ἔχει ἓνα ὀδηγόν, ὁ ὅποιος τοῦ δειχέει πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἐργασθῇ μὲ ἀποτελεσματικότητα. Ἐμπρὸς εἰς τὸν κατακλυσμὸν βιβλίων, πὺν διεκδικοῦν κρατικὰς ἐπιχορηγήσεις, πὺν ἀπασχολοῦν στήλας καὶ σελίδας τῶν ἐφημερίδων, πὺν παίρνουν εὐφήμους μνείας καὶ βραβεῖα, πὺν προκαλοῦν συζητήσεις, αὐτὸ τὸ βιβλίον κατέχει θέσιν ὅπως ἐξαιρετικὴν καὶ ἀξίζει κάθε προσοχὴν καὶ κάθε ἀναγνώρισιν.

ΑΝΤΙΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Θὰ παρακαλέσωμεν νὰ πιστευθῇ, ὅτι δὲν ἔχομεν κανένα, μὰ κανένα προηγούμενον ἐναντίον τῆς κυρίας ἢ δεσποινίδος Σουλβάνας Παμπανίνι. Ἄλλὰ δὲν εὐρίσκομεν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ πείσωμεν τὸν ἐαυτόν μας ἢ τοὺς ἄλλους, ὅτι ἡ κακὴ ἐντύπωσις τὴν ὅποιαν προεκάλεσεν ἢ ἔξαλλος κάπως ὑποδοχὴ τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἦτο ἀδικαιολόγητος.

Ἡ χώρα μας ἀρχίζει νὰ γίνεταί πάλιν κέντρον τουριστικῆς κινήσεως. Μᾶς ἐπι-

σκέπτονται κάθε τόσον πρόσωπα τὰ ὁποῖα, ὁμολογουμένως, ἔχουν προσφέρει εἰς τὸν πολιτισμὸν μας πολλὰ. Ἐπιστήμονες διαπρεπεῖς, ἔρευνηταί, θεωρητικοὶ καὶ πρακτικοί, παγκοσμίῳ πολλὰκις κύρους, περὶ τοῦν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας καὶ ἡ δὲν λαμβάνομεν καθόλου γνῶσιν τῆς ἐλεύσεώς των ἢ μόλις καὶ μετὰ βίας τοὺς προσέχομεν. Καὶ ὅταν αὐτὰ γίνωνται διὰ τοὺς ἐργάτας τοῦ πνεύματος, τότε ἡ ὑπερενθουσιώδης ὑποδοχὴ πού ἐπεφυλάχθη εἰς μίαν «στάρ» οἰουδήποτε μεγέθους καὶ δὴ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἑνὸς φίλμ, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν μὲ ποῖα κριτήρια θὰ ἠμποροῦσε κανεῖς νὰ πῆ ὅτι εἶναι κάτι πάρα πάνω ἀπὸ σαχλόν, τοιαύτη λοιπὸν συμπεριφορὰ, αὐτόχρημα ἀντιπνευματικὴ, δὲν εἶναι καθόλου καλὸν δεῖγμα διὰ τὸν πολιτισμὸν μας. Εἶναι, τοῦναντίον, δεῖγμα νόσου.

Εἰς τὸ τέλος - τέλος, διὰ νὰ λεγώμεθα πολιτισμένοι ἄνθρωποι πρέπει νὰ συγκινούμεθα ἁπλῶς περισσότερον διὰ τὸ πέρασμα ἑνὸς Φλέμιγκ παρὰ διὰ τὴν παράστασιν τῆς κυρίας ἢ δεσποινίδος Παμπανίνι μὲ ἓνα φίλμ τῆς κακῆς ὥρας!

ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΝ

Ἀντιθέτως, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξάρωμεν μίαν πρόοδον, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἐβδομαδιαίας ἐκδόσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας. Τὸ «Ραδιοπρόγραμμα» ἀποτελεῖ πράγματι μίαν ἐκδοσιν πολιτισμένην, ἡ δὲ πρόοδος γίνεται περισσότερον καταφανῆς ἢ ἡ ἐκδοσις αὕτη συγκριθῆ μετὰ διάφορα ἄλλα, θρήνου ὄντως ἄξια, φύλλα, πού ἐκυκλοφοροῦσαν ἄλλοτε, ὡς ἀντίστοιχοι ἐκδόσεις. Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι μὲ τὴν ἐκδοσιν αὕτην ἐπιτελεῖται ἓνα πολὺ καλὸν βῆμα, εἰς ἓνα ἔργον πρωτίστως σπουδαιότητος, ὅπως ἡ ραδιοφωνία καὶ ὡς ἐκπομπὴ καὶ ὡς παραρτηματικὸν ἔντυπον.

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ κάτι σχετικὸν πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν μας. Αἱ ἐκπομπαὶ αὐταὶ γίνονται, ὅπως εἶναι φυσικὸν ἄλλως τε, ἀντικείμενον κριτικῆς καὶ ἐλέγχου, ἐνίοτε ὁμως καὶ γκρίνιας καὶ πολεμικῆς. Γνωρίζομεν πόσον τὸ θέμα εἶναι δυσχερὲς διὰ

μίαν ὄντως ἀντικειμενικὴν ἔρευναν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅταν διαμαρτυρώμεθα διὰ τὰ ἄσχημα, θὰ πῆ ὅτι προσέχομεν καὶ ἀξιοποιοῦμεν τὰ καλὰ. Καὶ εἶναι καιρὸς πλέον καὶ ἡ στήλη αὕτη νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς εἰς τρεῖς ἐβδομαδιαίας ἐκπομπὰς τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν. Εἶναι αἱ ἐκπομπαὶ μὲ τὸν τίτλον «ἐκπομπὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φωτὸς» (Πέμπτη, 14 καὶ 50'), καὶ ἐκπομπὰ τοῦ Κέντρου Κοινωνικῆς Μορφώσεως τῆς Ἑλληνίδος (Τρίτη καὶ Παρασκευὴ, 9.30', ἀμφότεραι εἰς τὸ «ἔθνικὸν πρόγραμμα»).

Δὲν θέλωμεν νὰ ἐπεκταθῶμεν ὡς πρὸς τὰς ἐκπομπὰς αὐτάς. Ὁ ἀναγνώστης πού θὰ γυρίσῃ τὸ κουμπὶ τοῦ ραδιοφώνου του εἰς τὰς ὡς ἄνω ὥρας θὰ κρίνῃ μόνος του!

ΜΕ ΤΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΩΝ

Εὐχαρίστως νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ὅσα ἡ «Χριστιανικὴ Δημοκρατία» γράφει, ἀποροῦσα διατὶ αἱ «Ἀκτῖνες» δὲν καταπιάνονται περισσότερον μὲ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα καὶ γενικῶς μὲ τὰ προβλήματα πού ἔχουν σχέσηιν μὲ τὰ κακῶς ἔχοντα εἰς τὸν τόπον μας. Γνωρίζομεν ἄλλως τε, ὅτι παρομοία παρατηρήσεις διατυποῦνται καὶ ἀπὸ μέγα μέρος τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας κοινού, ἀπόρροια πόνου, πένθους εὐγενοῦς, πείνης καὶ δίψης τῆς δικαιοσύνης.

Ἄλλ' ἢ ἀπάντησις θέλει τὴν ἀνεσίαν τῆς. Θὰ ἔλθῃ, λοιπὸν, ἡ ὥρα νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων.

Ἐνα μόνον ἠμποροῦμεν ἀπὸ τώρα νὰ εἰποῦμε: τοιαῦτα προβλήματα χρειάζονται καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν βεβαίως ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμβάθυνσιν. Τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι χρειάζονται καὶ τὴν τήρησιν κάποιας σειρᾶς κατὰ τὴν ἔρευναν. Ἥδη τὸ περιοδικὸν μας ἔχει καταπιασθῆ μετὰ τὸ μεγάλο ἀνθρωπολογικὸν ζήτημα. Ὅταν τελειώσῃ ἡ θεωρητικὴ τοποθέτησις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀνθρωπολογικὸν καθ' ὅλου πρόβλημα, τότε θὰ εἰσέλθωμεν καὶ εἰς τὰς εἰδικωτέρας ἐκδηλώσεις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, τὰς σχετικὰς μὲ τὴν ἀδικίαν καὶ ἐπομένως καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ καθ'

ἴλου μὲ τὸ πρόβλημα τί πρέπει καὶ τί ἴμπορεῖ νὰ γίνη.

Ἐννοεῖται, ἡ ἔρευνα τῶν προβλημάτων αὐτῶν εἶναι ἓνα θέμα, ἡ γραμμὴ τὴν ὁποῖαν ἔχουν τάξει αἱ «Ἀκτίνες» τῆς μὴ ἀναμίξεως εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως οὔτε ἐμμεσώτατα, εἶναι ἄλλο θέμα. Τὸ πρῶτον, ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα, θὰ ἀποτελεῖ μίαν κατοχύρωσιν τοῦ δευτέρου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ (τὸ ἔχομεν ἐπαναλάβει πολλάκις) τὴν βάσιν τοῦ ἴλου ἔργου τῆς προσπαθείας τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

ΚΑΡΠΟΝ ΑΓΑΠΗΣ

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τοῦ ποιήματος τοῦ κ. Στ. Μπολέτση ποῦ δημοσιεύεται εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ παρόντος, μὲ τὸν τίτλον «σὲ φίλον ποιητή». Δὲν χρειάζεται νὰ σχολιάσωμεν τοὺς ὠραίους στίχους, γεμάτους νόημα βαθύ. Ἄλλ' ἐπειδὴ μᾶς ἔχει διαβιβασθῆ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀρχίσωμεν πάλιν ἀσχολούμενοι μὲ θέματα λογοτεχνικά, καὶ ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν πόσον διάχυτος εἶναι ἡ πικρία καὶ ἀπογοήτευσις, διότι γίνεται πλέον καθεστῶς ἡ ἀδιαφορία τοῦ λογοτέχνου, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν ἢ ὄχι ἡ τέχνη του φέρη ἀποτελέσματα δημιουργικά, δι' αὐτὸ ἃς δανεισθῆ καὶ ἡ παρούσα στήλη τοὺς στίχους τοῦ κ. Μπολέτση διὰ νὰ ἐκφράσῃ δι' αὐτῶν τοῦλάχιστον, τὸ σύνθημα τοῦ ἀληθινοῦ δημιουργοῦ. Ὁ λογοτέχνης, καὶ δὴ ὁ ποιητής, πρέπει νὰ ἔχη ἀγάπην. Καὶ ὅταν ἔχη ἀγάπην, θέλει πράγματι τὸ ποίημα του νὰ εἶναι «μία φουχία σπόροι ποῦ πᾶν σ' ἀγρούς, περβόλια, αὐλές, στοὺς λαοὺς τῶν ἀνθρώπων». «Καρπὸ ἀγάπης» πρέπει νὰ φέρη τὸ τραγοῦδι του, καρπὸν ποῦ θὰ κορέσῃ τὴν πνευματικὴν πείναν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἄλλῃως δὲν ὑπάρχει ποίησις, ὑπάρχει κατάπτωσις!

ΤΟ ΔΕ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ...

Εἰς τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἐπιστολὴν ἐγκρίτου φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ περιοδικοῦ μας, τοῦ ἱατροῦ κ. Δημητρ. Χα-

ροκόπου, ἃς ἐπιτραπῆ ἐδῶ μία ἀπάντησις. Ὅχι μόνον διὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον, ὡς τῆς ἱατρικῆς μελετητῆν, ὑπάρχει κενὸν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων» τὸ ἀφιερωμένον εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλὰς ἄλλας ἐκφάνσεις τοῦ τόσον μεγάλου ἔργου των. Ὅ,τι ἐγράφη εἶναι, ὅπως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παρετηρήσαμεν, ἀρχή. Θὰ ἐλέγαμεν, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν τετριμμένην ἀλλὰ χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν, «σταγὼν ἐν τῷ ὠκεανῷ». Καὶ εἰς τὸ παράπρον τοῦ ἐπιστολογράφου μας θὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς ἓνα ἄλλο: δὲν ἐξεπροσωπήθη δι' εἰδικῆς μελέτης τὸ ἔργον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Καὶ ὅμως πρόκειται περὶ μορφῆς, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις ἀλλὰ καὶ ὁ καθόλου βίος εἶναι μία μεγάλη δημιουργία, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν καὶ σήμερον ἀντλοῦμεν.

Πολλά, λοιπόν, ὑπάρχουν τὰ κενά, ἀλλὰ αἱ δυνατότητες δὲν ἴμποροῦν νὰ φθάσουν τῆς μεγάλης δημιουργίας τὴν ἕκτασιν. Θὰ ἀρκεσθῶμεν, λοιπόν, εἰς ὅ,τι λέγει μία παλαιὰ ἐκκλησιαστικὴ εὐχή: «τὸ μὲν κατ' ἀξίαν ἀδύνατον, τὸ δὲ κατὰ δύναμιν εὐαγές».

Καί... ἐλπίζομεν εἰς συνέχειαν!

Z. N.

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

Ἄγαπηταί «Ἀκτίνες»

Ἐμῖνα ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ τεύχους τοῦ Ἰανουαρίου μὲ τὴν σειρὰν τῶν ἀρθρῶν, τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν Τριῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν. Ὁραία ἢ ἔμπνευσις τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀλλὰ καὶ πολῦτιμος ἢ συμβολὴ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὴν συγγραφὴν τῶν ἀρθρῶν αὐτῶν. Μᾶς ἔδωκαν, ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τοῦ πολυπλεύρου ἔργου καὶ τῆς πολυσχιδοῦς ἀνθρωπιστικῆς δράσεως τῶν Μεγάλων Διασκέλων τῆς Οἰκουμένης.

Ὡς ἱατρὸς ὅμως ἀνεξήγητα νὰ ἀνεύρω καὶ σχετικὰ μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ Μ. Βασιλείου ὡς ἱατροῦ, δεδωμένου ὅτι ἐγνώρισον, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶχε σπουδάσει καὶ ἱατρικὴν εἰς Ἀθήνας. Ἄν δὲ ἐνθυμοῦμαι καλῶς, εἶχον διαβάσει εἰς παλαιὸν ἀρθρον τῶν «Ἀκτίνων» ὅτι ὁ Μ. Βα-

οίλειος διὰ τοῦ νοσηλευτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τοῦ ἔργου, ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους ὀργανωτάς νοσοκομείων.

Πιστεύω ὅτι σχετικῶν ἄρθρον τῶν «'Ακτίνων» θὰ παρῆιτε πολὺτιμος βήθησιαν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν ὡς ἱατρῶν, ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἐποχὴν μας, καθ' ἣν ἡ στροφή τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης πρὸς τὸν ἄρρωστον-ἄνθρωπον ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέλημα τῶν ἱατρῶν ἔλου τοῦ κόσμου.

Εὐχαριστῶν διὰ τὴν φιλοξενίαν
Διατελῶ μετὰ τιμῆς
Δ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ
ἱατρός - φυματιολόγος

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἄξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Ὅπως πολλοὶ ἐπισκέπται, εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ στὸ Μέγαρο τοῦ Ζαππείου τὴ Β' Ἐκθεσί τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανικοῦ Βιβλίου.

Ἐπισκεπτόμενος κανεὶς αὐτὴν τὴν ἔκθεσι καὶ βλέποντας τὸ πλῆθος τῶν ποικίλων ἐκδόσεων, πού ἀπευθύνονται σὲ κάθε ἡλικία, ἐπάγγελμα καὶ μέρφωσι τοῦ ἀνθρώπου, δὲν μπορεῖ παρά νὰ θαυμάσῃ τὴν μεγαλειώδη ἐκδοτικὴ προσπάθεια τῶν χριστιανικῶν σωματείων τῆς πατρίδος μας.

Ἐκεῖνο ὅμως πού προκαλεῖ ἔκπληξι, εἶναι οἱ πολλὰς ἐπανεκδόσεις ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου (ὅπως ὁ «Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου» πού ἀριθμεῖ τὴν 9ην ἐπανεκδόσιν του), πού δεῖχνουν ὅτι τὸ χριστιανικὸν βιβλίον, ἔχει μόνον δὲν διέρχεται κρίσι, ἀλλὰ καὶ διαδίδεται πολὺ.

Οἱ ἐπιμελητικὲς λογοτεχνικὲς ἐκδόσεις τῆς «Δαμασκοῦ» καὶ οἱ μεταφράσεις τῆς ἀπὸ ἐκλεκτοῦς ξένους συγγραφεῖς προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον μὲ τὰ εὐχάριστα καὶ πρωτότυπα θέματα.

Οἱ ἐπιμελημένους καὶ καλαίσθητες ἐκδόσεις τῆς Ἀδελφότητος «Ζωή» γιὰ νέους, γιὰ τὴν οἰκογένεια, γιὰ τὸν ἐπιστήμονα, τὸν ἐκπαιδευτικὸν, ἀκόμη τὸν θεολόγον καὶ τὸν μελετητὴ τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας ἀποτελοῦν ξεχωριστὸ πλοῦτο πνευματικῶν καὶ οἰκοδομητικῶν περιεχομένου.

Οἱ γνωστότατες μελέτες τοῦ «Ἰνστιτούτου ἱατρικῆς ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς ὑγιεινῆς» σταματοῦν τὸν κάθε ἐπισκέπτη, πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ψυχῆς.

Μεταξὺ τῶν τῶσαν βιβλίων, ξεχωρίζει ἡ πολὺκροτος «Διακήρυξις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» πλασιασμένη μὲ τίς ἐπιστολὰς τῶν κορυφαίων ξένων διανοουμένων καὶ ἐπιστημόνων.

Ἀπὸ τῆ στατιστικῆ, πού ὑπάρχει στὴν ἔκθεσι, βλέπει κανεὶς πόσο πλατεῖα ἔχει κυκλοφορήσει μέσα στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία τὸ χριστιανικὸ ἔντυπο.

Ἐκεῖνο ὅμως, πού προκαλεῖ ἰδιαίτερα ἐντύ-

πωσι καὶ γιὰ τὸ ὅποσον θὰ ἤθελα νὰ συγχαρῶ τοὺς ὀργανωτάς τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς, εἶναι ὁ καλλιτεχνικὸς διάκοσμός τῆς καὶ ἡ μελετημένη τοποθέτησις τῶν βιβλίων, μέσα σ' ἓνα σύγχρονο καὶ ἀπλὸ σχέδιον πού ξεκουράζει τὸν ἐπισκέπτη προβάλλοντάς του συγχρόνως τὰ βιβλία μὲ μιὰ χάρι καὶ ἄνεσι κι' ἓνα γοῦστο ξεχωριστό.

Συγκρίνοντάς τὴν μὲ παρόμοιους ἐκθέσεις βιβλίου, πού τελευταῖα ἔγιναν στὸ ἐξωτερικὸ (ὅπως ἦταν ἡ πρώτη μεταπολεμικὴ ἔκθεσις τοῦ Γερμανικοῦ βιβλίου πού διεργανώθηκε πρόπερι στὴ Σορβὸννη — ὑπέροχο εἶγμα τῆς Γερμανικῆς μεταπολεμικῆς ἐκδοτικῆς προσπάθειας — κ.ἄ.) τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸν διάκοσμον, τοποθέτησιν καὶ τὸ παρουσιασμα γενικὰ τῶν βιβλίων, νομίζω ὅτι ἡ β' ἔκθεσις τοῦ ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ βιβλίου μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ σοβαρῶς μιὰ πρώτη θέσι.

Κάτι τέλος πάντων τὸ σοβαρὸ καὶ τὸ μελετημένο γίνεται στὸν τόπο μας.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν
Μετὰ πάσης τιμῆς
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ
Ζωγράφος

Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ

Κύριε Διευθυντά,

Ἐδρθεῖς εἰς τὸ Μιλάνο ἠθέλησα νὰ ἰδῶ τὰς μικρογραφίας μερικῶν ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς Βυζαντινοὺς κώδικας τῆς Ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης. Δι' ἓνα ἐξ αὐτῶν μ' ἐπληροφόρησεν ὁ γεμάτος χριστιανικὴν καλωσύνην ἱερωμένος Διευθυντῆς τῆς Βιβλιοθήκης, ὅτι ἔχει ἀποσταλῆ δι' ἐπισκευὴν εἰς τὴν ἑλληνορθόμωνον Μονὴν τῆς Grotta - Ferrara παρὰ τὴν Ρώμην. Οἱ μοναχοὶ τῆς Grotta - Ferrara ἔχουν εἰδικευθῆ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν κωδίκων.

Ἡ πληροφορία μὲ ἐνέδωκεν εἰς σκέψεις. Οἱ Βασιλειανοὶ μοναχοὶ τῆς Grotta - Ferrara, οἱ διατηροῦντες ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λατινικοῦ κόσμου πλείστα ἐκ τῆς Ὀρθόδοξου λατρειᾶς — εἶναι γνωστοὶν ὅτι ἱερουροῦν ἑλληνοὶ καὶ ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας των i Greci — συνεχίζου, ἐσκέφθη, τὴν παλαιάν βυζαντινὴν παράδοσιν τῶν ἑλλήνων μοναχῶν, οἵτινες ἀντέγραφον καὶ συντηροῦν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν Μονῶν καὶ διέσωσαν μέχρις ἡμῶν τοὺς κώδικας καὶ τὰ ἀρχαία κείμενα Εἰς τὰς Μονὰς τῆς Πατρίδος μας καὶ ἰδίως τοῦ Ἁγίου Ὁρους διατηροῦνται εὐτυχῶς ἀκόμη πλείστοι κώδικες, τοὺς ὁποίους ἀρκετοὶ Ἑλληνοὶ Ὀρθόδοξοι μοναχοὶ περιβάλλον μὲ πολλὴν ἀγάπην. Δὲν θὰ λησμονήσω μὲ πόσῃ στοργῇ ἠγγίξῃς τοὺς κώδικας κατὰ τὴν ὀλιγόμορον ἐπίσκεψίν μου τῷ 1953 εἰς τὴν Μονὴν Διονυσίου ὁ γεραρὸς βιβλιοθηκῆρις τῆς. Ἄλλ' ἀσφαλῶς οἱ κώδικες δὲν χρειάζονται μόνον τὴν στοργὴν ἐκεῖνων πού τοὺς φυλάσουσιν ἔχουν ἀνάγκην καὶ συντηρήσεως, ἡ ὅποια πρέπει νὰ γίνεταὶ συμφώνως πρὸς τὰς νεωτέρας μεθόδους, χωρὶς νὰ ἐπιφέρωνται ζημίαι εἰς

τοὺς κώδικας. Τί καλύτερον καὶ τί περισσότερον σύμφωνα πρὸς τὴν ὀρθόδοξον μοναχικὴν παράδοσιν νὰ εἰδικευθοῦν μοναχοὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ νὰ συσταθῇ εἰδικὸν συνεργεῖον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, φέρ' εἶπεν εἰς τὸ "Ἅγιον Ὅρος": "Ἀποστέλλονται μὲ ὑποτροφίας ἄρκετοὶ ὀρθόδοξοι κληρικοὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην διὰ νὰ συμπληρώσωσιν τὰς σπουδὰς τῶν. Δὲν θὰ ἦτο σκόπιμον ν' ἀποσταλοῦν εἰς ἡ δύο μοναχοὶ διὰ νὰ εἰδικευθοῦν εἰς τὸν τρόπον τῆς συντηρήσεως τῶν κωδίκων; Καὶ δὲν ἀξίζει νὰ ἐνδια-

φερθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ ἐκφύγῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς τῆς συντηρήσεως τῶν κωδίκων, τὸ τόσον σύμφωνα πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ Ὀρθόδοξου μοναχικοῦ βίου;

Εὐχαριστῶν διὰ τὴν φιλοξενίαν

N. B. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ
Ἐπιμελητὴς Μυστράς

Μιλᾶνον 25 - 12 - 54

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΥΟΙΩΝΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ

"Ἄν ριζώσουμε μιὰ ματιὰ στὶς πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ περασμένου χρόνου, θὰ διαπιστώσουμε μερικὰ εὐλόγωνα σημεῖα, ποὺ δεῖχνουν ἀγαθότερες τάσεις καὶ προδιαγράφουν καλύτερα ἐπιτεύγματα.

Ἡ πλατύτερη κυκλοφορία τοῦ βιβλίου πρῶτα-πρῶτα, ποὺ πραγματοποιήθηκε μὲ τὸ σύστημα τῆς ἐκδόσεως μεγάλων ἔργων σὲ ἐβδομαδιαία φυλλάδια καὶ μὲ τὸ σύστημα τῆς διαθέσεως τῶν βιβλίων μὲ μηνιαῖες δόσεις, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἐκδοθοῦν ἀρκετὰ ἀξιόλογα ἔργα, Ἑλληνικὰ καὶ ξένα, ποὺ, μὲ τὶς προηγουμένως συνθήκες, θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο, ἂν οὐκ ἀδύνατο, νὰ ἐκδοθοῦν. Ἡ ἐκδοσιμότητα τῶν βιβλίων τῆς «Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀλεξάνδρου Πατριάρχου», καθὼς καὶ ἡ ἐκδοσιμότητα τῶν μελετῶν τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς καὶ τῶν ἐπιλογῶν τῆς «Βασικῆς Βιβλιοθήκης» εἶναι ἀξιόλογα καὶ φωτεινὰ παραδείγματα.

Παράλληλα, ὠριμμένες ἄλλες ἐκδόσεις μᾶς ἔδωσαν ἐκλεκτὰ καὶ προσεγμένα ἔργα, ὅπως οἱ ἐκδόσεις τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ἡ Ζωὴ» καὶ τῆς «Δαμασκῆ», οἱ Ἀνθολογίαι πεζοῦ καὶ ποιητικοῦ λόγου τοῦ κ. Ἡρ. Ἀποστολίδου, τὰ Ἀπαντα Κώστα Οὐράνη καὶ μερικὰ ἄλλα.

Ὅλη αὕτὴ ἡ κίνησις, ποὺ δὲν θὰ μπορούσε βέβαια νὰ δημιουργηθῇ, ἂν δὲν ἀνταποκρινόταν στὴν ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ Κοινοῦ, ἐπροκάλεσε μιὰν αἰσθητὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τῆς διαθέσεως αὐτῆς. Καὶ ἂν οἱ ἐκδόσεις — ἐννοοῦμε δὲ προπάντων ἐκείνους ποὺ αὐτοδημιουργήθηκαν τὸν τελευταῖο καιρὸ μέσα στὶς εὐνοϊκὲς αὐτὲς συνθήκες — δεῖξουν τὴν ἐπιβαλλομένη ἀντίληψιν καθήκοντος καὶ εὐθύνης γιὰ τὴν ποιητικὴ ἐπιλογὴ τῶν ἔργων, ἡ σημερινὴ ζωηρὰ κίνησις μπορεῖ ν' ἀπέβῃ πλατύτερα καὶ μονιμότερα χρήσιμη καὶ νὰ συντελέσῃ σὲ μιὰ σημαντικὴ ἐξέλιξιν στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ.

ΤΟ ΞΕΘΩΡΙΑΣΜΑ ΤΟΥ "ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΥ,"

"Ἄλλο εὐλόγων σημεῖο εἶναι ὁ αἰσθητὸς παραγκωνισμὸς τοῦ «μοντερνισμοῦ» στὴν Τέχνην. Ὁ ἀνόητος «σοῦρρεαλισμὸς» καὶ οἱ ἄλλες παρό-

μοιες τεχνотροπίες, ποὺ ἐμάστιζαν, παραμόρφωναν καὶ ἐξετέλιζαν τὶς διαφορὰς μορφὰς τῆς Τέχνης, ἀρχισαν νὰ ξεθωριάζουν καὶ νὰ σβύθουν. Καὶ τὸ σάπιο ὑπόστρωμα, πάνω σὸ ὁποῖον ἐπροσπαθοῦσαν νὰ στηριχθοῦν καὶ νὰ ριζώσωσιν τὰ ἄρρωστα αὐτὰ παράσιτα — ἡ περιβόητη θεωρία «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» — ἀποδειχθῆκε ὅτι δὲν ἦταν παρὰ ἓνα ἀσταθὲς συσφύρεμα λάσπης, ποὺ καθίζησε καὶ βούλιαξε σὸ χάος.

Οἱ παρηγορητικὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις ἐζημιώθηκαν καὶ στὸν τομέα τῆς λογοτεχνίας καὶ στὸν τομέα τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα καὶ προπάντων τὰ ποιήματα, ποὺ ἦσαν παθολογικὲς ἐκρήξεις πραγματικοῦ ἢ ἐπίπλαστου παραλογοισμοῦ, ἀρχισαν νὰ προσγειώνονται καὶ νὰ συνειζώνταν. Καὶ τὰ ἀλλόκοτα ζωγραφικὰ σχήματα, ποὺ δὲν καταλάβαινε κανεὶς τί περιστασιάζαν, ἀλλὰ ἦσαν στὴν πραγματικότητα οἱ ἀνώμαλες ἀπεικονίσεις ἀνωμάτων μυαλῶν, λιγοστεύουν ὀλοένα καὶ περιορίζονται.

Ἀντιθέτως, πληθαίνουν καὶ πυκνώνουν τὰ παραδείγματα τῶν λογοτεχνῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν — καὶ ἂς ἀναφέρουμε ἓνα καὶ μόνο παράδειγμα, τὸ ἔντονο καὶ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γαλιάνου —, οἱ ὁποῖοι, πατώντας στερεὰ στὴν παράδοσιν, προχωροῦν ὀλοένα σὲ πιὸ πλατιοὺς καὶ πιὸ ἐλεύθερους δρόμους. Καὶ ἀνοίγει ἔτσι πιὸ καθαρὰ καὶ διὰ πλατὰ ὁ δρόμος, ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ ἡ Τέχνη, γιὰ νὰ προχωρήσῃ σταθερὰ καὶ γρήγορα σὲ ἀνώτερες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς κατακτήσεις.

ΚΑΙ ἘΝΑ "ΒΑΣΙΚΟΝ ΜΗΝΥΜΑ ΖΩΗΣ,"

"Ἀλλὰ τὸ κορυφωμα τῶν αἰσίων καὶ χαροποιῶν ἐκδηλώσεων, τὸ φωτεινὸ ἐπιστάγμα τῶν ἀγαθῶν προσπαθειῶν τοῦ περασμένου χρόνου, τὸ ἀπετέλεσαν δύο πραγματικὰ λαμπρὰ ἐκθέσεις βιβλίου: ἡ Β' Ἐκθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανικοῦ Βιβλίου, ποὺ ὀργάνωσαν τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα, καὶ ἡ Α' Ἐκθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ξένου παιδικοῦ βιβλίου, ποὺ ὀργάνωσε τὸ Κέντρον Κοινωνικῆς Μορφώσεως τῆς Ἑλληνίδος (τοῦ Συλλόγου «Τὸ Ἑλληνικὸν Φῶς»).

Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἐκθέσεις ἦσαν ἀληθινὰ ἐξαι-

ρητικὲς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις, ποῦ, μὲ τὴν ἄρτια ὀργανώσει τους, μὲ τὴν ὑποδειγματικὴν σὲ εὐπρέπεια καὶ τάξην λειτουργία τους, μὲ τὴ μελετημένη ἐπιλογὴν καὶ τὴ συστηματικὴ συγκέντρωση τῶν βιβλίων, μὲ τὴν καλαισθητὴ καὶ μεθοδικὴ τακτοποίησίν τους ἐπροκαλοῦσαν ὄχι μόνον τὸ ζῶηρότατον ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ Κοινοῦ, ποῦ ἐβλεπε μπροστὰ του ἕνα ὄρατον καὶ πλούσιον πνευματικὸ ἀνθόκηπον σὲ εὐλογημένους ὥρες ὀργασμοῦ καὶ ἀνθήσεως.

Τὸ Ἑλληνικὸ Χριστιανικὸ βιβλίον, πλατὺ, φωτεινὸ καὶ ἐλεύθερον, ἀπλωμένο καὶ ριζωμένο βαθεῖα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς δημιουργίας — ἐπιστημονικόν, λογοτεχνικόν, μορφωτικόν, παιδικόν — μᾶς παρουσιάσθηκε στὶς δύο ἐκδόσεις μὲ ὅλην τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν του ἀξία καὶ μὲ ὅλην τὴν πολιτιστικὴν του δύναμιν. Καὶ δὲν χρειαζόταν παρὰ νὰ ρίξῃ κανεὶς μιὰ ματιὰ σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄρατα καὶ ἐκλεκτὰ ἔργα, ποῦ, κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν ἐμπνευσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καλλιτεροῦν μὲ πνεῦμα πίστεως καὶ ὑγείας ὅλες τῆς ἐκδηλώσεως τῆς Σκέψεως καὶ τοῦ Λόγου (καὶ ἄς ἐπιτραπῇ σ' αὐτὴν τὴν στήλην, ποῦ ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν λογοτεχνικὴν ζωὴν, ν' ἀναφέρῃ ξεχωριστὰ τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ ἀξέχαστου Βερίτη καὶ τοῦ Μπόλετση, τὴν μυθιστορηματικὴν τριλογία τοῦ Χονδρόπουλου, τὰ μυθιστορήματα τῆς Καριτὰ καὶ τῆς Δεκαπηνυῦ), γιὰ νὰ διαπιστώσῃ καὶ νὰ νοιώσῃ βαθύτατα ποῖα εἶναι ἡ ἀληθινὴ Τέχνη τοῦ Λόγου, ποῖα ἡ ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς καὶ ποιοὶ οἱ πολῦτιμοι καρποὶ τῆς. Καὶ νὰ χαρῆ τὸ «βασικὸν μήνυμα ζωῆς» ποῦ τοῦ φέρνει.

ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ

Δυστυχῶς ὅμως ὑπάρχουν καὶ σκοτεινὰ σημεῖα — ἢ πορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ὀνομάσῃ λευκῆδες — στὸν περιεχτικὸν αὐτὸν πίνακα τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ περασμένου χρόνου. Εἶναι τὰ ἀκάθαρτα ἀποτυπώματα τοῦ ταπεινοῦ ἐμπορικοῦ ὑπολογισμοῦ, ποῦ ἐμπνέει καὶ καθοδηγεῖ πολλὰ — τὰ περισσότερα ἴσως — ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ θεάτρου καὶ κυρίως κινηματογράφου.

Χωρὶς καμμίαν ἀνώτερην πνοὴν καὶ τάσιν, χωρὶς κανένα οὐσιαστικὸν περιεχόμενον, χωρὶς ἄλλη βλέψῃ παρὰ τὸν ἐρεθισμὸν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πρὸ ταπεινῶν ἐνστικτικῶν καὶ τῶν πρὸ ποταπῶν ἐπιθυμιῶν, τὰ ἐλεσινὰ αὐτὰ κατασκευάσματα παρουσιάζονται μὲ ἀσύστολην αὐθάθεια καὶ μὲ ἀσύδοτη κακοποιία. Καὶ χρησιμοποιώντας μὲ ὑπουλὴν ἐπιτηδεσιότητα τὰ νεώτερα τεχνικὰ εὐρήματα, παρουσιάζουν ὡς τέχνην τὰ χειρότερα πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἐξαμβλώματα καὶ ὑπονομείου, φθείρουν καὶ διαστρέφουν ὄχι μόνον τὰ καλαισθητικὰ αἰσθήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἠθικὰ εἰρησμάτα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὴν εὐρύτατην ἐπίδρασιν τοῦ κινηματογράφου καὶ τοῦ θεάτρου

στὶς λαϊκὰς μάζας καὶ προπάντων στὴν Νεολαία, καταλαβαίνει τὴν σημασία καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ κακοῦ. Καὶ ἀναρωτιέται περίτρομος: Μὰ δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑπάρξῃ κάποια ἀντίδρασις, νὰ βρεθῇ κάποιος ἀνασχαιτικὸς φραγμὸς, ν' ἀρχίσῃ κάποια ἐξυγιάνωσις, ἂν ὄχι ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς θιάσους μας καὶ τοὺς πνευματικῶν μας ἀνθρώπων, τουλάχιστον ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν ὀργανωμένην Κοινωνία;

ΠΑΡΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΡΕΒΛΩΣΗ

Καὶ ἀκριβῶς, ὡς ἕνα παράδειγμα τῆς καταπτώσεως αὐτῆς, ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶμε ἐξχωριστὰ μὲ ἕνα πολὺχροτον κινηματογραφικὸν ἔργο, ποῦ φορτωμένο μὲ ὀκτὼ Ἀμερικανικὰ βραβεῖα, μὲ τὴν τιμητικὴν διάκρισιν «ἐκτός συναγωνισμοῦ» σὸ φεστιβάλ τῶν Καννῶν καὶ μὲ δλόκληρους χάρτινους πύργους ἀπὸ κριτικὰς θαυμασμοῦ καὶ ἐκστάσεως, ἐπροκάλεσε καὶ ἐδῶ ἀληθινὰς διαδηλώσεις μπροστὰ στὰ ταμεία τῶν κινηματογράφων καὶ ἐκρήξει ἐνθουσιασμοῦ τῶν κριτικῶν μας στὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων. Καὶ ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶμε, διότι τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τίς πιὸ ἐκδηλεῖς καὶ πιὸ χαρακτηριστικὰς περιπτώσεις, ποῦ ἀποκαλύπτουν τὴν πλήρη παρανόησιν καὶ διαστρέβλωσιν τοῦ νοήματος καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς λεγομένης «ἐβδόμης τέχνης» καὶ τὴν ἐξουθενωτικὴν ὑποταγὴν τῆς σὸ σενεὸ καὶ ταπεινὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα.

Τὸ ἔργο αὐτὸ — μὲ τὸν πραγματικὸν τίτλον «Ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὴν αἰωνιότητα» καὶ τὸν Ἑλληνικὸν «Ὅσο ὑπάρχουν ἀνθρώποι» — εἶναι, ἀπὸ τεχνικὴν ἀποψη, ἀληθινὰ ἐξαιρετικόν. Σκηνοθεσία ἱκανώτατη, φωτογραφία καὶ χρώματα καλλιτεχνικὰ, ἀτμόσφαιρα ὑποβλητικὴ, σκηνῆς ζωντανῆς καὶ δυνατῆς, ἠθοποιεῖα πρώτης τάξεως. Ἔχει δηλαδὴ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ πλεονεκτήματα, ποῦ μποροῦν νὰ προσφέρουν στὸν κινηματογράφον τὰ ἄφθονα καὶ πλούσια μηχανικά του μέσα καὶ οἱ ἀπέραντες τεχνικὰς ἱκανότητάς του.

Ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα εἶχε τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ ἀνάλογες ὑποχρεώσεις σχετικὰ μὲ τὸ ἐσωτερικὸν περιεχόμενον τοῦ, ὅστε μορφῇ καὶ οὐσίᾳ νὰ ἱσορροποῦν καὶ ν' ἀποτελοῦν ἕνα ἀληθινὸν ἔργο τέχνης. Καὶ φαίνεται ὅτι κάποια τέτοια σκέψῃ ἐπέρας ἀπὸ τὸ μαλὸ ἐκείνον, ποῦ εἶχαν συλλαβεῖ τὴν ὑπόθεσιν του καὶ θέλησαν νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Διότι τὸ ἔργο ἐπεδίωξε νὰ ἔχῃ καὶ περιεχόμενον, νὰ πᾶρῃ «θέσιν» σὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ψυχικῆς ἀγωνίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς στάσεώς του μπροστὰ στὴ ζωὴ καὶ στὴν αἰωνιότητα.

Ἡ πρόθεσὶς του ἦταν, μέσα σὲ μιὰ συμπυκνωμένη καὶ περιεκτικὴν εἰκόνα ζωῆς, νὰ μᾶς δῶσιν κυρίως τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, νὰ μᾶς δείξῃ τίς ψυχικὰς του ἀντιδράσεις, νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὰ βαθύτερα αἰσθήματα του καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τελικὰ καὶ συμπραγματικὰ τὸν ἀνθρώπον τέτοιον, ὅπως εἶναι καὶ ὅπως θὰ εἶναι πάντα, ὅσο ὑπάρχουν ἀνθρώποι,

ἔως τὴν αἰωνιότητα. Φιλοδοξία μεγάλη καὶ πλατεῖα, ποῦ, ἂν εἶχε βαθὺ καὶ στερεὸ πνευματικὸ ἔρπαισμα, θὰ μπορούσε νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ γνήσια καὶ ζωντανὴ σύνθεση ζωῆς καὶ νὰ μᾶς φέρῃ ἕνα ἀνώτερο πολιτιστικὸ μῆνυμα.

Ἄλλὰ τὸ ἔρπαισμα αὐτὸ δὲν ὑπῆρχε. Ἀπεναντίας μάλιστα ὑπῆρχε ἡ γνώριμη ἀνεδαφικὴ, ἀνεμιάστη καὶ ἐπιπόλαιη ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία, χωρὶς νὰ ἐμπνέεται καὶ νὰ καθοδηγεῖται ἀπὸ σταθερὰς ἀρχὰς καὶ ἀνώτερα ἰδανικά, παρασύρει στὴν παρανόηση, στὴν παραμόρφωση καὶ στὴ διαστροφή. Καὶ ὅταν, κοντὰ σ' αὐτὰ, ἐπεμβαίνει κυριαρχικὰ καὶ τὸ ἐμπορικὸ πνεῦμα, τὸ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνα καλὸ τεχνικὸ κατασκευάσμα, ἀλλὰ θὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἄψυχο, ἀνοούσιο καὶ οἰκτρό, ἔξω ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς τέχνης καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς φωτεινοὺς ὀρίζοντες τοῦ πνεύματος.

Καὶ τέτοια ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ κινηματογραφικὴ ταινία, ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ. Θέλησε νὰ δώσῃ τὸν αἰώνιον ἄνθρωπο καὶ ἔδωσε ἕνα ἀνθρωπομορφὸ τέρας. Δοκίμασε νὰ περιγράψῃ τὰ αἰσθηματὰ του καὶ παρουσίας τὰ πιὸ ποταπὰ πάθη καὶ τὰ πιὸ ἄγρια ἔνστικτα. Ἀποπειράθηκε νὰ ἀπεικονίσῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ τῆς φέρσε τὴ μάσκα τοῦ κτήνους.

Δὲν ἀρνιέται βέβαια κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι μὲ ἔσπερμένη τὴν ψυχικὴ τους ὑπόσταση, μὲ χαλαρωμένη, κάποτε καὶ πωρωμένη τὴν ἠθικὴ τους συνείδηση. Δὲν ἀρνιέται ἀκόμη ὅτι καὶ γενικώτερα τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ἐπίπεδο τῶν ἀνθρώπων, ἔπειτα προπάντων ἀπὸ τὴς τρομακτικῆς ἀναστατώσεως — ὀλικῆς καὶ ἠθικῆς — τῶν πολέμων, ἔχει κατέβῃ ἐπικίνδυνα. Ἄλλὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι παρατραπηλάτια ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο, ποῦ εἶναι πάντα ἀνοικτὸς μπροστὰ στὸν Ἄνθρωπο καὶ πάντα ἔτοιμος νὰ τὸν δεχθῇ. Καὶ ὅσο βουλιαγμένα στὴ λάσπη καὶ ἂν εἶναι τὰ πόδια του, θὰ ὑπάρχῃ πάντα μέσα του κάποιο ἐπίθεμα ἀπὸ τὴ θεία πνοὴ τῆς δημιουργίας, ποῦ θὰ μπορῇ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἐλπίδα, τὸ θάρρος, τὴν πίστη καὶ τὴν δύναμη, γιὰ ν' ἀντιδράσῃ καὶ νὰ σωθῇ.

Καὶ ὅμως ἡ ταινία ὄχι μόνον ἀγνοεῖ αὐτὸν τὸν δρόμο καὶ αὐτὴ τὴν πνοή, ἀλλὰ οὔτε κἀν ὑπαινιγμὸ δὲν κάνει γι' αὐτὰ. Ἀπεναντίας μάλιστα, ἀπογυμνώνοντας τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε εὐγένεια καὶ ἀνθρωπιὰ, ξεριζώνοντας ἀπὸ τὴν καρδιά του κάθε ἔχνος ἀγάπης καὶ ἀρετῆς, τὸν παρουσιάζει γεμάτον ἀπὸ βρωμιὰ καὶ κακία, ἀπὸ ἀποκτινωση καὶ ἀπανθρωπιὰ, ἀπὸ ἐγωπάθεια καὶ βαρβαρότητα.

Δὲν ὑπάρχει σ' ὀλόκληρο τὸ ἔργο οὔτε μιὰ στιγμή ἀνατίσεως. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀνώτερη τάση, κανένα ὑψηλότερο ἰδανικὸ. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας ἄνθρωπος, ποῦ νὰ στρέψῃ γιὰ μιὰ στιγμή τὸ βλέμμα του στὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ πάρῃ ἀπ' ἐκεῖ φῶς καὶ δύναμη, ποῦ νὰ φάξῃ καμμιά φορὰ στὴν καρδιά του, γιὰ νὰ βρῇ τὰ ἔσχα καὶ ἐλάχιστα ὑπολείμματα τῶν θεῶν δώρων τῆς δη-

μιουργίας, ποῦ νὰ νοιώσῃ, ὡς εἶναι καὶ γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα, κάποιο αἰσθημα καλωσύνης καὶ ἀγάπης, ἀληθινῆς φιλίας καὶ ἀληθινοῦ ἔρωτα, ἀλληλεγγύης καὶ ἀνθρωπιᾶς. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν ταινία, ἀποκτηνωμένοι καὶ ἀποθηριωμένοι γιὰ πάντα, ἀπὸ τὴν ἔως τὴν αἰωνιότητα, ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι.

Καὶ πραγματικά, ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποῦ σκηνοθετοῦν καὶ παράγουν τέτοιες ταινίες, ὅσο ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποῦ βραβεύουν τέτοιες ταινίες, ὅσο ὑπάρχουν κριτικοί, ποῦ στέκονται μπροστὰ τοὺς ἑκατομμύρια ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ τὴς ἀνακηρύσσουν ἀριστουργήματα, ἡ κινηματογραφικὴ τέχνη δὲν θὰ μπορῆσῃ «ἀπὸ τὴν ἔως τὴν αἰωνιότητα» νὰ ξεπεράσῃ τὸ στάδιο τῆς τεχνικῆς καὶ νὰ γίνῃ τέχνη — τέχνη ἀληθινή, μὲ τὰ ἀπαραίτητα οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἀποστολῆς — ἀλλὰ θὰ γίνεταί — ὅσο πάει καὶ περισσότερο — ἕνας τρομακτικὰ ἐπικίνδυνος παράγων κοινωνικῆς καταπτώσεως καὶ ἐξαχρεώσεως, ὅστε οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνουν πραγματικά τέτοιοι, ὅπως τοὺς παρουσιάζει αὐτὴ ἡ ταινία.

Ἡ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Εἶναι ἄρα γὰρ ὁ ἐσωτερικὸς φωτισμὸς, ποῦ ἀντικαθιστᾷ, κατὰ ἴσιν οἰκονομία, τὴν ἔλλειψη τοῦ ἐξωτερικοῦ; Εἶναι ἡ ψυχικὴ ἐνδράση, ποῦ ἀναπληρώνει τὴ φυσικὴ αἰσθησι τῆς ὀράσεως; Εἶναι ἡ βαθεῖα αὐτοσυγκέντρωση, ποῦ προκαλεῖ ἡ ἀπερίσπαστη ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐντυπώσεις προσήλωση στὸν ἐσωτερικὸ κόσμον; Τὸ γεγονός πάντως εἶναι, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὰ ἀδικημένα ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ πλάσματα του, ἀλλὰ τοὺς χαρίζει τὴν παρηγοριὰ καὶ τὴ δύναμη τῶν πιὸ εὐγενικῶν καὶ πιὸ ὑψηλῶν ἱκανότητων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοὺς ὑψώνει στὴς ἀνώτερες σφαῖρες τῶν μεγάλων ἠθικῶν ἱκανοποιήσεων τῆς Τέχνης.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ παραδείγματα, ὁ Γεώργιος Θέμελης, ὁ περιφημὸς πιανίστας, ποῦ ἔχει διειθνῶς ἀναγνωρισθῇ ὄχι ἀπλῶς ὡς ἕνας λαμπρὸς ἔρμηνευτῆς, ἀλλὰ ἕνας ἐξαιρετὸς ἀναδημιουργὸς τῶν μεγάλων ἐπιτευμάτων τῆς Μουσικῆς Τέχνης. Ἐνα ἐπίσης ἀπὸ τὰ παραδείγματα καὶ ἡ πρόσφατη συναυλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κουαρτέτου Τυφλῶν, ποῦ ἐδόθηκε ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Οἴκου Τυφλῶν Καλλιθέας στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσῶ».

Ἄσχετα μὲ τὴν ἄρτια τεχνικὴν ἐκτέλεση τοῦ ὄρατου καὶ ἔκλεκτου προγράμματος ἦταν ἰδιαίτερα αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῆς ψυχῆς, μιᾶς ψυχῆς εὐαίσθητης, εὐγενικῆς καὶ καλλιεργημένης, ποῦ τὴν ἐνέπνευσε καὶ τὴν δονοῦσε μιὰ ἀνώτερη πνοή. Ἐκφράζουμε στοὺς τέσσερις ἐκτελεστὰς τὴν ἐκτίμησίν μας, τὸν θαυμασμὸ μας καὶ τὴ συγκίνησή μας.

ΜΕ ΠΑΡΗΣΙΑ

Ἡ ἐποχή μας, βέβαια, δὲν εἶναι ἐποχή ἀπολογητικῆς. Σήμερα ὁ μεγάλος ἀγῶνας μὲ τὸν ὀλιγοὺς ἔχει παύσει· κι' αὐτὸ μᾶς τὸ ἔδωσε νὰ τὸ νοιώσωμε ἢ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» πού μὲ τὴν «Διακήρυξίν» τῆς μὰ καὶ τὸ ὄλο ἔργο τῆς μᾶς ἐνημέρωσε στὴν παγκόσμια πνευματικὴ στροφῆ τῆς ἐπιστήμης. Σ' ὄλον τὸν κόσμον (τὰ δείγματα ἔρχονται τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀκατάπαυστα) ἡ χριστιανικὴ ἰδεολογία κατακτᾷ ὁλοένα ἔδαφος ἀπὸ τίς πανεπιστημιακῆς ἔδρες μὲχρι τίς ἀπλοϊκῆς καρδιῆς.

Ὡστόσο ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα σὲ πολλὰ πράγματα μένομε πίσω καὶ εἶται ζητήματα, πού γιὰ τὴν Εὐρώπη εἶναι ξεπερασμένα, γιὰ τὸν τόπο μας εἶναι τῆς «μόδας».

Βέβαια ἡ νεοελληνικὴ χριστιανικὴ προσπάθεια εἶναι πρωτοποριακὴ καὶ ζηλευτὴ στὸ ἔξωτερικό. Ὡστόσο μένομε ἀκόμη τὰ ὑπολείματα μιᾶς ἐποχῆς πού ἔφυγε. Κάποτε-κάποτε ὀμιλίες, ἄρθρα, πανεπιστημιακῆς παραδόσεις ἀκόμη, συζητήσεις πασχίζουσι ν' ἀναστήσουν τὸν νεκρό, πού δὲν πρόκειται ν' ἀναζήση.

Ἐναντίον αὐτῶν τῶν καταδικασμένων προσπαθειῶν ἀκούει συχνὰ ὁ φοιτητικὸς κόσμος σθεναρῆς φωνῆς ἀπὸ τίς ἔδρες.

Ἐνας ἄνθρωπος ἀπὸ ἐκείνους πού ἐκπροσωποῦν στὸ Πανεπιστήμιον τὴν ἀρνησί τῆς Ἀρνήσεως, τὴν εὐλογημένην θέσι, εἶναι καὶ ὁ σεβαστὸς καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς κ. Σπ. Καλλιτάφας.

Μὲ πολὺν ζῆλον καὶ παρρησίαν ὀμιλεῖ μὲ ἐπιστημονικὴν ἐπιχειρηματολογίαν γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπισιν τῶν θεμελιωδῶν προβλημάτων καὶ διακηρύσσει μὲ θέρμη τὴν χριστιανικὴν βιοθεωρίαν καὶ κοσμοθεωρίαν.

Κι' αὐτὸ εἶναι κάτι πού πρέπει μὲ ὄλην μας τὴν καρδιά νὰ τὸ χαιρῆσώμε.

“ΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ,”

Τὸ νέο βιβλίον «Ἐργαταί τοῦ Πνεύματος», ὅπως καὶ τὰ δύο προηγούμενα τῆς σειρᾶς αὐτῆς «Θεμελιωταὶ τῶν Ἐπιστημῶν» καὶ «Μεγάλοι Δημιουργοί», ἀξίζει νὰ διαβασθῆ ἀπὸ ὅλους. Εἶναι τὸ βιβλίον πού δίνει τὴν ἀπάντησιν σ' αὐτοὺς πού ἰσχυρίζονται πῶς οἱ πνευματικοὶ ἡγῆται ἀνέκαθεν ἀδιαφόρησαν γιὰ τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν.

Μεγάλοι πολιτικοὶ ὅπως ὁ Lincoln, ὁ Wilson, ὁ Coolidge, ὁ Wilberforce, ὁ Gladstone, ὁ Baldwin, ὁ Guizot, ὁ Καποδίστριας,

διακεκριμένοι νομικοὶ, ὅπως ὁ Troplong, ὁ Bluntschli, ὁ Ferrini, ὁ Wagner, ὁ Ἀρμένης-Βράϊλας κι' ὁ Σκαλτσούνης, φημισμένοι ἱστορικοὶ, ὅπως ὁ Macauley, ὁ Ranke, ὁ Droysen, ὁ Ζαμπέλιος κι' ὁ Παπαρρηγόπουλος, παιδαγωγοὶ ὅπως ὁ Comenius, ὁ Pestalozzi, ὁ Franke, ὁ Herbart, ὁ Froebel, ὁ Förster κ.ά. διακηρύσσουν μὲ τὸ παράδειγμα ὀλόκληρης τῆς ζωῆς τους καὶ τὸ ἔργο τους, πῶς ἡ βᾶσις ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν, γιὰ νὰ ἀσκήσουν τὸ πνευματικὸ ἡγετικὸν τὸν ἔργο, ἦτο ἡ Πίστις.

Καὶ ὀφείλει ὁ κάθε φοιτητῆς, ὁ κάθε μορφωμένος νὰ πιστοποιήσῃ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διαβάζοντας τὸ βιβλίον «Ἐργαταί τοῦ Πνεύματος», διότι ἔχει ἰδιαίτερη σημασίαν νὰ καταδειχθῆ, ὅτι αὐτοὶ πού διαμόρφωσαν τὸ νεώτερον πολιτικὸν μας, ἐνεπνεύοντο ἀπὸ τὴν Πίστιν στὸ Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς παιδαγωγικῆς, τὸ κλειδί τῆς ἱστορίας καὶ ὁ συνδετικὸς κρίκος τῶν κοινωνιῶν.

Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Ἡ στήλη αὐτὴ, μαζί μὲ τὰ γενικώτερα θέματα μὲ τὰ ὅποια ἀσχολεῖται, ἀποτελεῖ καὶ ἕνα φοιτητικὸν βῆμα γιὰ πολλὰ τεχνικά καὶ ὀργανωτικὰ ζητήματα.

Ἐγράψα στὸ παρελθόν πολλές φορές γιὰ τέτοιου εἴδους θέματα, ἀλλὰ καὶ στὸ μέλλον θὰ ἀπασχολῆται γιὰ νὰ παρουσάξῃ τὴν χριστιανικὴν καὶ πολιτισμένην ἀντιμετώπισιν τους.

Ἔτσι, ἕνα μεγάλο θέμα γιὰ τοὺς Ἕλληνας φοιτητῆς εἶναι καὶ τὸ θέμα τῆς ψυχαγωγίας (τῆς λέξεως νοουμένης μ' ἕνα εὐρύτερον περιεχόμενο).

Οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀγωνίες τοῦ φοιτητοῦ εἶναι μεγάλες· Μαζὶ μ' αὐτὰ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἕνα σωρὸ ἄλλα ζητήματα καὶ πίκρας, πού πολλές φορές τοῦ ἀπορροφῶν ὄλην του τὴν ζωτικότητα. Σὰν ἄνθρωπος, λοιπόν, κι' αὐτὸς θέλει μιὰ πνευματικὴ ἀνάπαυλα, μιὰ ψυχικὴ διασκέδασιν. Θέλει λίγη χαρὰ, ἕνα ἄθωο χαμόγελο στὰ χεῖλη του νὰ τὸν ξεκουράσῃ ἀπὸ τὸν φόρτον τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας καὶ τῶν ἀσχολιῶν του.

Πόσο ἀναγκαῖον εἶναι αὐτὸ, μᾶς τὸ λέει ἡ ψυχαγωγία, ἀλλὰ καὶ πόσο ἀνύπαρκτον, μᾶς τὸ λέει ἡ πραγματικότητα.

Μήπως, λοιπόν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθῆ καὶ τὸ πρόβλημα αὐτό;

Βέβαια ἡ χωροδία τοῦ Πανεπιστημίου δίδει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συναυλίαν μὲ πολλὴ ἐπι-

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι. Ξανθάκη, Καθηγητού της 'Αστρονομίας εις τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης: «'Αστρονομία» τόμ. IIIα (Γῆ-Σελήνη-Ἥλιος). Θεσσαλονίκη 1954.

Με τὸ νέον ἔργον του ὁ καθηγητὴς κ. Ι. Ξανθάκης μᾶς ἔδωκεν ἕνα ἀκόμη δείγμα τῆς προσφορᾶς του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀστρονομικὴν βιβλιογραφίαν, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ πλουτίζεται εἰς ἀρκετὸν βαθμὸν κατὰ τὰ τελευταία μεταπολεμικὰ χρόνια.

Ὅπως καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἔργου ἀναγράφει, τὸ περιεχόμενον του ἀναφέρεται εἰς τὴν Γῆν, τὴν ὁποίαν ἐξετάζει ὡς οὐράνιον σῶμα, εἰς τὴν Σελήνην, τὸν μοναδικὸν δορυφόρον τῆς, καὶ τὸν Ἥλιον, εἰς τὸν ὁποῖον, καὶ πολὺ ὀρθῶς, ἀφισπῶναι τὸ ἥμισυ τοῦ ἔλου βιβλίου. Ὁ σ. ἐξετάζει ὠρισμένα προβλήματα τῆς Γῆς, ὅπως εἶναι ἡ βαρύτης, ὁ μαγνητισμὸς, αἱ παλίρροιαι, αἱ μετακινήσεις τοῦ φλοιοῦ τῆς καὶ ἡ ἡλικία τῆς,

θέματα δηλαδὴ ἐνδιαφέροντα καὶ ἀπὸ κοσμογονικῆς πλευρᾶς. Τὴν Σελήνην σπουδάζει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν κινήσεών τῆς καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τὰς ὁποίας παρουσιάζει· ἐπίσης μελετᾷ αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς φυσικῆς συστάσεώς τῆς καὶ ἐξελίξεώς τῆς. Τέλος τὸν Ἥλιον ἐρευνᾷ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν διαστάσεών του, ἀλλὰ τὸ περισσότερο μέρος διαθέτει διὰ τὴν ἔρευναν τῆς φυσικῆς καὶ χημικῆς του συστάσεως. Ἐνδιαφέρον ἐξαιρετικὸν καὶ ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἐμφανίζει τὸ κεφάλαιον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς «σχέσεις ἡλιακῶν καὶ γῆινων φαινομένων», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσονται ἀπόψεις, αἰτινες, τὴν τελευταίαν κυρίως δεκαστίαν, μελετῶνται μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ἀφορᾷ ἔχι μόνον τὸν ἀστρονόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν φυσικόν, τὸν χημικόν, τὸν κοσμολόγον, τὸν μετεωρολόγον, τὸν βιολόγον, τὸν ἱατρὸν καὶ τὸν ἀσχολούμενον μετὰ τὴν τηλεπικοινωνίαν.

Ὁ συγγραφεὺς ἐπιτυγχάνει μετὰ σαφῆς, πα-

τυχία, γιὰ τίς ὁποῖες ἐνδιαφέρονται πολλοὶ φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριες. Ἀλλὰ αὐτὸ ἴσως εἶναι ἡ μόνη προσφορὰ διότι δὲν μπορούμε φυσικὰ νὰ καταλογίσουμε στὸ ἐνεργητικὸ τῆς Φοιτητικῆς Δέσχης τὰ παντοειδῆ ἔργα ποὺ πρὸβάλλονται εἰς τὴν «Ἱριδα». Ὅσο γιὰ τὸ καφενεῖο τῆς Δέσχης καὶ γενικώτερα γιὰ τὰ παιχνίδια δωματίου καὶ τὰ ἐντυκτήρια, δὲν λέγομε τίποτα, διότι καὶ ἀνεπαρκῆ εἶναι καὶ ἔχι καλῶς ὀργανωμένα.

Ἐκδρομῆς, ταξίδια, βραδυνὰ κτλ. ἐπαφίενται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν προεδρείων.

Κατὰ καλὸ ταίνει νὰ ὑποσχεθῆ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἡ ὁποία ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὴν Ο.Υ.Ν.Ε. Σ.Κ.Ο. θὰ παρουσιάσῃ ἀπὸ σκηνῆς ἀρχαῖα δράματα. Αὐτὸ ὁμως θὰ ἀργήσῃ πολὺ καὶ θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τίς προσφορᾶς τῶν φοιτητῶν.

Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ θέσις τῆς φοιτητικῆς φυχαγωγίας. Πενιχρὰ, χωρὶς ἀξιώσεις. Ποιὸς φταίει; θὰ ἐρωτήσετε. Ἀλλὰ ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι καὶ δύσκολη.

ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Εἶναι γνωστὸ πῶς ὑπάρχουν πολλοὶ φοιτητικοὶ σύλλογοι. Ἰδίως τῶν ἐξ ἐπαρχιῶν φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῶν ἔχουν καὶ τὴν συναδέλφωσιν τῶν μελῶν, τὴν δημιουργίαν φοιτητικῶν οἰκῶν κ.ἀ. Τὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐπιτυγχάνουν δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Πάντως, ὅπου ὑπάρχουν δραστήριοι καὶ συντελοῦν φοιτηταί, ἐκεῖ γίνονται πολλὰ πράγματα.

Τονίζουμε τίς λέξεις «δραστήριοι» καὶ «συντελοῦν» διότι μετὰ πολλῆς λύπη λέμε, ὅτι μερικοὶ

ποὺ παρέστησαν πρὸ καιροῦ σὲ συνέλευσι ἐνὸς τέτοιου συλλόγου, ἐφύγαν μετὰ ἔχι καλῆς ἐντύψεως. Ἀπολογισμὸς ἀπερχομένου Συμβουλίου σχεδὸν μηδαμινός, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, κακόπιστος κριτικὴ, ἡ ὁποία μετετρέπη σὲ πολιτικολογία ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀτέλειωτες συζητήσεις χωρὶς πειθαρχία καὶ συμπεράσματα, κάθε ἄλλο παρὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴ συναδέλφωσι καλλιεργούσαν.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΝΕΑ

Στὴν προσπάθεια, ποὺ ἔγινε τελευταία, γιὰ τὴν διάδοσι τοῦ χριστιανικοῦ ἐντύπου ἔλαβαν μέρος ἑκατοντάδες φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριες ποὺ ἐργασθησαν μετὰ πολὺ ζῆλο, ἐνθουσιασμό καὶ θάρρος.

Μᾶς γράφουν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης πῶς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον ἄνοιξε τὸ νέο ἀκαδημαϊκὸν ἔτος μετὰ θ. Διευθυρία, ποὺ παρακολούθησαν χιλιάδες φοιτηταὶ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐψαλε ἡ χορδία τῆς Χ.Φ.Ε.

Ἐς σημειωθῆ ἰδιαιτέρως ἡ παρουσία τοῦ Πρωτάνεως κ. Φραγκίστα εἰς τὴν τελετὴν εἰσοδοχῆς νέων μελῶν εἰς τὴν Χ.Φ.Ε. καὶ τὰ πολὺ θερμὰ καὶ ἐνισχυτικὰ του λόγια, μετὰ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐτόνισε ἵτι παρακολουθεῖ τὸ ἔργο τῆς Χ.Φ.Ε. μετὰ πολὺ θαυμασμὸ ἀπὸ πολλὰ χρόνια.

Ἐνα γράμμα ἀπὸ τὴν Πάτρα τονίζει τὴν κατονομασίαν ποὺ βρισκουν τὰ μέλη τῆς Χ.Φ.Ε. ἀπὸ τοῦς καθηγητὰς στὸ ἱεραποστολικὸν του ἔργο.

Ἰδιαιτέρως τονίζουν τὴν συμβολὴν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας στὸ ἔργο τῶν χριστιανικῶν ἐργατῶν.

ραστατικότητα καὶ μὲ ἀρκετὴν συντομίαν νὰ ἐκθέσῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα του, ἐν ταυτῇ δμως κρατεῖ τὸ δλον ἔργον του εἰς ἓνα ἀνώτερον ἐπίπεδον, διότι ἐπιθυμεῖ νὰ ἐνημερώσῃ ἐπιστημονικῶς, ὄχι μόνον τοὺς φοιτητάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς καθηγητάς τῶν Γυμνασίων καὶ ἄλλους τοὺς ἀναγνώστας τοὺς ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν βαθυτέραν μελέτην τῶν τριῶν τούτων οὐρανίων σωμάτων. Καὶ ὄντως ἐπιτυγχάνει καὶ τὸν διπλοῦν αὐτὸν σκοπὸν.

Δ.Κ.

*

Ἄ ρ. Ἄ. Ἀσπιώτη, Ψυχίατρος: «Ἀπὸ τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ κοριττοῦ: Ἀ' Ἐφηγορία». Συνεργασία Κατ' Ε. Διαλέτη. Ἐκδοσις δπ' ἀριθ. 18 εἰς τὴν οὐρανίαν «Ψυχολογία καὶ Ζωή» τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς.

Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν διερχόμεθα, ἐμφανίζονται μεταξὺ τῶν πολλῶν προβλημάτων καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς, ἐπιζητοῦντα νέας λύσεις καὶ νέαν ἀντιμετώπισιν. Αἱ βαθεῖαι μεταβολαὶ αἱ ὁποῖαι συνετελέσθησαν εἰς τοὺς τρόπους ζωῆς καὶ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἀνθρώπου τῆς γενεᾶς μας, ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς καὶ ἡ ἐνατένισις ἐνὸς μέλλοντος ἀνευ προηγούμενου θέτου καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἀγωγῆς πρὸ μιᾶς ἐντελῶς νέας πραγματικότητος καὶ ἐπιβάλλον καὶ ἐντελῶς νέας τάσεις καὶ κατευθύνσεις.

Εἰς τὴν πρακτικὴν δμως ζωὴν αἱ νέαι αὐταὶ κατευθύνσεις καὶ τάσεις εὐρίσκουν δυσκόλως τὴν ὀρθὴν καὶ ἐπιτυχὴ προσαρμογὴν. Συστήματα ἐπὶ συστημάτων καὶ θεωρίαι ἐπὶ θεωριῶν διατυποῦνται καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν συγκρούσεων δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὰ ἴδωμεν εἰς πολλὰς περιπτώσεις γύρω μας, εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἀπροσαρμόστων νέων καὶ νεανίδων, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μὲ τὴν συμπεριφορὰν των, δταν δὲν τροφοδοτοῦν μὲ τὰ ἔργα των τοὺς ἀστυνομικοὺς συντάκτας τῶν ἐφημερίδων. Ἡ τρυφερὰ παιδικὴ καὶ νεανικὴ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην, περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε σήμερον, νὰ καθοδηγηθῇ καὶ νὰ προστατευθῇ ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος. Ἰδιαίτερος δ' εὐθραυστος καὶ λεπτὸς ψυχικὸς κόσμος τοῦ κοριττοῦ ἀπαιτεῖ τὴν προφύλαξίν του ἀπὸ τὴν παγερὰν πνοὴν πολλῶν συγχρόνων ρευμάτων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἀρνητικοῦ φεμινιστικοῦ κινήματος ἡ σημερινὴ νέα καλεῖται νὰ λάβῃ ὑπεύθυνον στάσιον ἔναντι τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς.

Ἄ ψυχίατρος κ. Ἀσπιώτης εἰς τὸ προηγηθὲν ἔργον του «Ἡ γυναίκα καὶ ὁ ψυχικὸς τῆς κόσμος» ἐξέθεσε τὰς γενικὰς γραμμάς ἐπὶ τῶν ὁποίων κινεῖται καὶ ὁλοκληρῶνεται ὁ γυναικεὸς ψυχικὸς ὁργανισμὸς καὶ μᾶς ἔδωσε τὰς ἀπόψεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἐπὶ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς γυναικείας ψυχῆς. Ἦδη μὲ τὴν νέαν του ἐργασίαν μᾶς φέρει πρὸ τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ κοριττοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν των, πρὸ τῆς ἡλικίας δηλαδὴ ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν συνηθίζονται αἱ βασικαὶ ἐπεξεργασίαι,

ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ὁποίων «θὰ ξετυλιχθῇ δίχως ὑπερβολὴν, ὀλόκληρος ἡ ὑπαρξίς τῆς, θὰ μορφοποιηθῇ ἀποφασιστικὰ ἢ προσωπικότητος τῆς» δι' ἐνὸς ταυτοχρόνου μετασχηματισμοῦ τῶσιν εἰς τὸν ψυχικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν σωματικόν ὁργανισμόν.

Ἡλικία λεπτὴ καὶ εὐπρόσβλητος, ἡ ἐφηβία τοῦ κοριττοῦ, ἀπαιτεῖ τὴν στοργὴν, τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Ἀσπιώτη πολὺ βοηθεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἡλικίας αὐτῆς καὶ ὅτῳ παρέχει εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον τὴν βασικὴν καὶ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα προκειμένου νὰ ἐπιχειρηθῇ μία φωτισμένη καὶ ἀρτία ἀγωγή τῆς ἀριαντῆς γυναικὸς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πολλὰ ἀναμένει καὶ ἡ πατρίς μας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνθρωπότης γενικώτερον.

Εἰς τὰ τέσσαρα κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἀναλύονται, μὲ τὴν γνωστὴν ἤδη ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν τοῦ κοριττοῦ. Ἡ ἀχαρὶς περιόδος τῆς προεφηβίας καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σημεῖα, ἡ καθατὸν περιόδος τῆς ἐφηβίας μὲ τὰς συναισθηματικὰς μεταλλαγὰς τῆς καὶ ἀναστατώσεως τῆς, τὰ μέσα ἐρεύνης τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν ἐφηβίων, οἱ σκοπεῖ καὶ αἱ κατευθύνσεις τῆς ἐφηβίας, ὡς καὶ πλῆθος ἐπὶ μέρους θεμάτων, εὐρίσκουν μίαν διαπραγματεύσιν σπανίαν, ἀν ὄχι ἀνύπαρκτον, εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν. Αἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως ὅπως καὶ εἰς τὰ προηγούμενα ἔργα του καὶ εἰς τὸ ἐν λόγῳ, στηρίζονται ἐπὶ τῶν κοσμοθεωριακῶν κατευθύνσεων μῆς ἀληθοῦς ἀνθρωπολογίας, ἡ ὁποία μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους καὶ ἄλλων συναφῶν ἐπιστημῶν προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν πλήρη εἰκόνα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μὲ τὰ προβλήματα του καὶ τὰς ἀνησυχίας του, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἐν συνεχείᾳ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πρὸς τοὺς εὐρεῖς καὶ μεγάλους σκοποὺς τῆς ζωῆς. Κατὰ ταῦτα θεωροῦμεν περικτὸν νὰ ὑπογραμμώμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ νέου βιβλίου τῶσιν διὰ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους ὅσον καὶ δι' ἄλλους τοὺς παράγοντας καὶ παιδαγωγούς, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς ἀξιολόγους προσπάθειαι καὶ εἰς διάφορα νεανικὰ σωματεῖα, διὰ τὸ δύσκολον καὶ βαρὺ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τοῦ συγχρόνου κοριττοῦ.

Ἐκτὸς τῶν διὰ τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου ἐμφανιζομένων ἀπόψεων ξένων ἐρευνητῶν, καὶ μάλιστα πολλῶν ψυχολογῶν γυναικῶν, καὶ ἡ παρατιθεμένη πλοῦσια καὶ λίαν πρόσφατος ξένη βιβλιογραφία νομίζομεν ὅτι πολλὰ θὰ ἡμπορέοις νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ ἀσχοληθῇ εἰδικώτερον μὲ τὸ θέμα τῆς ἐφηβίας τοῦ κοριττοῦ.

Τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ μέρος Α' τῆς ἐρεύνης τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ κοριττοῦ δημοσιωγεῖ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ταχέως θὰ ἐρχώμεν καὶ τὴν συνέχειαν εἰς τὴν ἐρευναν τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια προκύπτουν ἐκ τῆς ἐπαφῆς τοῦ κοριττοῦ μὲ τὰς πολλαπλὰς καὶ ποικίλας ἐκφάνσεις τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς.

I.A.K.

Ἄριστ. Ν. Κλήμη: «Ἀγροτική Πίστις - Βιβλίον Πρώτων· Ἱστορία Ἰδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης» Ἐκδόσεις Συλλόγου Ἑπαλλήλων Α.Τ.Ε. - Β' Ἐκδόσεις Ἀθήναι 1954.

Ὁ Σύλλογος τῶν Ἑπαλλήλων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς πρώτης 25ετηρίδος τῆς λειτουργίας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, προσέβη εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐκτενοῦς μελέτης τοῦ κ. Ἄριστ. Ν. Κλήμη, ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Τραπέζης, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγινε τὸ 1950. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς ἀνωτέρω μελέτης προσέκαλεσεν ἀρίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν εἰδικῶς ἀσχολουμένων μετὰ τῆς ζητήματα τῆς Ἀγροτικῆς Πίστους. Ἡ διοίκησις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, δι' ἐγκυκλίου της πρὸς ἀπάσας τὰς ὑπηρεσίας τῆς Τραπέζης, διευκρίνισεν τότε τὰ ἐξῆς, μεταξὺ ἄλλων: «...Ὁ συγγραφεὺς δὲν παραθέτει ἀπλῶς μίαν ξηρὰν ἀφήγησιν τῶν σχετικῶν γεγονότων, ἀλλὰ μετὰ τὴν γενικωτέραν γνῶσιν τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἐμπειριστικωμένην ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων παραγόντων ποὺ συνιστοῦν τὸ θέμα του καί, ἰδίως, τὴν ἐκδηλον ἀγάπην του πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀγρότην, μᾶς δίδει μίαν ζωντανὴν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορικὴν μονογραφίαν, ἀναφερομένην εἰδικῶς εἰς τὴν Ἱδρυσιν τῆς ΑΤΕ».

Καὶ ὄντως ὁ συγγραφεὺς, εἰς τὰς 140 σελίδας τοῦ βιβλίου του, κατορθώνει νὰ μᾶς δώσῃ μίαν ὠλοκληρωμένην εἰκόνα τῶν προηγηθέντων τῆς συστάσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐν γένει προσπάθειῶν πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι τοῦ 1929, ὅτε συνετελέθη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Εἰς τὸ ἐπιμελῶς συγκεντρωθὲν καὶ συστηματοποιηθὲν πλούσιον ὄλικον του ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν θέμα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ τῶν γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν, παραθέτει ὅλας τὰς γενομένας συζητήσεις καὶ τὰς διατυπωθείσας ἀπόψεις ὑπὸ κυβερνητῶν, πολιτισμομένων, εἰδικῶν συνεταιριστῶν καὶ οἰκονομολόγων, τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ τύπου, τὰς συζητήσεις εἰς τὴν Βουλὴν κτλ., μέχρι καὶ τῆς παραθέσεως ὀλοκληροῦ τοῦ ὄλικου τοῦ σχετιζομένου μετὰ τὴν Ἱδρυσιν τῆς ΑΤΕ. Ὅθεν, εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίου, βλέπομεν παρελαυνούσας τὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἀπὸ τῶν πρώτων μεταπελευθερωτικῶν ἐτῶν μέχρι τῆς καταρτίσεως τῆς μεταξὺ τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης συμβάσεως περὶ ἰδρύσεως τῆς ΑΤΕ, τῆς 27ης Ἰουνίου 1929, ἡ ὁποία ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 4332)1929 καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης.

Ὁ κ. Κλήμη διὰ τοῦ βιβλίου του αὐτοῦ, τὸ ὅποτον ἔρχεται ὡς συνέχεια πολλῶν ἄλλων μελετῶν γύρω ἀπὸ τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς, τὴν γεωργικὴν πίστιν κτλ., ὡς ἰδιαίτερων

βιβλίων ἢ ὡς ἄρθρων εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ εἰδικὰ περιοδικὰ, προσφέρει, μετὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν παῖρᾶν του, καθὼς καὶ μετὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀγρότην καὶ τὴν στοργὴν του πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἀγροτικὸν πρόβλημα, μίαν θετικὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν χώραν.

Δ.Α.ΧΡ.

★

Γεωργ. Δ. Βλάσση, διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Πληροφοριῶν τῆς ἐν Ὀττάβα (Καναδᾶ) Ἑλληνικῆς Πρεσβείας: «The Glory that is Greece» (Ἡ δόξα ποὺ λέγεται Ἑλλάς).

Εἶναι γνωστὴ ἡ δρᾶσις τῶν Γραφείων Πληροφοριῶν τῶν ξένων Πρεσβειῶν στὴν Ἑλλάδα σχετικῶς μετὰ τὴν προσπάθειαν νὰ μᾶς δώσουν καὶ νὰ μᾶς δύνουν διαρκῶς μιὰ πλήρη εἰκόνα τῶν δυνάμεων συμβαίνουσιν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν. Τὸ βιβλίον, τὸ ἔντυπο, ἡ ἔκθεσις, ἡ βιβλιοθήκη καὶ ὁ κινηματογράφος ὅλα ἔχουν ἐπιστρατευθῆναι γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Ἄραγε τί γίνεται ἀπὸ δικῆς μας πλευρᾶς στὶς ξένες χώρας; Πῶς παρουσιάζουν τὰ Γραφεῖα τῶν Πληροφοριῶν τῶν δικῶν μας Πρεσβειῶν τὴν χώραν μας ἐν τοῖς ξένοις;

Δὲν ἔχομε συγκεκριμένους πληροφοροὺς γιὰ ν' ἀπαντήσωμε εἰς αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Θὰ ἦταν ἴσως ἀδικο νὰ παραβλέψωμε μιὰ ὥρα καὶ προσπάθειαν ποὺ γίνεται ἐν τῷ Γραφείῳ Πληροφοριῶν τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας τῆς Ὀττάβας ἐκ μέρους τοῦ διευθυντοῦ τοῦ κ. Γεωργίου Δ. Βλάσση ὑπὸ μορφὴν ἐνὸς ἐνδιαφέροντος φυλλάδιου ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσᾳ μετὰ τὸν τίτλον «The Glory that is Greece» (Ἡ δόξα ποὺ λέγεται Ἑλλάς).

Ἐκτυπικὸν κ' ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν του ἀκόμη ἐμφάνισι, τυπωμένο ἐν χαρτὶ ἐξαιρετικῆς ποιότητος, πλούσια εἰκονογραφημένο τὸ φυλλάδιον αὐτὸ περιέχει ἓνα ἄρθρον τοῦ κ. Βλάσση, ποὺ εἶναι συγχρόνως ἓνα ἱστορικὸν σκίτσον τῆς πατρίδος μας, μιὰ «ἀπολογητικὴ» θὰ λέγαμε τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ποὺ οἱ μεγάλας μάχαις τῶν πολιτισμῶν δυτικῶν λαῶν τόσο λίγο δυστυχῶς γνωρίζουν. Δὲν λείπει οὐδὲν ἀπαραίτητος σύνδεσμος τῶν δύο πολιτισμῶν, τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ (Ἀρχαία Ἑλλάς - Βυζάντιον) ποὺ ἐξικινᾷ ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας καὶ φθάνει μέχρι τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν λείπουν ἀκόμη καὶ οἱ ὥραιες φωτογραφίαι διαφόρων τοπίων καὶ εἰκόνων τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ὥστε τὸ φυλλάδιον αὐτὸ νὰ εἶναι ἓνα multum in parvo ποὺ ἐν 24 σελίδας (τὸ κείμενον παίρνει μόνον ἑξῆς) δίνει μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος μας.

Γ.Α.Π.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Πολλές φορές τόνιζαν οἱ «Ἀκτίνες» τὴν ἀνάγκη ποὺ προβάλλει ἐπιτακτικῶς γιὰ τοὺς σύγχρονους Χριστιανοὺς νὰ δημιουργήσουν κύκλους ἐρευνητικῆς ἐξειδικωμένης προβλημάτων ἐφηρμοσμένου Χριστιανισμοῦ. Γιὰ ἕναν τέτοιον κύκλο θὰ ἤθελα νὰ ἔλεγα δυὸ λόγια, μέσα στὴν φιλόξενη ἀτμόσφαιρα τοῦ ὁποίου εἶχα τὴν χαρὰ καὶ τὴν τιμὴ νὰ ζήσω λίγες ἀξέχαστες μέρες. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀξιοζήλευτη δμάδα διακεκριμένων ἱατρῶν τοῦ Στρασοῦργου τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχε φιλοξενήσει ἡ χώρα μας τὸν περασμένο Ἀπρίλιο κατὰ τὸ VIII Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἱατρικῆς τῆς Προσωπικότητος ποὺ ἔγινε στὴν Κηφισιά.

Ἐξέχοντες ὄλοι ἐπιστήμονες κρατοῦντες τὰ σκῆπτρα τῆς ἱατρικῆς εἰς ὅλες τὶς ἐξειδικώτες εἰς τὸ Στρασοῦργο, δὲν ἠρκεῖσαν οὐδὲς ὅξως μιὰς ἐπιτυχημένης καριέρας οὕτως θεώρησαν ἀρκετὸ τὸ μεγάλο βάρος ποὺ ἐπιφορτίζει μιὰ κοπιώδη ἐργασία, δὲν ἀμίσητα αὐτὴ πρέπει νὰ προσφερθῆ, χάριν τῶν ἀσθενῶν, μὲ ὅλη τὴν χριστιανικὴ εὐσυνείδησι. Παράλληλα λοιπὸν μὲ τὴν εὐσυνείδητη ἐφαρμογὴ τῆς ἱατρικῆς — καὶ τί ὠλοκληρωμένης ἀνθρώπινης ἱατρικῆς! — καὶ μαζὶ μὲ τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικὰ ἐνδιαφέροντα — σὸ τεράστιο ἰδιωτικὸ βιοχημικὸ ἐργαστήριον τοῦ κ. Trenszt είναι καὶ κέντρων ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης — οἱ χριστιανοὶ ἱατροὶ τοῦ Στρασοῦργου συνῆψαν καὶ ἕνα ἀρχιτεκτονικὸ ἐργαστήριον γιὰ νὰ καταστρώσουν τελειότερα τὰ σχέδια τοῦ εἰκοδομηματοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἀνέλαβαν δηλαδὴ τὴν ἐπιστατικὴν καὶ βοηθὴν μελέτη ἐπὶ μέρους προβλημάτων χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Κάθε χρόνο τοὺς ἀπασχολεῖ καὶ ἕνα θέμα. Πέρυσι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα «Πνευματικὴ ζωὴ καὶ ὕψισ». Τὰ συμπέρασμα τῆς ἐργασίας των ἀποτελοῦν θέματα εὐρύτερων διαλέξεων καὶ διαφωνήσεων τοῦ κοινού. Στὸ τέλος ἐκδίδονται ὑπὸ μορφῆν καλοτυπωμένων βιβλίων καὶ κυκλοφοροῦν σ' ὅλη τὴν χώρα. Ἔτσι ἡ δμάς τοῦ Στρασοῦργου προσπαθεῖ μὲ τὴν ἐργασία τῆς νὰ δώσῃ τέλος πρὸς ἀνεμάτιστες, ἀμελετήτες καὶ πρόχειρες ἀνχιμῆεις τῶν χριστιανῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστιανισμοῦ στὰ οἰκονομικὰ, κοινωνικὰ καὶ διεθνῆ ζητήματα (σημ. ἴδε «Ἀκτίνες» Μάιος 1951 σ. 206) καὶ προσφέρει διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ στὴν κοινωνία συγκεκριμένους καὶ χειροπιαστὰς λύσεις ποὺ μὲ πολὺ κόπο χαλκεύει τὸ μελετη-

τήριό τῆς. Ἡ κοινωνία αἰσθάνεται πρὸ θερμῆς τὴν παρουσία τῶν χριστιανῶν, νοιώθει καὶ ἐργατικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς κοντὰ τοῦ τὸν χριστιανὸν διανοητὴν νὰ σκύβῃ στὰ προβλήματα τοῦ καὶ νὰ τὸν βοηθῆ.

Ἐξω ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν αὐτὴν ἐργασία τῆς μελέτης ἡ δμάς τοῦ Στρασοῦργου ζῆ καὶ τὸν ἐφηρμοσμένον χριστιανισμὸν. Το ζήτημα τῆς ψυχολογίας, φερ' εἶπεν, δὲν τὸ μελετᾷ θεωρητικὰ μόνον, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ ζωντανὸ ὑπόδειγμα πραγματοποιήσεώς του. Δὲν ἀρνείται τὴν κοινωνικότητα οὕτως ἐπὶ τῆς θεωρίας ἀλλ' οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς πράξεως. Ἀντίθετα τὴν καλλιεργεῖ καὶ τὴν προάγει μὲ ἐξοχὴς εὐκαιρίας ποὺ δημιουργεῖ καὶ οἱ ὁποῖες προσφέρουν πολὺτιμη ξεκούρασι. Ἀκουσα μ' ἐνθουσιασμὸν τὶς μέρες ποὺ ἤμουν ἐκεῖ νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν μεγάλῃ ἐπιτυχία ποὺ εἶχε ἕνα ἐλληνοὶκὸν week-end, ὅπως τὸ ὄνομας ὁ διοργανώσας αὐτὸ ἱατρὸς Wagner, στὴν ἐξοχικὴν του κατοικίαν στὸ Hochwald. Γιὰ νὰ δοθῆ περισσότερον ἐλληνικὸ χρῶμα στὴν βραδυὰ των καὶ νὰ ξαναζωντανέψουν περισσότερον οἱ εὐχάριστες ἀναμνήσεις τῆς Ἑλλάδος εἶχαν ἀναρτῆσαι εἰς τὸν κήπον ἐλληνικῆς σηματιόλες. Οἱ κυρίες ἐξ ἄλλου φοροῦσαν ὅλες τὶς ἐλληνικῆς των ἐνδυμασίες. Μία ἐπιγραφή ἔγραφε μὲ ἐλληνικὰ γράμματα: «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΡΑΔΥΑ». Ὁρατο πραγματικὰ κέφι. Ὁ ἴδιος ἔτυχε σ' ἕνα ἄλλο βραδυῶν, ποὺ ἔγινε δυὸ μῆνες ὕστερα ἀπ' τὸ πρῶτον, σὸ σπιτί τοῦ χειρουργοῦ Irrmann. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴν βραδυὰ ἐκείνην. τὴν εὐγένεια καὶ καλωσύνη τῶν ὑποδεχόμενων, τὸ αὐθόρητον πολιτισμὸν κέφι τῶν προσκεκλημένων. Στὸ τέλος προβλήθη καὶ μιὰ ἐγγυρησι ταίνια. ποὺ ὁ κ. Hutt εἶχε ἀριστοτεχνικῶς τα γυρίσει ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τελευταῖον τους ταξίδιον. Χίλιοι εἰπαινοὶ γιὰ τὴν χώρα μας, ὅχι μόνον τὴν ἀρχαία τῆς παράδοσι, ἀλλὰ καὶ τὴν σημερινὴ Ἑλλάδα. Ὁ γνωστὸς Γερμανὸς νευροφυσιολογὸς Kretschmer, φιλοξενούμενος τῆς βραδυὰ ἐκείνην ἀπὸ τὸ Tübingen τῆς Γερμανίας, ἐδήλωσε σὸ τέλος τῆς βραδυᾶς, ὅτι ὅπως δὲν εἴθε ποτε σύντομα θὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία.

Αὐτὴ εἶναι ἡ δμάς τοῦ Στρασοῦργου. Ἀξιοζήλευτο τῆς ἐπιπέδου γιὰ μίμησι, ἀν θέλωμε καὶ στὴν χώρα μας νὰ οἰκοδομήσωμε κατὰ τὸ γερὸ καὶ στέγρον. Καὶ εὐτυχῶς, ὅσο πάει, ἡ ἀλήθεια αὐτὴ γίνεται καὶ περισσότερον κατανοητὴ

Δ. ΠΟΥΛΥΔΕΥΚΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων», ὅπως ἀποστέλλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ νέον ἔτος 1955 ἐκ δραχ. 25, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, Ἀθήναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημονῶν». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεολογικῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34.—Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἱατρικῆς, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίαν συνδρομὴν δραχ. 25, ἐξωτ. δολλ. 3.—Προῖτα τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομικαλὴ 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τύποις «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α.Ε., Παπαδιαμαντοπούλου 44
Ἐκμητάλλευσις Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου